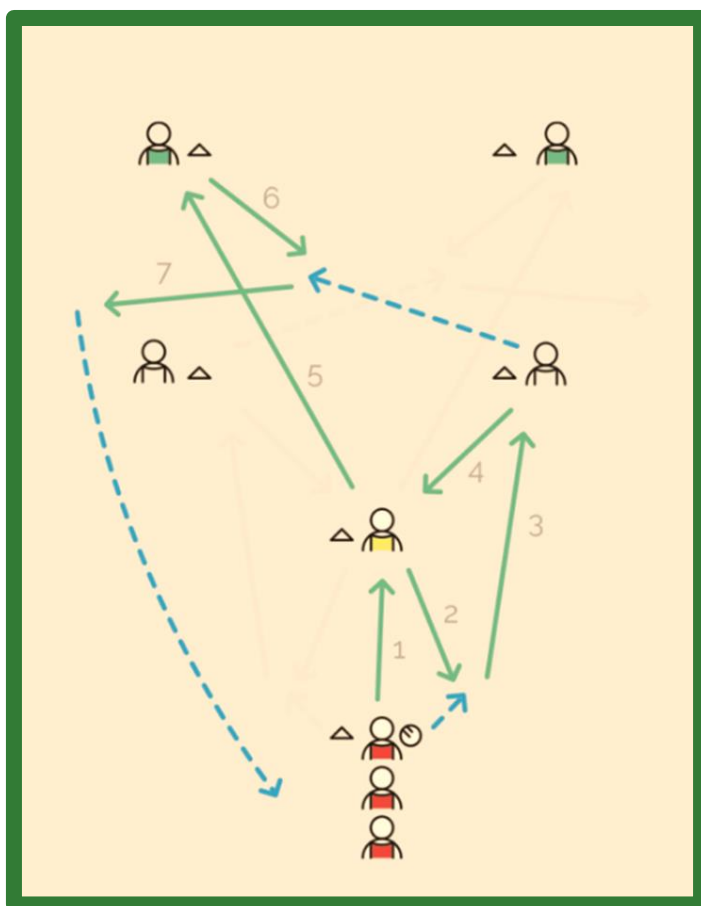

Västsveriges regionala arbetsmarknader

Utveckling och Potential

Kan vi höja ribban?

VGR Analys 2024:49

Datum: 2024-08-30

Dokumentnamn: Västsveriges regionala arbetsmarknader – Utveckling och Potential – Kan vi höja ribban?

VGR Analys 2024:49

Kontaktperson: Tomas Ekberg, Regional utveckling, Avdelning Samhällsanalys

Framsida: Samarbetsövning – omställning: [fotbollsovningar.se](https://www.fotbollsovningar.se)

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser	3
1 Bakgrund och innehåll.....	13
2 Vad förklarar hur framgångsrik en regional ekonomi är?	14
3 Grundläggande förutsättningar på de regionala arbetsmarknaderna i Västsverige	16
4 Basfakta för Västsveriges regionala arbetsmarknader	23
5 Utveckling på arbetsmarknaden	25
6 Ekonomisk utveckling	44
7 Attraktivitet.....	52
8 Välbefinnande – Hur ser invånarna i Västsverige och dess olika delar på sina liv?	63
9 Utvecklingen i ett internationellt perspektiv och omvärldens syn på Västsveriges potential.....	72

Västsveriges regionala arbetsmarknader – Utveckling och Potential

Sammanfattning och slutsatser

Denna rapport har fokus på Västsveriges regionala arbetsmarknader. Den medel- och långsiktiga utvecklingen i geografin står i centrum. I den inledande delen redovisas de teoretiska utgångspunkterna för analysen. Indelningen i och särdrag för de regionala arbetsmarknaderna i Västsverige beskrivs i del två. Därefter presenteras grundläggande förutsättningar och basfakta för dessa marknader i Västsverige. De mer analyserande delarna tar upp frågan om hur arbetsmarknaden på de regionala marknaderna utvecklats, det ekonomiska utfallet i ett samhälls- och invånarperspektiv, arbetsmarknadernas attraktivitet och, inte minst viktigt, hur invånarnas välbefinnande ser ut i ett geografiskt perspektiv. I den avslutande delen diskuteras situationen i Västsverige i förhållande till hur det ser ut i vår omvärld. Det görs i förhållande till den faktiska utvecklingen men också i relation till de förutsättningar och den potential som Västsverige bedöms ha långsiktigt. Som namnet på rapporten antyder finns det anledning att tro att Västsverige även i framtiden ska kunna vara en bra plats både att leva i och verka på.

Ett antal avgränsningar har gjorts. Det är grundläggande förutsättningar, utveckling och utfall på de regionala arbetsmarknaderna som är huvudobjekt. Rapporten ger samtidigt en bra grund för de djupare analyser av kompetens, matchning etcetera som i dag är en integrerad del av det regionala utvecklingsarbetet. Den samhällsomvandling som pågår i riktning mot en miljömässigt mer hållbar produktion är inte heller en huvudfråga men utredningen bidrar med ett omfattande underlag för att värdera förutsättningarna för denna omvandling. Även på detta område pågår ett omfattande arbete och en rad studier genomförs inom Västra Götalandsregionens ansvar för regional utveckling.

Inledning och förutsättningar

- Förutsättningarna för tillväxt och utveckling lokalt och regionalt bestäms i hög grad av möjligheten att matcha och dela olika former av resurser och lära av varandra. Den naturliga arenan för detta är de regionala arbetsmarknader som invånarna i ett område har gemensam tillgång till och där näringsliv och andra arbetsgivare når merparten av sin arbetskraft. Att ovanstående förutsättningar generellt sett blir bättre på mer befolkningsrika marknader är ingen nyhet. Agglomerationseffekter eller stordriftsfördelar, men också de fördelar de större marknaderna har för att locka den mest attraktiva arbetskraften/talangerna, ligger bakom. Samtidigt har alla arbetsmarknader, de helt lokala och de regionala, en historia som påverkar utvecklingsmöjligheterna i en snabbt föränderlig värld.

- Invånarna i Västsverige lever och verkar i regioner snarare än i kommuner. Sett från kärnan på de fyra större regionala arbetsmarknaderna med centrum i Västra Götaland – Göteborg, Skaraborg, Trestad och Borås – pendlar fler än fyra av tio av samtliga som har ett jobb och fler än hälften av alla högutbildade till en annan kommun för att arbeta. För Göteborg är nivåerna än högre. Arbetsmarknaderna är regionala. Invånare och kommuner är ömsesidigt beroende av varandra. På de mindre marknaderna är alternativen färre, avstånden långa. Här pendlar färre.
- De grundläggande förutsättningarna för tillväxt och utveckling skiljer sig samtidigt radikalt mellan Västsveriges regionala arbetsmarknader. I regionens kärna Göteborg med krans- och pendlingskommuner når de flesta invånare fler än en halv miljon jobb på rimliga pendlingstider. På de fyra medelstora marknaderna Skaraborg, Trestad, Borås och Halmstad är motsvarandenivå runt 100 000 jobb. På arbetsmarknaderna i norra Dalsland rör det sig snarare om 10 000 jobb.
- De institutionella förutsättningar som skapas av staten och regionerna i form av högre utbildning, den mest kvalificerade sjukvården, de regionala innovationssystemen är starkt koncentrerade till de kommuner som utgör huvudcentrum på arbetsmarknaderna: Göteborg, Borås, Halmstad, Trollhättan och Skövde. Att förutsättningarna nyttjas väl och kommer de omgivande arbetsmarknaderna till del på ett strukturerat sätt är viktigt för utvecklingen.
- Institutionella förutsättningar för utveckling behöver också finnas på de mindre regionala arbetsmarknaderna. Invånare och näringsliv på de regionala arbetsmarknaderna Strömstad, Åmål och Bengtsfors är precis som invånare och företag i andra delar av regionen beroende av bra grundläggande förutsättningar på hemmaplan.
- Till detta kommer att andelen av invånarna som bor i centrum på respektive regional arbetsmarknad skiljer betydligt. Även om marknaderna är väl integrerade blir det en skillnad i hur täta nätverk som kan nås, hur många som har kontinuerlig tillgång till mer kvalificerade kunskapsmiljöer och inte minst vilken marknad som studerande vid högskolor och universitet naturligt får kontakt med i sin vardag. På Halmstads regionala arbetsmarknad bor 74 procent av invånarna i centrumkommunen, Borås 67, Göteborg inklusive Partille och Mölndal 56, Trollhättan 28 och Skövde 22 procent. Skaraborgs ambitioner att vara en ”nätverksstad” är ett naturligt svar på hur verkligheten ser ut. Här och i Trestad blir förmågan att synliggöra de resurser som finns på hela marknaden och att samverka på djupet särskilt viktiga.

Arbetsmarknadens struktur och utveckling

- Västsverige har de senaste femton till tjugo åren gått från att vara en relativt genomsnittlig region i Sverige till något mer dynamiskt, konkurrenskraftigt och attraktivt. Arbetslöshetsnivåerna har minskat rejält i förhållande till de andra storstadsregionerna och huspriserna har procentuellt sett ökat snabbast i landet.

Satsningarna på forskning och utveckling från näringslivet i form av arbetskraft och andra investeringar har ökat till en mycket hög nivå nationellt sett men också vid internationella jämförelser.

- Utvecklingen drivs under senare år till stor del av de mycket starka förutsättningarna på Göteborgs regionala arbetsmarknad. 80 procent motsvarande 18 300 av de 20 700 netto nya jobben i näringslivet hittills under 2020-talet har tillkommit på Göteborgs arbetsmarknad som har 63 procent av samtliga jobb. Andelen av näringslivsjobben är nu 66 procent. Mer än 90 procent av befolkningstillväxten har under samma tid skett på Göteborgs regionala arbetsmarknad. Nettoinflyttningen från andra delar av Sverige (undantaget Västsverige) var 36 000 personer de senaste 20 åren. Motsvarande netto för Västsverige totalt var knappt 25 000. Övriga Västsverige hade därmed sammantaget ett relativt stort negativt flyttnetto mot övriga Sverige. Andelen av de med högre utbildning i åldern 25 till 34 år är 75 procent. Det samlade värdet av produktion per invånare (BRP/invånare) är mellan 23 och 33 procent högre för Göteborgs marknad jämfört med de fyra andra större regionala arbetsmarknaderna. Produktiviteten (BRP/sysselsatt) är mellan 20 och 27 procent högre.
- Den starka utvecklingen inom områden som arbetsmarknad och ekonomi ser samtidigt inte ut att ge särskilt starka spridningseffekter till övriga delar av Västsverige. Om vi leker med tanken att Skaraborgs, Trestads och Borås regionala arbetsmarknader var egna län blir resultaten oftast en position i mitten eller på den nedre halvan. Utvecklingen är svagast i Trestad. Den regionala arbetsmarknaden här har utvecklats som de sämsta länen i Sverige hittills under 2020-talet. Det gäller jobb- och befolkningsutveckling men också attraktivitet i form av huspriser. Det är framför allt utvecklingen i Trollhättan som kan beskrivas som något svagare än förväntat.
- Utvecklingen i Trollhättan ger samtidigt en viktig påminnelse om att bättre infrastruktur och tillgänglighet till större marknader inte är något som automatiskt garanterar en totalt sett bra utveckling på hemmaplan. Ny järnväg och ny motorväg har sedan ett drygt decennium radikalt förbättrat restiderna till Göteborg. Detta till nivåer som gör att de som bor något så när centralt i och kring Trollhättan har bra tillgång till centrala delar av Göteborgs regionala arbetsmarknad. Arbetspendling och pendling till studier och fritidsaktiviteter i relationen Trollhättan/Göteborg har ökat mycket snabbt. I det perspektivet är påverkan mycket positiv. Utan dessa möjligheter hade både utveckling och utvecklingsförutsättningar varit betydligt svagare. Samtidigt är utvecklingen i Trollhättan alltså relativt svag i ett västsvenskt perspektiv. Detta trots ett bra utbud av högre utbildning, ett väl utvecklat innovationssystem och kvalificerad verksamhet inom hälso- och sjukvården i den egna kommunen.
- Även om det är svårt att se direkta spridningseffekt från Göteborgs regionala arbetsmarknad till övriga dito i Västsverige är det inte heller så att marknaden i Göteborg dränerar övriga delar på befolkning eller andra resurser. De inomregionala flyttningarna i Västsverige är netto mycket små de senaste 20

åren. Det är snarare så att Göteborgs kommun kan ses som magnet för befolkning från andra delar av Sverige. Invånare som sedan "sprids ut" över andra delar av Västsverige. De senaste 20 åren har netto 23 000 personer flyttat in till Göteborg från andra delar av Sverige och netto 82 000 från andra länder. Samtidigt ligger nettoutflyttningen från Göteborg till andra delar av Västra Götaland, som ett exempel, på 38 000 personer under dessa 20 år. Inga andra regionala arbetsmarknader med centrum i Västra Götaland, med ett litet undantag för Strömstad, har positiv nettoutflyttning från andra delar av landet. Även Halmstad har positiv nettoutflyttning från andra delar av landet.

- Stagnerande tillväxt. När det gäller arbetslöshet och sysselsättningsgrader är utvecklingen på Åmåls och Bengtsfors regionala arbetsmarknader den mest positiva i Västsverige på 2020-talet. Samtidigt har antalet jobb, antalet invånare i arbetsföra åldrar och antalet sysselsatta minskat. Tillväxten sker inom en minskad ram. En kort period kan detta vara mycket positivt. Långsiktigt är det inte gångbart. Det slutar med allt färre jobb, allt färre arbetsföra och allt färre sysselsatta.
- Stora skillnader i tyngdpunkt på de regionala arbetsmarknaderna. Näringslivet står för två tredjedelar av samtliga jobb i Västsverige. Näringslivets utveckling är också vad som i huvudsak avgör utvecklingen på marknaderna totalt sett. Andelen jobb i näringslivet är klart högst på Göteborgs, Borås och Strömstads regionala arbetsmarknader. Den är betydligt lägre för Trestad, Skaraborg, Åmål och Bengtsfors. Kommunsektorn har sin största tyngd i Åmål, Bengtsfors, Strömstad och Trestad. Regionerna har högst andel av jobben i Trestad, Halmstad och Borås medan staten som arbetsgivare är relativt sett mest betydelsefull i Halmstad och Skaraborg.
- Skillnader i vilka näringsgrenar som är störst visar på olika roller i ekonomin. Tillverkning av tjänster är den verksamhet som vuxit klart snabbast under senare decennier och fortsatt så under 2020-talet. Andelen anställda är nu näst högst av alla näringsgrenar. Tillväxten sker framför allt i centrum av de fem större regionala arbetsmarknaderna. Men skillnaderna är stora. Nivån på Göteborgs regionala arbetsmarknad är närmare dubbelt så hög som den är för Halmstad, Skaraborg och Trestad. Här finns en given koppling till olika former av högteknologisk industri. Tillverkningsindustrin har samtidigt sina klart starkaste fästen i mer traditionella industriorter vid sidan av dessa regionala centrum. Vård och omsorgssektorn har fortsatt flest anställda och är betydligt mer jämnt fördelad över Västsverige. Nivåerna är dock betydligt högre i Trestad.
- Andelen sysselsatta skiljer inte särskilt mycket mellan de regionala arbetsmarknaderna, undantaget Åmål och Bengtsfors. Under denna nivå – på kommunnivå – finns samtidigt ett intressant mönster. Det visar sig att det är hur den lokala kommunala arbetsmarknaden fungerar totalt sett som förklarar andelen sysselsatta både för inrikes och utrikes födda. Samvariationen mellan sysselsättningsgrader för inrikes och utrikes födda per kommun i Västsverige är mycket hög. Kommunerna har skilda förutsättningar så som näringslivets inriktning, avstånd till centrum på marknaderna med mera. Här skapas den

lokala marknadens förutsättningar att fungera mer eller mindre bra. Prioriterade satsningar för att stärka lokala marknader med lägst sysselsättning kan bidra med fler i arbetskraften. Kommuner som är mest berörda är de i Dalsland och Norra Skaraborg men även till viss del Vänersborg och Trollhättan.

Arbetsmarknadens utveckling för inrikes och utrikes födda

- Sysselsättning och arbetslöshet är särskilt viktiga frågor både som mål utvecklingsarbetet och medel för ett högt välbefinnande. I ett europeiskt jämförande perspektiv har Västsverige en av de absolut högsta sysselsättningsgraderna. Den allra högsta för de över 54 år. Samtidigt har vi en av de absolut högsta andelarna av arbetskraften i arbetslöshet. För utrikes födda är arbetslösheten högst i EU. Men utvecklingen rymmer visst hopp.
- Antalet sysselsatta inrikes födda i Västsverige är lika många 2024 som 2020. Antalet sysselsatta utrikes födda har ökat med 31 000. Sysselsättningsgraden för utrikes födda har ökat från 65 till 69 procent på fyra år. Trots denna snabba ökning finns en fortsatt stor potential. De utrikes föddas andel av de inrikes föddas sysselsättning är nu 82 procent. Den var 78 procent 2020. Om den andelen kan öka till 90 procent skulle det innebära en efterlängtd ökning av arbetskraften med 20 000 personer i Västsverige utifrån dagens befolkning. Detta utan behov av nybyggnation eller dylikt. Det skulle samtidigt leda till ökat välbefinnande. Att ha något meningsfullt att göra/ett arbete är en avgörande fråga för människors egen syn på sina liv.
- Trots den positiv utvecklingen på arbetsmarknaden för utrikes födda är fortfarande närmare sex av tio arbetslösa i Västra Götaland födda i andra länder. Nivån är fortsatt fyra gånger högre än för inrikes födda på i stort samtliga arbetsmarknader och detta trots att arbetslösheten för utrikes födda minskat på 2020-talet. Utrikes föddas andel av de sysselsatta i Västra Götaland har ökat från 20 till 23 procent, andelen av arbetskraften från 23 till 25 procent och andelen av befolkningen har ökat från 25 till 27 procent mellan 2020 och 2024.

Ekonomisk utveckling i ett samhälls- och individperspektiv

- Västsverige har näst högst ekonomisk tillväxt i Sverige och näst högst produktivitet. Både mätt som summan av alla löner och som värdet av den samlade produktionen (BRP), totalt och per sysselsatt, är den ekonomiska utvecklingen näst snabbast och produktiviteten näst högst efter Stockholm/Uppsala. Det bakomliggande regionala mönstret är det väntade, det vi sett vid analys av arbetsmarknaden. Den västsvenska ekonomin har samtidigt en tendens att drabbas relativt hårt i mer omfattande konjunkturnedgångar men också att studsa tillbaka snabbt jämfört med andra regioner. Utvecklingen under och efter pandemin rimmar väl med det mönstret. En internationaliserad industri- och tjänstesektor ligger bakom svängningarna.
- Snabb men stagnerande tillväxt av den disponibla inkomsten. Den disponibla inkomsten per invånare när samtliga inkomster, transfereringar etcetera räknats

in ökade snabbt varje år under första halvan av 2010-talet. Utvecklingen var betydligt långsammare under andra halvan och under 2022 minskade de disponibla inkomsterna. När inflationen under senare år läggs till detta har den disponibla inkomsten i snitt minskat under de senaste tio åren. Den disponibla inkomsten är dock den genomsnittligt näst högsta i Sverige efter den i Stockholm. Skillnaderna i disponibel inkomst är stora mellan de västsvenska kommunerna. Men vi visar också hur huspriserna varierar på samma sätt. Levnadskostnaderna måste vägas in när den faktiskt tillgängliga inkomsten ska bedömas. När det görs blir skillnaderna över regionen mindre.

- Sju av tio bedöms vara självförsörjande medan en av tio lever med låg ekonomisk standard. I ett försök att utveckla sysselsättningsmättet har ett mått för självförsörjning etablerats under senare år. En person anses självförsörjande med en inkomst på 3 basbelopp motsvarande 19 500 kronor 2024. 72 procent av invånarna i Västsverige i åldern 20 till 65 år lever upp till detta 2024. Skillnaderna över regionen är de förväntade. På kommunnivå varierar värdena från 66 till 81 procent. Måttet är inte helt oproblematiskt, studerande ingår ej och ingen hänsyn tas till hushållssituationen. Måttet låg ekonomisk standard täcker in samtliga inkomster och transfereringar och tar hänsyn till hushållens sammansättning. 10 procent av invånarna i Västsverige har en inkomst som ligger 60 procent under den svenska medianinkomsten. Måtten visar sig samtidigt utgöra spegelbilder av varandra på kommunnivå. Andelen med låg ekonomisk standard varierar från 5 till hela 20 procent med höga tal i Dalsland, Trestad och norra Skaraborg, men även Falköping sticker ut.
- Andelen invånare som försörjs av ersättningar och bidrag är nu det lägsta uppmätta sedan mätningarna startade 1990. Beräknat som helårspersoner i arbetsför ålder var det 12 procent som "levde" på ersättningar och bidrag under 2023. Under 1990 och inledningen av 2000-talet var motsvarande tal häpnadsväckande 20 procent. Kvinnor har över tid och fortsatt en högre nivå. 14 procent jämfört med 11 för män. Det vanligaste stödet är sjuk- och aktivitetsersättning följt av sjukpenning. Därefter arbetsmarknadsåtgärder, ekonomiskt bistånd och arbetslöshet. Kvinnor har högre nivåer för samtliga ersättningar och bidrag förutom de som kopplas till arbetslöshet. Förklaringarna som ges är mer stressiga arbeten, ofta inom vård, omsorg, social service, samt ett större ansvar för hushållet. Invånarna på Åmåls, Trestads och Bengtsfors regionala arbetsmarknader är de som är mer beroende av ersättningar och bidrag.

Attraktivitet

- Platser och kommuners attraktivitet för invånare skiljer rejält i Västsverige. Befolkningsutveckling och huspriser ger likartade bilder. På kommunnivå varierar befolkningsutvecklingen mellan -15 och +35 procent bara på 2000-talet. Priserna på småhus varierar från runt en till närmare sju miljoner kronor i snitt. Befolkningen ökar klart snabbast på Göteborgs regionala arbetsmarknad och i Halland. Även huspriserna är högst här samt upp efter hela Bohuskusten. Befolkningsutvecklingen är negativ och huspriserna låga i Dalsland, Gullspång

och Töreboda. Låga huspriser gäller också Essunga, Vara, Svenljunga och Tranemo.

- Sambandet mellan befolkningsutveckling och huspriser bör långsiktigt vara relativt starkt. Så är också fallet i Västsverige. Ett antal kommuner avviker dock mycket från detta generella mönster. Det gäller samtliga ö- och kustkommuner upp efter Bohuskusten. Bakgrunden kan vara lägre byggande i förhållande till efterfrågan men också att hus köps av personer som använder dem som fritidshus och därmed inte är skrivna på platsen. En sådan utveckling riskerar leda till avsevärda problem både för samhället generellt och för att klara kommunal service med mera. Det visar sig dock att sambandet mellan disponibla inkomster och huspriser för småhus är mycket starkt. Det betyder i klartext att invånarnas ekonomi matchar nivån på huspriserna i Västsverige väl på kommunnivå. En brasklapp om att fastighetsmarknaden är något aroused och belåningsgraden för privatpersoner i Sverige är mycket hög är samtidigt på sin plats. En annan är givetvis att fritidshusen är betydligt fler i de mest attraktiva kustkommunerna vilket ligger bakom en snabbt avklingande befolkningstillväxt under sommarmånaderna.
- Kommuner med stor inflyttning av utrikes födda har samtidigt och efterhand stor utflyttning till andra delar av Sverige. Sambandet är starkt. Slutresultatet för Västsverige blir att andelen utrikes födda är högst i centrum av de regionala arbetsmarknaderna. Den är lägst på Lidköpings delarbetsmarknad men också låg i kommunerna vid Vättern och delar av Västkusten. Samtidigt är det enbart tack vare nettoinvandring som nettoflyttningen är positiv över tid. Samtliga regionala arbetsmarknader har ett invandringsöverskott varje enskilt år de senaste 25 åren. Det gäller även 2023. En allt högre andel av nettoinvandringen går över tid till Göteborg. För 2023 var nettoinvandringen till Göteborgs regionala arbetsmarknad 3 700 av totalt 4 800 i Västsverige, motsvarande 77 procent. Nettoinvandringen 2023 låg på en nivå som motsvarar den i början av 2000-talet. Första halvåret 2024 var nettoinvandringen till Västra Götaland, liksom till Sverige totalt, negativ. Bedömningen är dock att det i huvudsak beror på Skatteverkets justeringar av registren.
- Långsiktigt ger inte bara befolkningsutvecklingen utan också befolkningsstrukturen en bild av ett områdes attraktivitet. Göteborgs regionala arbetsmarknad har generellt en yngre befolkning med betydligt högre andel i åldrarna 25 till 50 år än de andra arbetsmarknaderna. Strukturen för Borås LA är något ”yngre” än för Skaraborg och Trestad. På de mindre arbetsmarknaderna är numer de vanligaste åldrarna i befolkningen mellan 55 och 80 år. En befolkningstillväxt för Strömstad på 2000-talet gör att befolkningsstrukturen här är något mindre ålderstigen. Vi konstaterar också att andelen i de allra yngsta åldrarna nu är generellt låg i hela Västsverige. En reflektion av ett snabbt minskat barnafödande.

Invånarnas välbefinnande – visionen om det goda livet i Västra Götaland

- Regional utveckling handlar i grunden om att bidra till invånarnas långsiktiga välbefinnande. Västra Götalandsregionens vision, och den gemensamma visionen för Västra Götaland, är sedan länet och regionen bildades för 25 år sedan "Det goda livet". Det övergripande måttet för välbefinnande i en snabbt växande "lyckoforskning" är hur nöjda invånarna själva är med sina liv på det hela taget. Västra Götalandsregionen har, via samarbete med SOM-institutet och genom ett extra fokus på välbefinnande i de folkhälsoenkäter som genomförs med jämna mellanrum, en unik kunskap om hur invånarnas välbefinnande utvecklats över tid, hur det ser ut för olika grupper, fördelar sig över regionen och även kring de faktorer som är viktigast för detsamma.
- Invånarna i Västra Götaland är i stort sett lika nöjda med sina liv oavsett var de bor. Att peka ut vinnare och förlorare blir inte meningsfullt. Jämfört med de stora skillnaderna mellan olika delar av regionen när det gäller ekonomisk tillväxt, skapandet av jobb, arbetslöshet, befolkningsutveckling, attraktivitet etcetera skulle det kunna ses som häpnadsväckande. Nio av tio invånare är i snitt mycket eller ganska nöjda med sina liv. En av tio är inte särskilt eller inte alls nöjda. Andelen som inte alls är nöjda är mycket låg. Bohuslän, Göteborgs pendlingskommuner och Dalsland har något färre missnöjda invånare. Göteborgs kommun och andra regionala centrum har ofta något fler. Om vi jämför med situationen globalt är det mycket bra värden. World Happiness Report ges ut av FN varje år och rangordnar 2024 Sverige som det fjärde "lyckligaste" landet i världen. Värdena i Västra Götaland är i stort på svensk nivå. Övriga nordiska länder tillhör också de med högst andel invånare som är nöjda med sina liv.
- För att förstå hur detta är både möjligt och rimligt är det viktigt med insikt i de faktorer som betyder mest för människors välbefinnande. En enig internationell forskning, vidimerad i ett flertal omfattande studier för Västra Götaland, pekar på fysisk och psykisk hälsa, sociala relationer, arbete och inkomster som avgörande frågor. De kan ses som drivkrafter för välbefinnande. Den stora betydelse hälsa och sociala relationer har och att det är tillräckliga inkomster och något meningsfullt att göra som är det viktiga – inte en väldigt hög inkomst eller en spjutspetskarriär – är en viktig delförklaring till resultaten. Förenklat handlar det om bra platser att leva på. Levande samhällen. Och de kan – som alla vet – finnas överallt.
- Några exempel på invånarnas syn på sina liv, ekonomi och sociala relationer kan vara på sin plats. Även om det finns en hel del ensamhet är det bara drygt fem procent i Västra Götaland som inte har möjlighet att få praktiskt stöd av någon om de skulle behöva det. Motsvarande värde för emotionellt stöd är drygt 10 procent. Det är också lite drygt fem procent som haft svårt att klara sina vardagsutgifter fler än en gång föregående år. Framtidstron är samtidigt mycket hög. Färre än en av tio ser inte positivt på sin framtid. Och det gäller högt upp i åldrarna. På den negativa sidan har otryggheten ökat snabbt och gäller framför

allt kvinnor och inte minst unga kvinnor. Fler än hälften har tvekat att gå ut. En utveckling som behöver brytas om inte tillit, sociala relationer och i förlängningen invånarnas generella välbefinnande ska bli lidande. Regionalt är otryggheten närmare 50 procent vanligare i våra tätare stadsmiljöer i Göteborg och Trestad än i till exempel Bohuslän och Dalsland.

- Slutsatserna för samhällsutveckling är bland annat att det är centralt att värna den höga tillit mellan människor som finns i de nordiska länderna, de starka sociala relationerna. Att ge barn och unga från tidig ålder och i skolsystemet insatser som stärker självkänsla, tilltro och framtidstro. Andra exempel är att prioritera en stark arbetsmarknad, aktivt motverka skarpa konjunktursvängningar och omfattande arbetslöshet. Att göra insatser för att minska ofrivillig ensamhet. Att värna föreningsliv, inte minst idrottsrörelsen och bidra till att människor kan mötas generellt och framför allt kring sina intressen. Det som behövs är ett aktivt levande samhälle.
- Invånarnas välbefinnande är samtidigt inte bara det övergripande målet för samhällets utveckling. Fokus på välbefinnande kan också vara ett verktyg för bättre fungerande och mer produktiva arbetsplatser eller för att stärka skolungdomars långsiktiga utbildningsresultat och framtidsutsikter. Välbefinnande blir då också en drivkraft för tillväxt och utveckling och för ett långsiktigt mer väl fungerande samhälle.

Utveckling och potential i ett internationellt perspektiv

- Den avslutande delen diskuterar situationen i Västsverige jämfört med hur det ser ut i vår omvärld. Det görs både med avseende på den utveckling vi kunnat avläsa och i förhållande till de förutsättningar och den potential som Västsverige bedöms ha i ett större sammanhang.
- Det mest utmärkande draget för den västsvenska ekonomin är de mycket stora investeringarna från näringslivet i forskning och utveckling. De är bland de högsta i världen både i förhållande till befolkning och det samlade värdet av produktionen (BRP). Den fråga som sticker ut vid sidan av faktorer med direkt koppling till ekonomin är de positiva värdena för social sammanhållning och välbefinnande.
- Det andra som framstår som tydligt är att det finns ytterligare potential att få ut när det gäller ekonomisk tillväxt och utveckling. De index som söker beskriva förutsättningar för framtida ekonomisk utveckling är genomgående positiva. Västsverige bedöms tillhöra en relativt begränsad grupp med de absolut bästa tillväxtförutsättningarna både i EU och Norden.
- Bakom analysen ligger en genomgång av huvudresultaten i den årliga benchmarkingen av internationell konkurrenskraft, attraktivitet och potential som VGR genomför i samverkan med BAK Economics, OECD:s regionala index för attraktivitet, EU:s benchmarking av regioners innovationspotential, Nordregios analys av nordiska regioners utveckling och potential. Till detta

kommer en diskussion om hur sysselsättning och arbetslöshet ser ut i Sverige jämfört med övriga länder i Europa.

- I mer detalj och i ett ekonomiskt perspektiv kan Västsverige med grund i BAK Economics årliga benchmarking beskrivas som attraktivt och konkurrenskraftigt på en god europeisk och internationell nivå. Västsverige presterar sammantaget något bättre än medelregionen i Europa och USA och bedöms ha förutsättningar att fortsätta göra minst det. De starkaste sidorna är som nämnts näringslivets satsningar på forskning och utveckling men också en hög och växande andel av ekonomin i innovationsdrivna sektorer, en bra grundstruktur i näringslivet i förhållande till områden där Europa kan väntas konkurrera i framtiden. Styrkor har också varit jobbskapande och en relativt väl utbildad befolkning. Västsverige har dessutom fram till nu en god befolkningstillväxt och bra grundförutsättningar när det gäller attraktivitet för företag. Kvaliteten på universitet och högskolor ses som god relativt regionens storlek. De svagare sidorna gäller produktivitet, tillgänglighet till kontinentala och globala marknader (läs läget), ett något begränsat befolkningsunderlag och en totalt sett låg produktivitet.
- Bland övriga index är OECD:s nya attraktivitetsindex värt att nämnas. Det ger tillsammans med BAK Economics den bredaste bilden av förutsättningarna. OECD konstaterar bland annat att digitalisering med indikatorer för tillgång och hastigheter, miljö när det gäller energisidan, återvinning med mera, är klara styrkor. På den negativa sidan finns arbetslösheten som är mycket hög internationellt sett och tillgången till bostäder. Det senare vidimeras av invånarna i Västra Götaland som år efter år ser detta som det område i samhället som fungerar sämst när det gäller "service". Till detta kommer frågan om hur vi hanterar vårt naturkapital. Här har vi både det sämsta absoluta värdet och relativa värdet gentemot EU och OECD. Det är den låga andelen skyddad natur som ligger bakom. En fråga som torde förtjäna mer uppmärksamhet i ett land, län och region som säger sig prioritera biologisk mångfald.

Västsveriges regionala arbetsmarknader – Utveckling och Potential

1 Bakgrund och innehåll

De regionala arbetsmarknaderna avgränsar den geografi som en majoritet av invånarna i ett område verkar i och rör sig inom i sitt arbetsliv. Det är på dessa regionala arbetsmarknader som förutsättningar och villkor skapas. På motsvarande sätt är det här företag, offentliga arbetsgivare och organisationer når den absoluta merparten av sin arbetskraft. Hur de grundläggande förutsättningarna ser ut och hur dessa arbetsmarknader fungerar och utvecklas är därmed en avgörande fråga för ett områdes långsiktiga utveckling. Den geografiska indelningen i regionala arbetsmarknader vi använder bygger på den metod SCB använt för att definiera flerkärniga lokala arbetsmarknadsregioner. Indelningen tar bättre hänsyn till faktiska förhållanden på arbetsmarknaden än de lokala arbetsmarknader alternativt FA-regioner som ofta används nationellt. Beteckningen regionala arbetsmarknader ger dessutom en mer rättvisande bild av verkligheten. Arbetsmarknaderna är regionala och inte lokala.

Denna rapport bygger vidare på de utredningar som genomfördes 2023. De definierade de regionala arbetsmarknaderna med utgångspunkt i invånarnas pendlingsmönster, beskrev de grundläggande förutsättningarna på dessa men analyserade också arbetsmarknaderna för olika grupper i samhället, hur arbetspendlingen kan förväntas utvecklas i framtiden med mera.¹ Fokus här ligger på att analysera förhållanden, förutsättningar och utveckling på arbetsmarknaderna. Analyserna täcker fyra områden. Den första delen behandlar arbetsmarknadens utveckling när det gäller, jobb, sysselsättning, fokus, kompetenser etcetera. Den andra diskuterar den ekonomiska utvecklingen och utfallet för invånarna. Den tredje analyserar marknadernas attraktivitet ur ett antal aspekter. Den fjärde beskriver hur invånarna själva ser på sina liv och levnadsförhållanden. Utgångspunkten här är invånarnas välbefinnande och analysen bygger på de faktorer som har störst betydelse för hur nöjda invånarna är med sina liv. Rapporten inleds med en kort översikt av hur forskningen inom ekonomisk geografi ser på vad som får platser att utvecklas och av institutionella förutsättningar för utveckling i olika delar av Västsverige. Dessutom redovisas grundläggande förutsättningar och fakta för de regionala arbetsmarknaderna med senast tillgängliga data. Rapporten avslutas med ett avsnitt som på övergripande nivå diskuterar hur utveckling och förhållanden på arbetsmarknaden står sig i ett internationellt perspektiv.

Analyserna utgår från de regionala arbetsmarknaderna. Samtidigt finns det skilda roller och förhållanden inom dessa som gör att det ofta är viktigt att studera

¹ Västra Götalandsregionen (2023): Pendling och lokala arbetsmarknader i Västsverige, VGR Analys 2023:3 och Västsveriges arbetsmarknader Basfakta 2023, VGR Analys 2023:44

relationer på kommunnivå. När det gäller invånarnas välbefinnande och faktorer som betyder mest för det, används en delvis annan indelning. Underlaget gör det möjligt att studera Göteborg och de tre centrumkommunerna i Trestad var för sig samtidigt som en summering av värdena för Bohuslän från Lysekil norrut samt för Dalsland ger ett statistiskt starkt underlag jämfört med om de mindre arbetsmarknaderna med centrum i Strömstad, Åmål och Bengtsfors skulle analyseras var för sig. Med denna indelning ges också möjlighet att jämföra välbefinnandet i storstads, stads- och landsbygdsmiljöer. Skaraborg och Borås avgränsas här i stort som de regionala arbetsmarknaderna i övriga analyser.

Rapporten har skrivits av Tomas Ekberg vid Avdelningen för Samhällsanalys. Kartorna har gjorts av Per Karlsson. Beskrivningen av invånarnas syn på sina liv bygger på data från folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor. Data här har tagits fram av Allan Dale Recinos.²

2 Vad förklarar hur framgångsrik en regional ekonomi är?

Sambandet mellan storleken på den lokala arbetsmarknaden och utvecklingen av jobb, befolkning etcetera är långsiktigt mycket starkt. De bakomliggande förklaringarna är flera och vad som förs fram som avgörande frågor har växlat en del över tid.³ Den basala bilden är att det är stordrifts- eller agglomerationsfördelar som ligger bakom. På en arbetsmarknad med ett stort befolkningsunderlag finns helt naturligt fler kompetenser, fler olika typer av näringar etcetera. Det leder i sin tur till en bättre matchning på olika marknader, inte minst på arbetsmarknaden. Det gör det enklare och mer fördelaktigt att dela på resurser på ett effektivt sätt och att ta del av och utveckla mer gemensamma lösningar i form av företagstjänster, kollektivtrafiksystem, utbildning med mera. På en större marknad bör det också vara enklare att lära av varandra genom den bredd av kunskaper som finns.

I senare forskning preciseras bilden av vad som gör stora och täta marknader mer expansiva. Agglomerationsfördelar via möjligheten att dela och matcha olika resurser är en del. Men till det kommer en insikt som visar hur lärandet mellan olika aktörer sker bäst i täta och avgränsade miljöer. Människor behöver mötas, idéer brytas mot varandra för nyskapande och samverkan. Spelregler som olika tekniska lösningar och internet inte verkar ha ändrat än. Det blir dessutom lättare att byta jobb och på så sätt sprida och dela kunskap i en större och därmed mer specialiserad

² vregion.se/statistik-analysportalen/halsa-och-varld/folkhalsa/folkhalsoenkaten-halsa-pa-lika-villkor/

³ För två exempel med fokus på Västsverige i ett svenskt sammanhang se; Andersson och Larsson (2019): Västsverige: Ekonomisk utveckling och ekonomisk geografi – Ny teori och empiri, VGR analys 2019:14, Johansson och Strömquist (2003/2005): Västsverige och den nya ekonomiska geografien, Västra Götalandsregionen 2003.

ekonomi. Agglomerationseffekter är generellt avståndskänsliga och det gäller då inte minst lärande där det kan handla om att mötas på ”kvarternivå”.^{4 5}

Till detta kommer en förklaring som i någon mån gör storstadsregioner och andra befolkningsrika och täta områden till självspelade pianon. Det handlar om att de mest ambitiösa, högpresterande och mest karriärintresserade studenterna och invånarna väljer de arbetsmarknader där de ser störst möjlighet till långsiktig utveckling för sig själva.⁶ Det är sedan dessa ”talanger” som bedöms ligga bakom mycket av de konkurrensfördelar som de attraktiva arbetsmarknaderna kan visa upp. För att locka rätt ”talanger” är det då givetvis en fördel att ha ett internationellt verksamt och konkurrenskraftigt näringsliv, kvalificerade utbildning, högt specialiserad sjukvård, en attraktiv livsmiljö etcetera.

En återkommande fråga är om möjligheterna inom IT och med distansarbete ändrar på ovanstående förklaringsmodell. Hittills finns dock inget som pekar på att det är fallet i någon större omfattning. Ett fåtal särskilt attraktiva platser i ett fritids- och turistperspektiv ser ut att ha fått ökad dragningskraft för kvalificerad arbetskraft. Företag och organisationer har dessutom numer möjlighet att driva sina verksamheter och sitt utvecklingsarbete i större samklang över hela världen och dygnet runt.

Vad som däremot förändrats sett över något längre tid är den internationella arbetsfördelningen. Världshandelns andel av världens samlade BNP har ökat från 13 procent 1970, via 19 procent 1990 och 24 procent år 2000 till 30 procent 2008. En nivå som i stort gäller även i dag efter upp och nedgångar i finanskriser, pandemier, med mera.⁷ Olika regioner, länder och kontinenter har kommit att spela olika roller i de globala värdekedjorna. För Sverige och Västsverige har det inneburit en förskjutning bort från mer standardiserad produktion – där den internationella konkurrensen numer gör det betydligt svårare att nå lönsamhet i ett svenskt perspektiv – till de funktioner som handlar om ledning, forskning- och utveckling, logistik och support (se figur 1). Näringslivet i Västsverige har under senare år varit det i Sverige som satsat överlägset mest på forskning och utveckling både totalt sett och i förhållande till befolkning och ekonomi.

I praktiken visas detta av att det västsvenska näringslivets specialisering på ett relevant sätt kan beskrivas i olika funktioner inom värdekedjelogiken så som logistik, tillverkning, service och inköp medan Göteborgs specialisering främst beskrivs som teknikutveckling.⁸ Men utvecklingen är givetvis också beroende av

⁴ VGR Analys 2019:14 s.35 ff

⁵ Se till exempel Glaeser (2000)

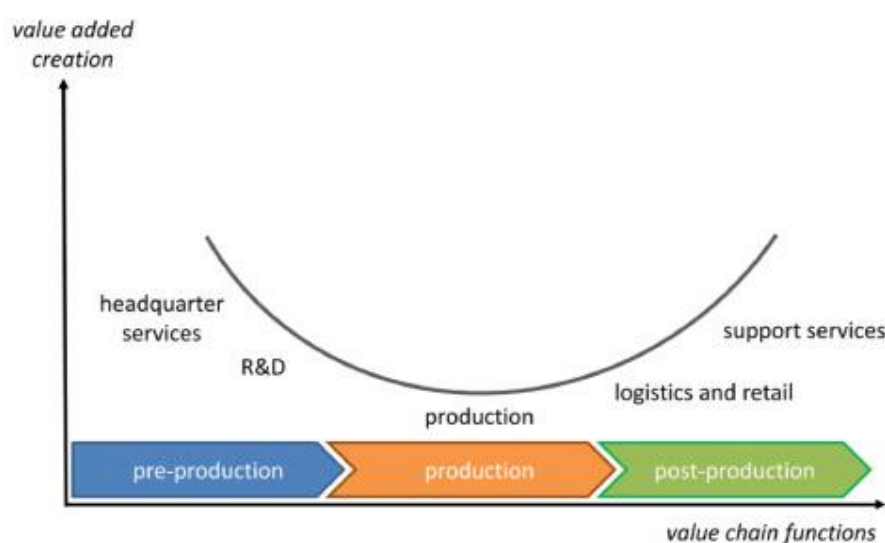
⁶ Ahlin, Andersson och Thulin (2018)

⁷ ekonomifakta.se/sakomraden/makroekonomi/handel/varldshandelns-utveckling_1209611.html

⁸ För en analys av Västsverige se, Henning/Boström (2020) gupea.ub.gu.se/handle/2077/66440

historien. De kunskaper, den kompetens, de system etcetera som byggts upp har inneburit och innebär en koncentration till vissa branscher eller näringar. Det självklara exemplet för Västsverige är den omfattande fordonsindustrin med allt från bilar, över lastbilar, bussar, flyg och rymd som en tydlig specialitet med en rad stora företag som verkar på en helt internationell marknad. Att bygga upp en samlad kompetens med denna inriktning eller att driva denna ansamling av specialisering i andra delar av landet är inte möjligt, varken på kort eller medellång sikt. Det går att se det som en del av teorierna kring spårbundenhet eller stigberoende.⁹

Figur 1 The Smile Curve – principbild över roller i globala värdekedjor

Källa: [sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0954349X20304033](https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0954349X20304033)

3 Grundläggande förutsättningar på de regionala arbetsmarknaderna i Västsverige

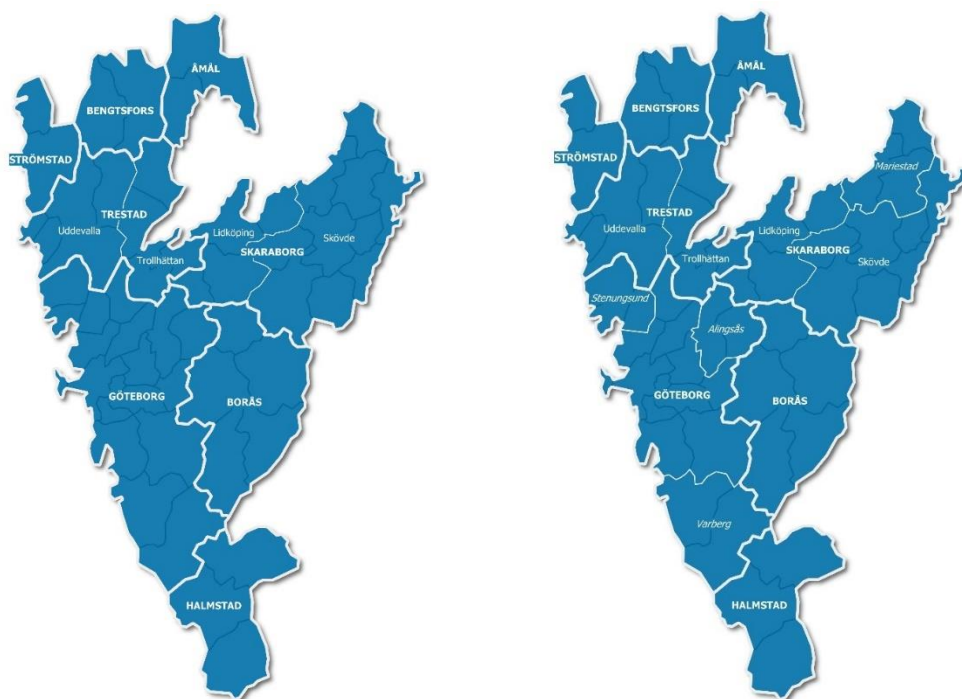
Den geografiska utbredningen av de lokala eller snarare regionala arbetsmarknaderna i Västsverige har tagits fram baserat på ett mycket omfattande underlag.¹⁰ Utgångspunkten är SCB:s metod för att definiera flerkärniga arbetsmarknader. Det innebär enkelt uttryckt att det finns tydliga centrum för regionala arbetsmarknader och kommuner vars invånare har en stark länkning till dessa. Men det finns också bland dessa kommuner ett antal som i sin tur utgör centrum för sin omgivning. Som ett exempel har invånarna i Trollhättan en relativt stor utpendling till Göteborg men är samtidigt ett viktigt centrum för sin omgivning. Motsvarande kan sägas om Uddevalla i relation till Göteborg och sin omgivning.

⁹ en.wikipedia.org/wiki/Path_dependence

¹⁰ Västra Götalandsregionen (2023): Pendling och lokala arbetsmarknader i Västsverige, VGR Analys 2023:3

Med en dessutom omfattande inbördes pendling mellan Vänersborg, Trollhättan och Uddevalla bildas då, även statistiskt, Trestads arbetsmarknad med två delarbetsmarknader, Trollhättan och Uddevalla. I Skaraborg är utbytet numer relativt högt i de flesta närliggande relationer. Skaraborg bedöms därmed var en regional arbetsmarknad. Samtidigt finns delregionala marknader med centrum i Skövde och Lidköping och en kärna i Mariestad med betydelse för invånare och företag i Töreboda och Gullspång. Samma gäller för Varberg och Stenungsund i Göteborgs regionala arbetsmarknad. I nedanstående kartor presenteras Västsveriges flerkärniga LA-regioner. I de data som presenteras för LA-regioner är det i huvudsak de flerkärniga på huvudnivå som används (kartan vänster). I flera fall presenteras data per kommun i kartor och figurer. Förutsättningar och utveckling skiljer sig i det som är huvudort/centrum på respektive marknad och dess omgivning samtidigt som de omgivande kommunerna är beroende av utvecklingen i centrum av de regionala arbetsmarknaderna. I Appendix finns en kommunlista för de regionala arbetsmarknaderna i Västsverige med ingående kommuner

Figur 2 Flerkärniga LA-regioner Västsverige Flerkärniga LA Västsverige 3-nivåer

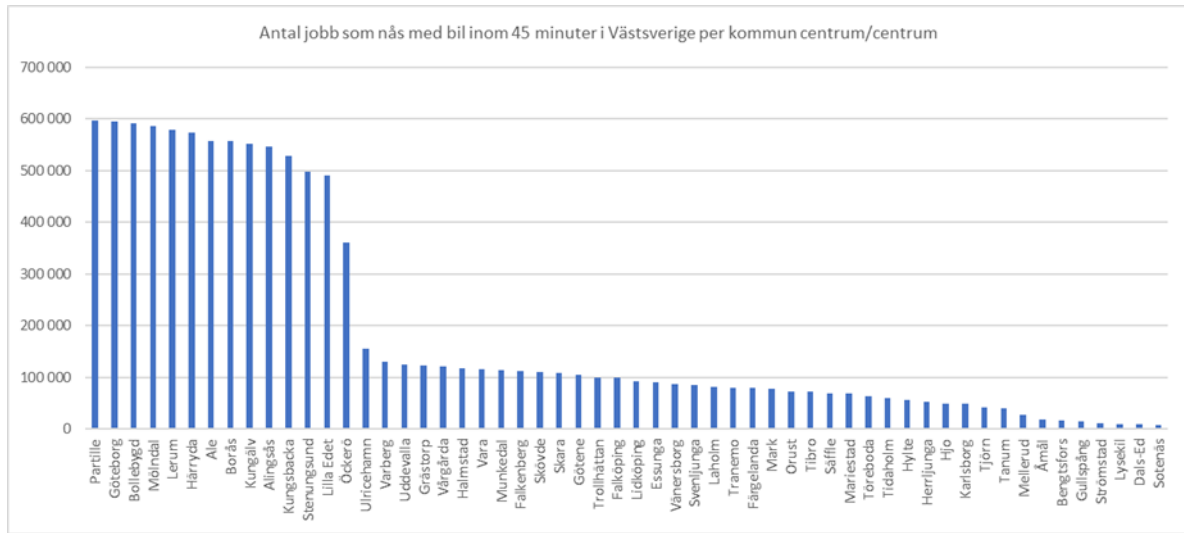
Källa: Pendling och lokala arbetsmarknader i Västsverige, VGR Analys 2023:3

Mycket stora skillnader i tillgång till arbete och arbetskraft på de regionala arbetsmarknaderna

Det som framför allt skiljer på och därmed definierar de regionala arbetsmarknaderna i Västsverige är omfattningen i termer av arbete och befolkning. Skillnaderna är dramatiska. Invånarna i och kring Göteborg når runt 500 000 till

600 000 jobb på rimliga pendlingstider medan motsvarande för de flesta i Skaraborg, Trestad, Borås och Halmstad ligger runt 100 000. I de norra delarna av Dalsland där Bengtsfors och Dals-Ed bildar en marknad och Åmål och Säffle en handlar det snarare om 10 000 jobb (figur 3/4). Strömstad inklusive Tanum har också en mer begränsad egen marknad men en speciell situation med närheten till Norge och en ekonomi med ett stort fokus på handel och turism.

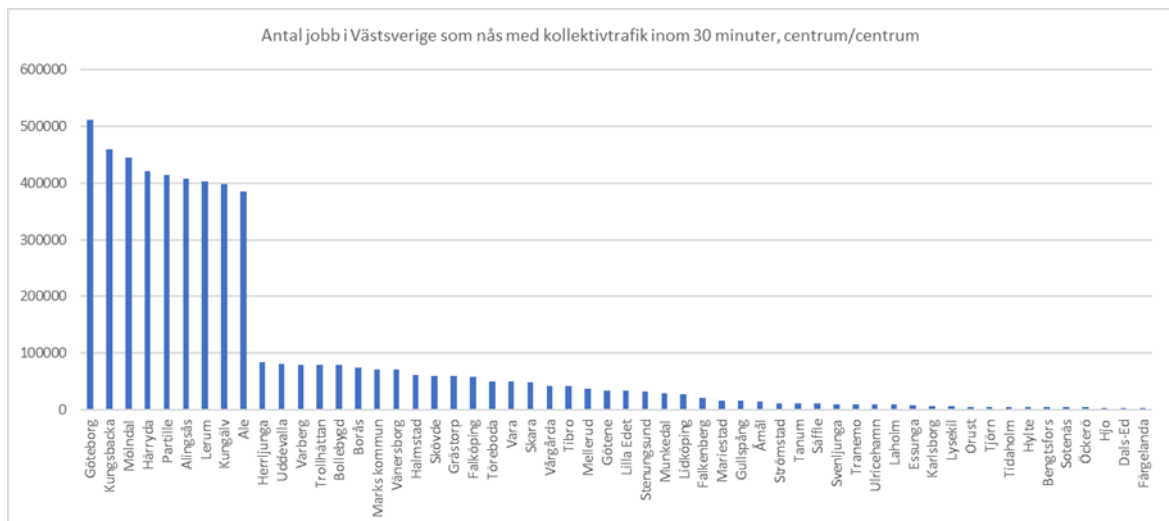
Figur 3 Antal jobb som nås på 45 minuter med bil från respektive kommun i Västsverige

Anm: Inklusive jobb i den egna kommunen. Baserat på tidsavstånd centrum/centrum mellan samtliga kommuner i Västsverige samt Örebro, Jönköping och Karlstad. Antal jobb per kommun år 2020.

Källa: NVDB (Nationell vägdata) Trafikverket, SCB. VGR Analys 2023:3.

Figur 4 Antal jobb som nås på 30 minuter med kollektivtrafik från respektive kommun i Västsverige

Anm: Inklusive jobb i den egna kommunen. Baserat på tidsavstånd centrum/centrum mellan samtliga kommuner i Västsverige samt Örebro, Jönköping och Karlstad. Antal jobb per kommun år 2020.

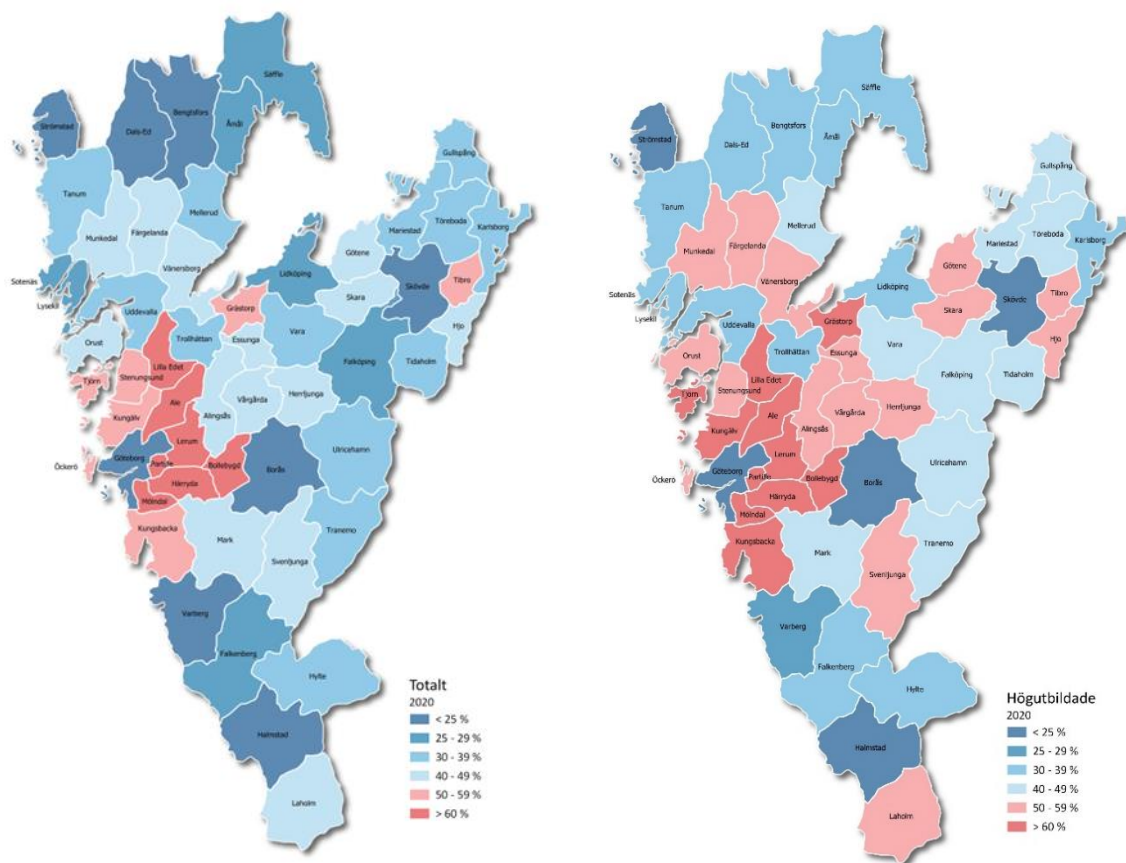
Källa: GTFS Tidtabellsdata från Samtrafiken, SCB. VGR Analys 2023:3.

Om vi ändrar till ett arbetsgivarperspektiv och önskar ett högt utbud av högutbildade nås runt 200 000 med högre utbildning på Göteborgs regionala arbetsmarknad. För Borås är motsvarande värde kring 40 000, Trestad 30 000 och Skövde 20 000 högutbildade. För Åmål, Strömstad och Bengtsfors marknader handlar det om mellan 2 och 4 000. Det ska åter betonas att skillnaderna är mycket stora och därmed förutsättningarna för att driva olika typer av verksamhet eller för invånarna att finna alternativ på arbetsmarknaden.¹¹

Arbetspendling – invånarna lever och verkar i regioner

De faktiska pendlingsnivåerna ger en tydlig av hur invånarna i Västsverige lever och verkar i regioner (figur 5).

Figur 5 Utpendling per kommun, Samtliga sysselsatta respektive högutbildade, 2020, %

Anm: Utpendling i % av nattbefolkning

Källa: VGR Analys 2023:3 Pendling och lokala arbetsmarknader i Västsverige s.36 ff (SCB)

¹¹ Västra Götalandsregionen (2023): Pendling och lokala arbetsmarknader i Västsverige, VGR Analys 2023:3

I stora delar av området är det fler än 40 procent av samtliga som jobbar som pendlar till en annan kommun för arbete. I kartan till höger redovisas andelen utpendlare per kommun för de med högre utbildning. Här syns kärnorna på de regionala arbetsmarknaderna väl samtidigt som andelen utpendlare i omgivande kommuner inte sällan ligger över hälften av de som har jobb. På de mindre arbetsmarknaderna med längre till större centrum är pendlingen mer begränsad. Den är det också i Halland söder om Kungsbacka. Arbetsmarknaden här har stora inslag av lokalt småföretagande samtidigt som de offentliga arbetsgivarna är starkt koncentrerade till Halmstad. Attraktiva livsmiljöer med relativt stora städer efter hela kusten bidrar samtidigt till lägre pendling.

Institutionella förutsättningar

Vi har konstaterat att forskningen inom ekonomisk geografi förutom storleken på den regionala marknaden betonar betydelsen av koncentrerade utvecklingsmiljöer för att nå lärande mellan olika aktörer samt dragningskraft på ambitiösa och högt kvalificerade invånare/”talanger”. I ett västsvenskt perspektiv kan det enklast översättas med var institutioner för högre utbildning finns lokaliserade samt var det finns framgångsrika miljöer för utveckling och internationellt verksamma storföretag.

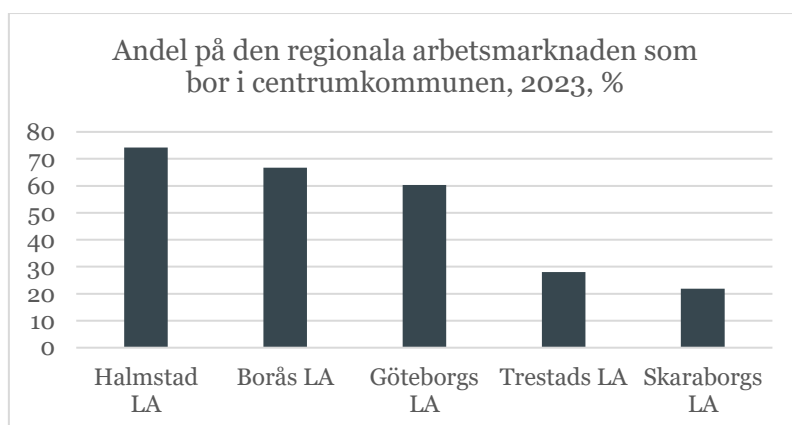
Platser vid universitet och högskolor visar en koncentration som inte alls överraskande stämmer väl med bilden av var centrum i de större arbetsmarknaderna finns. Det gäller även den specialiserade vården där det också finns en forskningsinriktning. Även innovationssystemet, med Science Parks i olika delar av Västsverige som tydligaste uttryck, visar på ett likartat mönster. De institutionella förutsättningarna bidrar på detta sätt i huvudsak till att ge bra grundförutsättningar på och stärka de centrum som finns på de regionala arbetsmarknaderna i Västsverige i dag. När vi läser av den faktiska utvecklingen i olika delar av Västsverige är det viktigt att hålla detta i minne. Det är inte alls säkert att det är i de statistiskt mer framgångsrika områdena som det mest framgångsrika utvecklingsarbetet görs om vi talar i termer av tillväxt av olika slag. Förutsättningarna skiljer.

Det som blir tydligt i kartan över platserna i högre utbildning är de mycket stora skillnaderna dels mellan platser med högskolor och universitet, dels mellan dessa och övriga kommuner i Västsverige (figur 6). Göteborgs Universitet och Chalmers är huvudaktörer i Göteborg som har totalt 40 000 studenter. De fyra regionala högskolorna i Borås, Halmstad, Trollhättan och Skövde har mellan 7 600 och 4 900 studenter. Dessutom finns högre utbildning i olika former vid Campus Varberg, Da Capo i Mariestad, Campus Västra Skaraborg i Lidköping, Stenebyskolan i Dals-Långed Bengtsfors och numer även Campus Dalsland.

Skillnader i centrumkommunens "tyngd" påverkar

Andelen av invånarna som bor i centrumkommunen på respektive regional arbetsmarknad skiljer avsevärt. Även om marknaderna är väl integrerade blir det en skillnad i hur täta nätverk som skapas, hur många som har kontinuerlig tillgång till mer kvalificerade kunskapsmiljöer och inte minst vilken marknad som studerande vid högskolor och universitet får kontakt med i sin vardag. I en studie av utvecklingsförutsättningar i Skaraborg konstaterades att de studenter som intervjuades inte hade varit i någon annan kommun eller del av Skaraborg under sin studietid. Den marknad och de resurser de fått kontakt med var därmed klart begränsade i förhållande till marknadens förutsättningar. En slutsats var att det borde finnas organiserad verksamhet för att visa marknadens resurser via högskolan.¹² I Halmstad bor 74 procent av invånarna i centrumkommunen, i Borås 67, Göteborg inklusive Partille och Mölndal 56, Trollhättan 28 och Skövde 22 procent (figur 7). Att Skaraborg har ambitioner att vara en "nätverksstad" verkar rimligt. Här och i Trestad blir förmågan att synliggöra de resurser som finns på hela marknaden och samverka särskilt viktiga.

Figur 7 Andel av invånarna per arbetsmarknad som bor i centrumkommunen, %

Källa: SCB

Om vi vidgar centrumbegreppet till att omfatta de närmsta grannkommunerna där de ligger tätt ökar andelen i Trestad till 47 procent då Vänersborg summeras till Trollhättan, för Göteborg nås en bra bit över 60 procent när grannkommunerna räknas in. Det är svårare att säga avgöra vilka kommuner som kan summeras till Skövde som ett tätt centrum. Om vi väljer att ta med Skara, Tibro och Falköping summerar detta centrum till 46 procent av befolkningen för den regionala arbetsmarknaden i Skaraborg. Rimligheten i detta kan ifrågasättas.

¹² Västra Götalandsregionen (2011): Skaraborg och attraktivitet – En utredning av regionens utvecklingsförutsättningar, Rapport Tillväxt och utveckling 2011:3. I samverkan med Skaraborgs kommunalförbund.

4 Basfakta för Västsveriges regionala arbetsmarknader

En genomgång av grundläggande data för de regionala arbetsmarknaderna i Västsverige ger en tydlig bild av skillnader i struktur och utveckling (tabell 1, 2, 3). Göteborgs LA karakteriseras av en hög andel jobb i näringslivet med ett omfattande utbud av kvalificerade företagstjänster och stora investeringar i forskning och utveckling, en mycket snabb tillväxt av invånare och jobb. Utbildningsnivån är betydligt högre än i andra delar av Västsverige och arbetslösheten är låg.¹³ Skaraborgs LA har näst flest jobb, en hög andel anställda i tillverkningsindustri och en begränsad företagstjänstesektor. Skaraborg har samtidigt den högsta andelen anställda i myndigheter/försvar, inte minst genom en omfattande och på senare år snabbt växande militär verksamhet. Det ger en bakgrund till en relativt god jobbtillväxt och en låg arbetslöshet. Andelen sysselsatta i kommunala och statliga jobb är hög medan näringslivet står för en betydligt lägre andel av jobben än på Göteborgs och Borås regionala arbetsmarknader. Tillväxten av befolkning är på medellång sikt klart under snittet för Västsverige och utbildningsnivån något lägre än i Borås.

Tabell 1 Grunddata för Västsveriges regionala arbetsmarknader

Kommun	Befolkning		Jobb		Sysselsättning				Arbetslöshet		Utbildningsnivå		
	Antal 2023	2010-23 %	Antal 2024	2020-24 %	Inrikes 2024	2020-24 %	Utrikes 2024	2020-24 %	Andel 2024	2020-24 %	25-34	35-44	25-64
Göteborgs LA	1 269 150	15,8	601 091	4,2	83,9	0,5	69,7	3,2	3,9	0	37	41	35
Skaraborgs LA	264 284	5,4	114 003	2,5	83,8	1,2	68,9	7,8	3,5	-1,3	21	27	22
Trestads LA	210 815	5,8	81 861	0,1	82,6	0,7	64,9	6,3	5,2	-1,3	23	30	24
Borås LA	171 762	9,2	76 830	1,6	83,9	0,4	69,4	2,9	4,5	0	22	29	23
Halmstad LA	142 660	13,8	61 490	3,3	83,0	0,6	66,7	4,2	5,2	-0,6	26	33	26
Strömstads LA	26 341	8,9	9 953	-0,8	83,9	0,2	68,8	2,1	3,2	-0,5	17	23	19
Åmål LA	27 017	-3,0	9 461	-1,3	81,1	1,4	57,8	10,0	5,5	-3,4	16	24	18
Bengtsfors LA	13 744	-5,1	5 176	-6,8	81,1	0,3	59,6	5,6	4,6	-2,7	15	23	17
Västra Götaland	1 767 016	11,8	821 941	3,4	83,4	0,6	68,8	4,0	4,2	-0,4	33	37	31
Västsverige	2 110 762	12,3	954 602	3,2	83,7	0,6	68,9	4,0	4,1	-0,4	32	37	30
Skövde del LA	188 805	6,0	81 913	3,2	83,6	1,2	68,2	8,1	3,7	-1,5	22	28	22
Lidköping del LA	75 479	4,0	32 090	0,8	84,5	1,3	71,1	6,8	3,1	-0,8	19	26	21
Trollhättan del LA	113 813	6,3	44 766	-0,4	82,5	0,5	63,8	6,0	5,6	-1,7	26	32	26
Uddevalla del LA	97 002	5,1	37 095	0,6	82,9	0,8	66,6	6,8	4,6	-0,9	19	29	22

Anm: Data för 2024 gäller första kvartalet. Utveckling 2020 till 2024 gäller första kvartalet respektive år. Källa: BAS/SCB

¹³ Göteborgs regionala arbetsmarknad kommer från och till att jämföras med de andra två storstadsregionerna i Sverige: Stockholm/Uppsala, Skåne.

Trestads regionala arbetsmarknad har utvecklats svagt på 2020-talet och arbetslösheten är fortsatt relativt hög. Kommun och regionsektorn står för en hög andel av sysselsättningen. Andelen anställda inom vård och omsorg är högst i Västsverige. Tillverkningsindustrin har färre andel anställda än Borås och klart färre än Skaraborg medan utbildningsnivån är högre. Befolkningsutvecklingen är i nivå med Skaraborg men lägre än den i Borås LA som kan ses som medelarbetsmarknaden i Västsverige. Två områden sticker dock ut på Borås regionala arbetsmarknad. Handel är av tradition och fortsatt en viktig näring och företagstjänstesektorn är, relativt storleken på marknaden, väl utvecklad. Halmstad LA har en omfattande statlig sektor och många anställda i myndigheter, region, vård och omsorg. Befolkningsutvecklingen är klart positiv samtidigt som arbetslösheten fortsatt är relativt hög.

Tabell 2 Näringsgrenar – andel av jobb per regional arbetsmarknad 2024, kv 1, % i storleksordning

	Näringsgrenar															
	Vård Omsorg Social	Före- tags- tjänst	Till- verk- ning	Handel	Utbild- ning	Bygg	Myndig- het och Försvär	Trans- port	Infor- mation	Kultur Fritid	Hotell Rest.	Fastig- het	Försä- kring	Jord Skog	Energi Miljö	
Göteborgs LA	15,1	15,2	11,4	12,6	10,1	7,1	6,2	4,6	5,0	4,0	3,9	1,6	1,4	0,6	1,1	
Skaraborgs LA	18,8	7,2	20,1	10,4	9,8	6,5	9,5	3,8	1,6	3,6	2,5	1,3	0,6	3,3	0,9	
Trestads LA	23,1	8,4	11,6	11,4	12,3	8,5	6,6	3,7	1,4	3,7	3,0	1,8	0,9	1,9	1,9	
Borås LA	18,3	11,4	13,2	16,1	9,9	7,2	5,4	5,4	2,3	3,6	2,2	1,2	1,2	1,6	1,1	
Halmstad LA	20,7	8,6	12,0	13,5	10,2	6,7	8,6	4,2	1,6	3,6	3,2	1,8	1,4	2,0	1,9	
Strömstads LA	15,4	6,5	6,6	22,4	9,8	9,3	4,6	5,5	0,9	3,7	7,4	2,5	0,7	4,0	0,8	
Åmål LA	20,2	5,7	20,2	10,4	12,7	7,0	6,1	2,7	1,1	4,1	2,2	1,9	0,3	4,2	1,1	
Bengtsfors LA	21,5	5,3	20,8	7,5	13,2	8,6	2,9	4,8	0,4	4,3	2,0	1,5	0,3	4,9	1,8	
Västra Götaland	16,6	13,4	13,0	12,3	10,1	6,9	6,7	4,6	4,1	3,8	3,4	1,6	1,2	1,1	1,1	
Västsverige	16,9	12,7	12,7	12,7	10,3	7,2	6,7	4,5	3,8	3,9	3,5	1,6	1,2	1,3	1,2	
Skövde del LA	19,3	7,4	18,6	10,2	10,1	6,1	10,5	3,8	2,0	3,5	2,6	1,3	0,7	2,9	0,9	
Lidköping del LA	17,6	6,8	23,8	10,9	9,1	7,4	6,7	3,8	0,7	4,0	2,4	1,3	0,5	4,1	1,0	
Trollhättan del LA	25,5	8,7	11,1	10,6	12,5	7,4	6,2	3,1	1,4	3,5	2,5	2,0	1,2	2,1	2,3	
Uddevalla del LA	20,2	8,1	12,2	12,5	12,0	9,8	7,0	4,4	1,3	3,9	3,5	1,5	0,5	1,6	1,4	

Källa: BAS, Arbetsmarknadsstatistik, SCB

Strömstad LA är en av tre mindre regionala arbetsmarknader. Förutsättningarna är speciella med närheten till Norge, gränshandel och turism. Handel, restaurang och hotell samt bygg har högst andelar anställda jämfört med samtliga andra arbetsmarknader i Västsverige. Pandemi, inflation och en svagare norsk valuta har slagit och slår hårt mot dessa näringar och jobbutvecklingen har varit svag på 2020-talet. Samtidigt fortsätter befolkningen att växa och arbetslösheten är mycket låg. Det senare gäller dock också utbildningsnivån. Andelen jobb i kommunsektorn är hög. Åmål och Bengtsfors marknader är grannar och har relativt lika förutsättningar och struktur. Utvecklingen av befolkning och jobb är negativ under 20-talet samtidigt som andelen sysselsatta ökat och arbetslösheten minskat snabbt. Utvecklingen kan beskrivas som ”negativ” eller ”posinativ”. En minskande

befolkning och färre i arbetsför ålder är en bidragande orsak till en högre andel sysselsatta och lägre arbetslöshet. Sysselsättningsgraderna är lägst i Västsverige, både för inrikes och utrikes födda. Utbildningsnivåerna är i nivå med Strömstad. Andelen sysselsatta i tillverkningsindustri är, tillsammans med Skaraborg, den högsta bland Västsveriges arbetsmarknader. Bioekonomin är en styrkefaktor med högst andel anställda i Västsverige.¹⁴ Kommunsektorn står för fler än tre av tio jobb. Också det högst andel i Västsverige.

Tabell 3 Sektorer – andel av jobb per regional arbetsmarknad 2024, kv 1, %

	Sektorer				
	Näringsliv	Kommun	Region	Stat	Org.
Göteborgs LA	70,7	17,3	5,8	4,6	1,7
Skaraborgs LA	61,2	24,5	6,3	6,4	1,7
Trestads LA	57,6	27,2	9,0	4,5	1,8
Borås LA	66,4	21,8	7,0	3,1	1,7
Halmstad LA	61,6	21,3	8,0	7,4	1,7
Strömstads LA	67,2	27,8	1,8	2,0	1,2
Åmål LA	60,6	33,1	2,3	1,6	2,5
Bengtsfors LA	62,4	30,6	3,7	1,9	1,4
Västra Götaland	67,7	19,4	6,2	4,9	1,7
Västsverige	67,4	19,9	6,3	4,8	1,7
Skövde del LA	59,5	24,5	7,5	6,9	1,7
Lidköping del LA	65,5	24,4	3,3	5,3	1,6
Trollhättan del LA	55,0	26,9	11,3	5,0	1,8
Uddevalla del LA	60,6	27,5	6,2	3,8	1,9

Källa: BAS, Arbetsmarknadsstatistik, SCB

5 Utveckling på arbetsmarknaden

Utvecklingen på arbetsmarknaden tar upp frågor kring centrumkommunernas betydelse, Göteborgs dominerande roll och dess samspel med övriga delar av Västsverige, påminner om hur näringslivet är avgörande för tillväxt och utveckling och hur tillverkning av tjänster fått en allt viktigare roll som drivkraft i den västsvenska ekonomin. Vi ger också en bild av vad som kännetecknar en stärkt men samtidigt stagnerande ekonomisk utveckling i termer av jobb, deltagande i arbetslivet, arbetslöshet och arbetskraft. Andelen av befolkningen som är sysselsatt och arbetslöshet diskuteras generellt men också speciellt med fokus på en jämförelse mellan inrikes och utrikes födda. Utvecklingen under 20-talet är positiv men mer potential finns. Vi konstaterar att det är hur arbetsmarknaden fungerar i stort ner på kommunnivå som ser ut att vara avgörande för sysselsättningen. Avslutningsvis ges

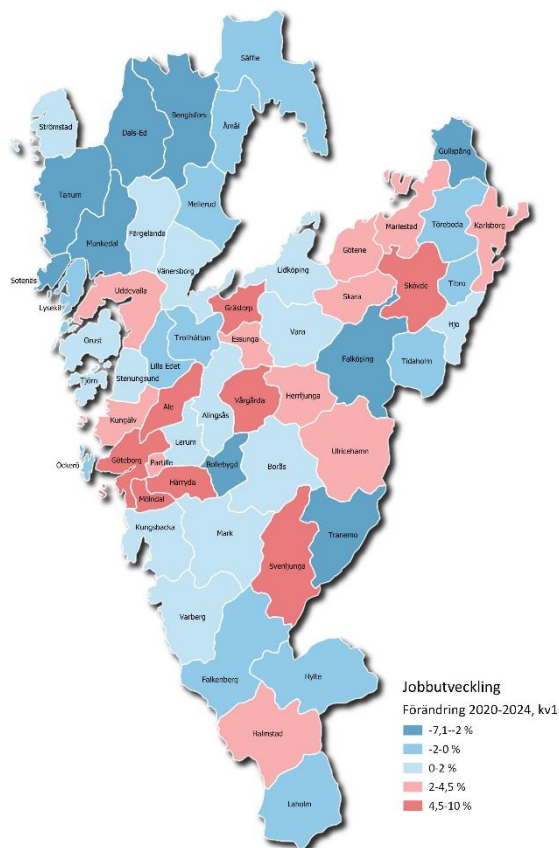
¹⁴ Def. En ekonomi baserade på biologiska råvaror/produkter. I en studie av WSP konstateras att elva procent av ekonomin i Dalsland kan föras hit. Den högsta andelen i Västra Götaland. <https://www.fyrbodan.se/wp-content/uploads/2024/04/bioekonomi20240404-002.pdf>

en bild av den långsiktiga utvecklingen av arbetsmarknaden i termer av arbetslöshet för Västra Götaland. Jämfört med de andra storstadsregionerna är Västra Götaland en betydligt starkare region i dag än för 15 år sedan men i ett läge där inflation och lågkonjunktur börjat bita mer.

Utvecklingen utgår oftast från centrum på de större arbetsmarknaderna – när utvecklingen här är sämre påverkas hela den regionala arbetsmarknaden

Tillväxt av jobb och befolkning sker långsiktigt i första hand i och kring centrum på de regionala arbetsmarknaderna (figur 8). Att det är så är på inget sätt överraskande. Det samlade utbudet av högre utbildning, kvalificerade offentliga funktioner och en större koncentrerad arbetsmarknad attraherar. Det är också här de kunskapsintensiva företagstjänsterna hittar sina primära marknader och växer snabbast. Centrums roll som tillväxtcentrum är tydlig för arbetsmarknaderna med centrum i Göteborg, Skövde och Halmstad. I Borås är tillväxten av jobb något mer modest, men positiv, och omgivningen utvecklas i huvudsak väl.

Figur 8 Utveckling av antalet jobb 2020 till 2024, %

Källa: SCB/BAS

Det som sticker ut mest i kartan är den svagare tillväxten av jobb på Trestads och då framför allt Trollhättans delarbetsmarknad med Trollhättan som centrum. När utvecklingen i centrum på arbetsmarknaden är svagare får också omgivningen det svårare. I Trollhättan har jobben totalt sett minskat mellan 2020 och 2024 och det gäller även de inom företagstjänster. Utvecklingen i hela Norra Bohuslän är starkt påverkad av pandemi och inflation och därmed relativt negativ. Även arbetsmarknaderna i Dalsland utvecklas svagt. Notera att de två mörkare nyanserna av blått innebär att antalet jobb minskat. En kommun som utvecklas särskilt starkt är inte helt överraskande Vårgårda. Här finns ett starkt entreprenörskap och ett aktivt näringsliv. Ett antal landsbygdskommuner som Grästorp och Essunga har också utvecklats väl.

Trollhättans kommuns utveckling är intressant då den visar att förbättrade kommunikationer inte är en lösning på allt. Dubbelspårig järnväg och fyrfilig motorväg som ger bra restider från Trollhättans centrum med omgivningar till Göteborg och vice versa har nu funnits i 12 år och har betytt mycket för invånarnas möjligheter att nå fler jobb, studier med mera. Pendling till arbete studier och utbytet generellt har ökat mycket snabbt. Men utvecklingen i Trollhättan/Vänern är fortsatt relativt svag när det gäller befolkning, arbetsmarknad, ekonomi. Andel sysselsatta av befolkningen är den lägsta i Västsverige efter Bengtsfors och Åmåls LA (se tabell 1 och figur 16).

Det ska noteras att tidsperspektivet på fyra år är relativt kort och att en etablering eller nedläggning av en större arbetsplats direkt syns i bilden för mindre kommuner. Den långsiktiga befolkningsutvecklingen visar dock ett liknande mönster när det gäller Trestad (se figur 32).

Göteborgs regionala arbetsmarknad alltmer dominerande i Västsverige. På gott eller ont?

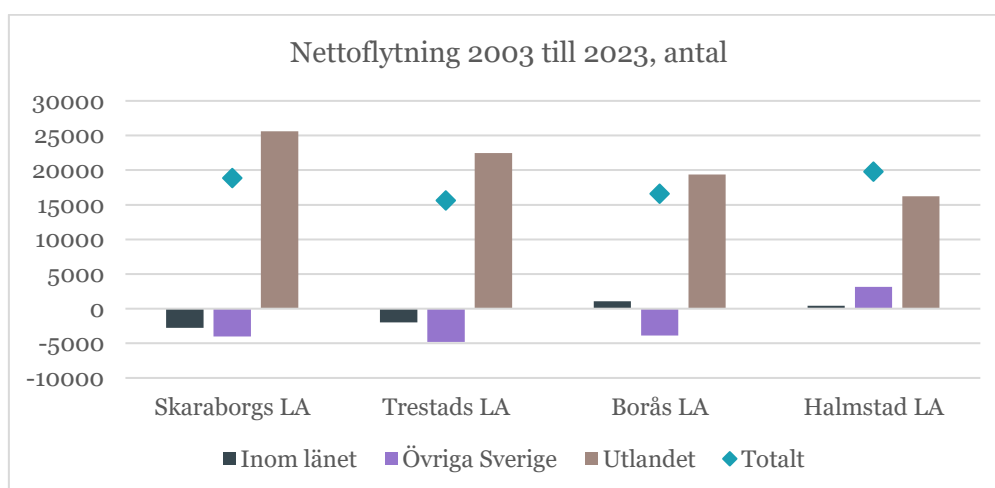
Den betydligt större marknaden, den högre kunskapsnivån, ett stort antal globala forskningsintensiva företag, en hög attraktivitet för invånare och på senare år en snabbt växande sektor med kvalificerade tjänster innebär att Göteborgs regionala arbetsmarknad blir en allt mer dominerande ekonomisk kraft i Västsverige. 88 procent, motsvarande 18 300 av 20 700, av de nya jobben netto i näringslivet mellan 2020 och 2024 skapades på Göteborgs regionala arbetsmarknad. Det ska jämföras med andelen av dessa jobb som nu är 66 procent och andelen av samtliga jobb som är 63 procent. Av samtliga jobb (inklusive kommun, region, stat, organisationer) tillkom 80 procent på Göteborgs regionala arbetsmarknad. Netto fler jobb i näringslivet skapades också i Skaraborg, Borås och Halmstad medan de minskade på övriga marknader. Göteborgs regionala arbetsmarknads andel av värdet av den samlade produktionen (BRP) har de senaste tio åren ökat från 65 till 67 procent.

Även när det gäller befolkningens utbildningsnivå sker en koncentration till Göteborgs LA. För åldersgruppen 25 till 34 år är Göteborgs andel av de högutbildade 75 procent medan den är 66 procent i åldern 55 till 64 år. Ett annat tecken på den nuvarande dynamiken på Göteborgs regionala arbetsmarknad är att hela nettoinflyttningen till Västsverige 2023 gick till Göteborg. Alla andra arbetsmarknader förutom Strömstads LA hade totalt sett fler ut än inflyttare. Göteborgs regionala arbetsmarknad hade 2023 sitt största positiva flyttnetto mot övriga län i Sverige under de senaste 20 åren, +2 900.

Ett antal frågor kan ställas kring den utveckling vi ser. Den första är i vilken mån Göteborgs starka tillväxt sker det på bekostnad av övriga arbetsmarknader i Västsverige alternativt om utvecklingen på Göteborgs marknad även bidrar till att övriga delar utvecklas särskilt starkt relativt övriga Sverige. I linje med det är det också intressant att se på Göteborgs utveckling i förhållande till de andra storstadsregionerna Stockholm/Uppsala och Skåne.

De första frågorna har ett ganska tydligt svar. Den starka utvecklingen på Göteborgs marknad ser inte ut att ske på bekostnad av övriga arbetsmarknader i Västsverige. Ett typexempel är just att nettoutflyttningen mellan Västsveriges arbetsmarknader är ganska liten. Ett normalt år tappar Skaraborg och Trestad runt 200 invånare netto, Borås går jämnt upp och Halmstad vinner något. I figur 9 summeras flyttalen för dessa fyra marknader för de senaste 20 åren. Relativt sett är nettoutflyttningen inom länet större för Åmåls och Bengtsfors LA men de har samtidigt en procentuellt betydligt större andel inflyttare från utlandet. En betydande del av utflyttning är därefter de som invandrat från andra länder (se nedan).

Figur 9 Nettoutflyttning för regionala arbetsmarknader 2003 till 2023, antal

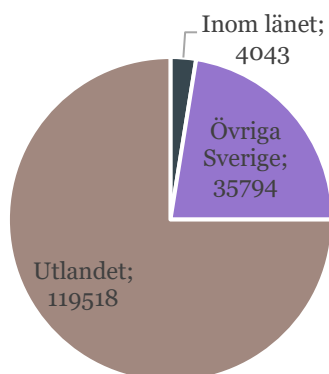

Källa: SCB

I den följande figuren visas flyttingsnettot inom länet, mot andra län i Sverige och mot utlandet för de senaste 20 åren för Göteborgs regionala arbetsmarknad. Det blir

tydligt att marknaden har stark dragningskraft på invånare från övriga Sverige (+36 000) och att nettoinflyttningen från utlandet har särskilt stor betydelse. 46 000 av de 120 000 nettoinflyttarna från utlandet för Göteborgs LA mellan 2003 och 2023 härstammar från åren för den större flyktingvågen 2015 till 2019. Det ger ett snitt netto på 4 500 för de resterande 16 åren.

Figur 10 Nettoflyttning för Göteborgs regionala arbetsmarknad inom län, mot övriga län, mot utland 2003 till 2023, antal och andel

Källa:SCB

När vi vänder på frågan och funderar på i vilken mån utvecklingen på Göteborgs marknad stärker övriga delar av Västsverige blir svaret likartat. Något oväntat går det inte på ett enkelt sätt se några starka spridningseffekter till omgivningen. Vi konstaterar det genom att jämföra större arbetsmarknaderna i Västsverige med övriga svenska regioner/län. Då vet vi ändå att de finns där, genom ett västsvenskt produktionssystem med tät samverkan, belagt av forskningen sedan länge.¹⁵ Det finns också en stark samverkan när det gäller utvecklingsfrågor, gemensamma system för sjukvård etcetera.

Utvecklingen av jobb under 20-talet placerar Skaraborgs LA i nivå med Värmland och Jämtlands län, strax under mitten av Sveriges 21 län. Utvecklingen i Borås LA är i nivå med den i Jönköping, Blekinge och Dalarna – ytterligare en bit ner i rangordningen. Trestads LA utvecklas i nivå med de två län i Sverige där det skapats minst andel nya jobb hittills under 20-talet, Gävleborg och Kalmar. För ekonomisk tillväxt blir svaret likartat. Skaraborg och Trestad placerar sig en bit under mitten jämfört utvecklingen i de svenska länen. Borås och Halmstad har en starkare ekonomisk tillväxt, strax över mitten. Samtliga dessa fyra marknaders utveckling är

¹⁵ Se till exempel – Expertgruppen för Regional utveckling, ERU (1983): Västsverige ett produktionssystem? ERU-rapport 26

dock sämre än genomsnittet för riket. En viktig fråga för det regionala utvecklingsarbetet är hur spridningseffekterna inom Västsverige ska kunna stärkas.

Den avslutande frågan – i vilken mån utvecklingen på Göteborgs regionala arbetsmarknad sticker ut jämfört med den i de andra storstadsregionerna – kan besvaras med ett nja. Göteborgs regionala arbetsmarknad utvecklas mycket väl, på svensk toppnivå, men för till exempel jobbtillväxt i nivå med tillväxten i Stockholm/Uppsala och Skåne som län hittills under 20-talet. Även när det gäller ekonomisk tillväxt, mätt som utveckling av lönesumman, är utvecklingen strax under den i Stockholm/Uppsala de senaste dryga tio åren. Den är något starkare än den i Skåne. Om vi ser på utvecklingen under senare år och då inklusive pandemin (2019 till 2022) är den ekonomiska tillväxten lägre än den i Stockholm/Uppsala och Skåne.¹⁶ Detta är samtidigt de regioner i Sverige som vuxit snabbast. Storstadsregionerna spelar i en egen ekonomisk division.

Utvecklingen i Västerbotten med den omtalade batterifabriken i Skellefteå blir också succesivt mer stark men hittills syns det mest i ökade befolkningstal i just Skellefteå. Nivåerna när det gäller volym är heller givetvis inte på något sätt jämförbar med storstadsregionerna.

På ett område har dock Västsverige som helhet och inte minst Västra Götaland utvecklats betydligt starkare än de andra storstadsregionerna. Från att ha haft en hög relativ nivå på arbetslösheten under konjunkturerna fram till 2008/09, i nivå med Skåne, har den succesivt sjunkit och är nu lägre än den i Stockholm. Skåne har fortsatt bland landets högsta arbetslöshet (se figur 22). Att det sker på ett område som är särskilt viktigt för invånarnas välbefinnande är ett stort plus i sammanhanget.

Näringslivets utveckling avgörande för tillväxten av jobb

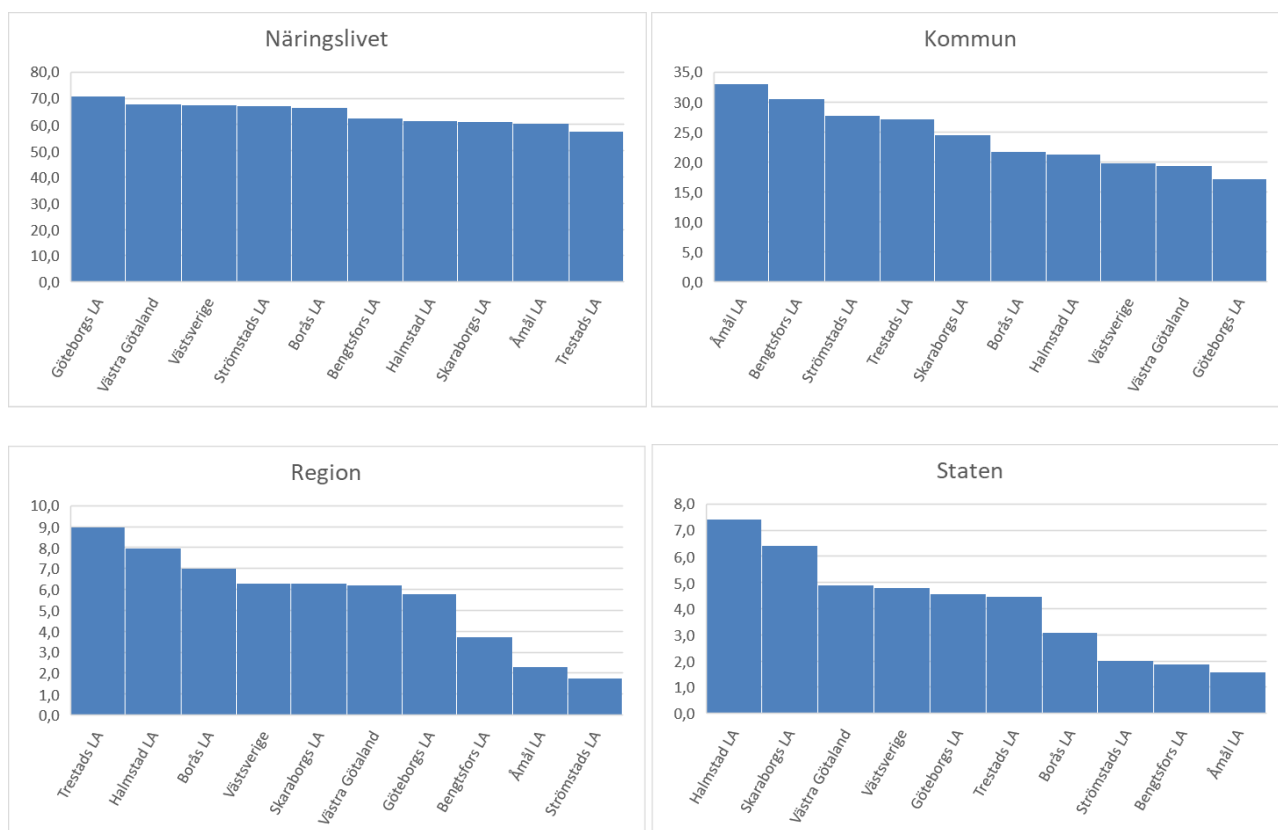
Från och till kan det låta som att det är utvecklingen av jobb inom den offentliga sektorn som avgör framtiden på jobbmarknaden. Med få undantag är det fel. Näringslivet står för 67 procent av samtliga jobb i Västsverige 2024 (se tabell x samt figur 12). Andelen varierar mellan 71 procent på Göteborgs regionala arbetsmarknad till 58 procent på Trestads.

Näringslivets andel av jobbtillväxten i Västsverige hittills under 20-talet är 70 procent motsvarande 20 700 netto nya jobb. För Göteborg är andelen 76 procent med en tillväxt på 18 300. På Trestads, Strömstads, Åmål och Bengtsfors regionala arbetsmarknader har antalet jobb i näringslivet minskat. De statliga jobben har ökat

¹⁶ Jämförelsen med Stockholms län och Uppsala summerat och med Skåne län ger en god bild av relationen mellan Göteborgs regionala arbetsmarknad och de andra storstadsregionerna.

näst mest, 5 000, jobb, med en andelsmässigt hög nivå för Skaraborg och Halmstad. För kommun och region är förändringarna små.

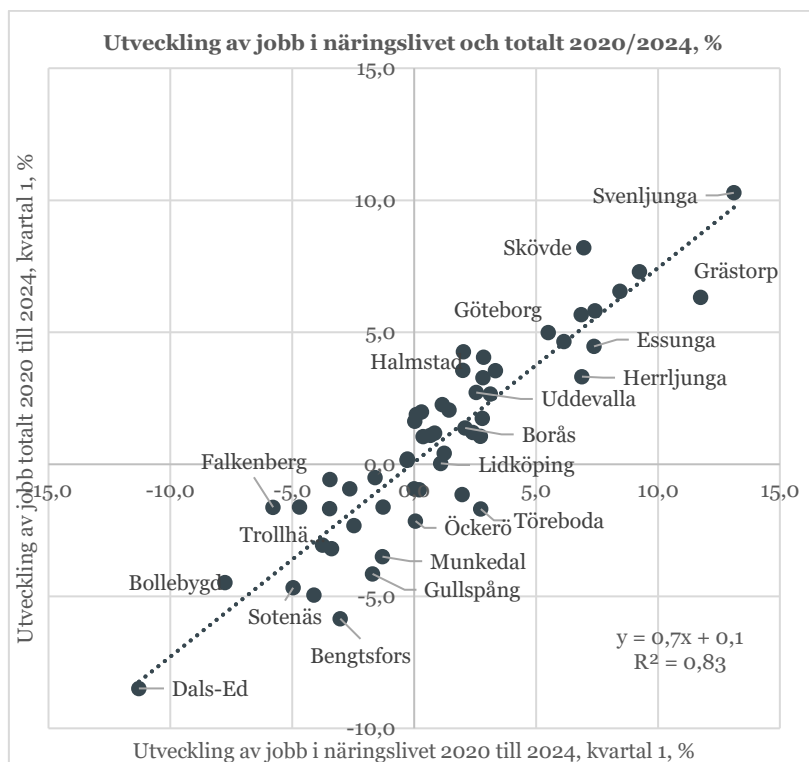
Figur 11 Andel anställda på regionala arbetsmarknader i näringsliv, kommun, region och stat 2024, %

Källa: SCB

Samvariationen mellan utvecklingen av jobb i näringslivet och den totala utvecklingen av jobb är närmast självklart mycket hög på kommunnivå och för de regionala arbetsmarknaderna i Västsverige (figur 12). I de flesta av de kommuner som ligger över den förväntade samvariationen handlar det om en snabbt växande befolkning och/eller fler statliga jobb. Det senare gäller inte minst Skövde och Halmstad. För flera av kommunerna som ligger långt under förväntningarna är det en minskande befolkning eller en låg andel sysselsatta i näringslivet. Det senare gäller bland annat Öckerö. Lägst andel sysselsatta i näringslivet har Karlsborg 41 % och Vänersborg 50 %. Högst andel har Götene 78 %, Tranemo, Härryda, Mölndal och Stenungsund 75 % och Göteborg 73 %.

Figur 12 Samvariation mellan utveckling jobb i näringsliv och totalt 2020 till 2024, kommuner, %

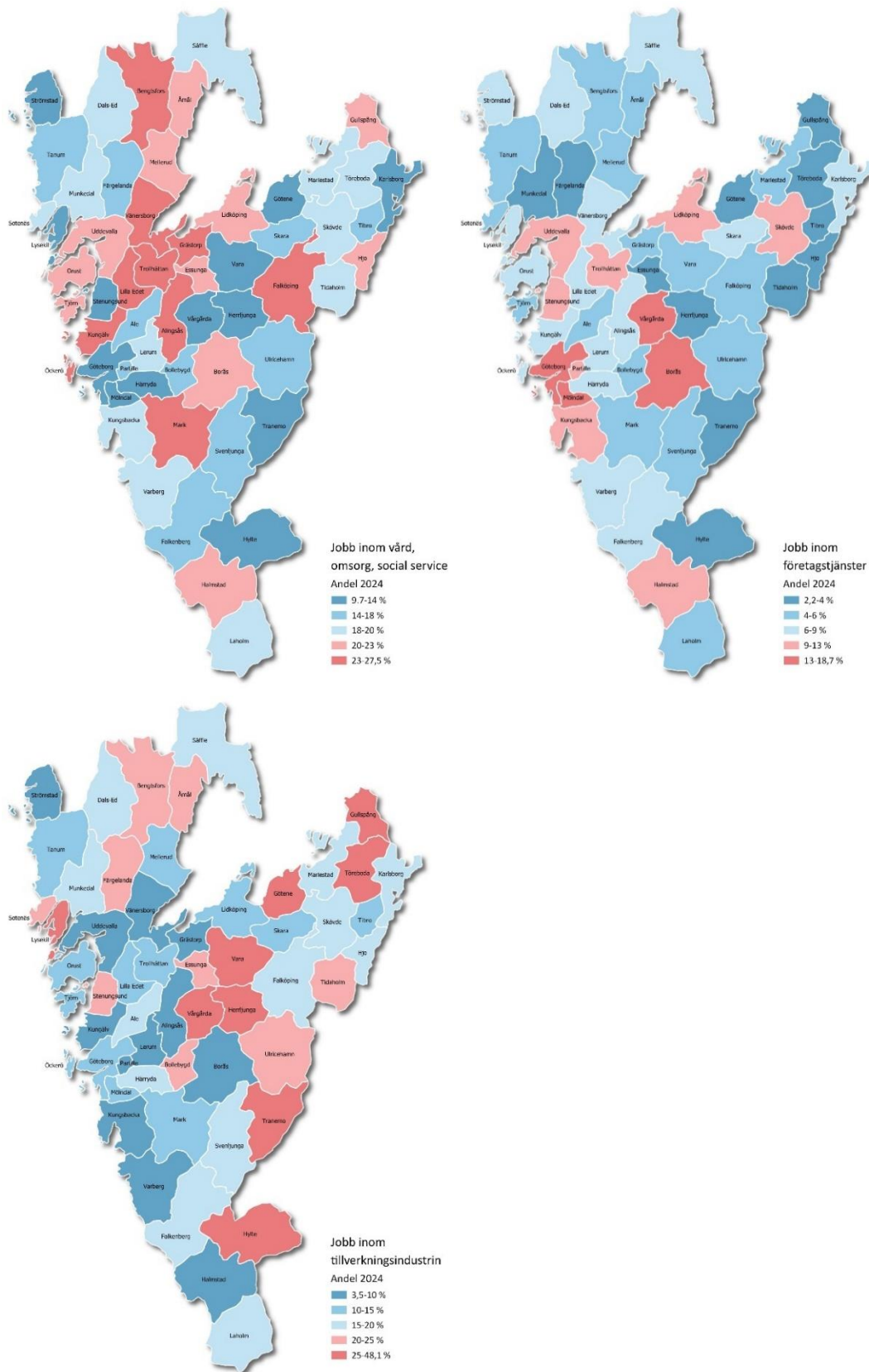
Källa: SCB

Stora skillnader mellan vilka näringsgrenar som är viktigast mellan kommunerna

De tre största näringsgrenarna i Västsverige är vård, omsorg och sociala tjänster, företagstjänster och industri. Sammantaget står de för drygt 40 procent av alla jobb. I tabell 2 redovisas dessa och övriga näringsgrenars fördelning på regionala arbetsmarknader.

På kommunnivå framkommer skillnaden i struktur mellan och inom arbetsmarknaderna tydligt (se kartor – figur 13). Kvalificerade tjänster, som kan beskrivas som tillverkning av tjänster, är alltmer det som driver tillväxten i ekonomin och av jobb. De växer snabbt där det finns ett utbud av kompetens, högt kvalificerad arbetskraft och FoU-intensiva större företag. Oftast på större marknader och i centrum av dessa. Vård och omsorg har en hög andel sysselsatta i områden som upplevt mer omfattande strukturella problem av olika slag. Allt från industrinedläggningar till nettoutflyttning under lång tid och därmed, i det senare fallet, en befolkningsstruktur med fler äldre. Antalet anställda i industriell tillverkning är nu något mindre än för tillverkningen av tjänster. Industrin är fortsatt relativt sett mest betydelsefull för sysselsättningen i områden med lång industriell tradition men då utanför centrum på de regionala arbetsmarknaderna.

Figur 13 Andel jobb per kommun inom vård/omsorg, företagstjänster, industri, 2024, %

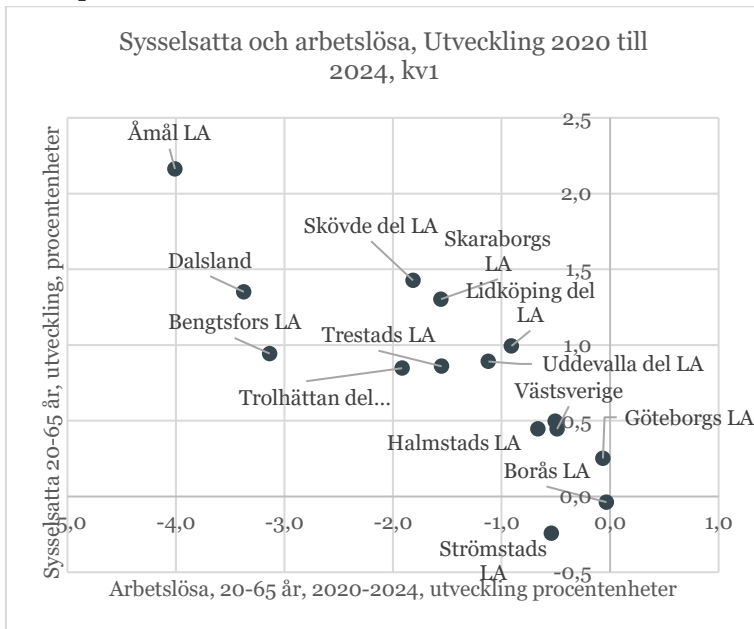
Noterbart är att andelen sysselsatta inom vård, omsorg etcetera är mycket låg andelsmässigt i centrum av Göteborgs regionala arbetsmarknad och på genomsnittsnivå i Skövde. Den är mycket hög i Trestads centrum, i delar av Dalsland och delar av Skaraborg. Företagstjänsterna är tydligt koncentrerade till kunskapsnoder och centrum på de regionala arbetsmarknaderna. De är dessutom särskilt viktiga i Vårgårda och Stenungsund som båda har en omfattande högteknisk industri. Kartan över industrissysselsättningens andel av jobben domineras som sagt av vad som kan kallas klassiska industriorter. Låga andelar i Trestad har bland annat sin bakgrund i SAAB:s konkurs i inledning av 2010-talet och dess konsekvenser för näringslivet som helhet. Tillverkning av tjänster är nu betydligt mer omfattande än industriell tillverkning i Trollhättan. När det gäller industri är det möjligen dags att omdefiniera bilden av inriktningen av näringslivet i samtliga regionala centrum på arbetsmarknaderna. De är numer i huvudsak centrum för nyskapande och utveckling och tillverkning av kvalificerade tjänster.

Dilemmat med stagnerande framgång – utveckling av arbetslöshet och sysselsatta ger inte hela bilden

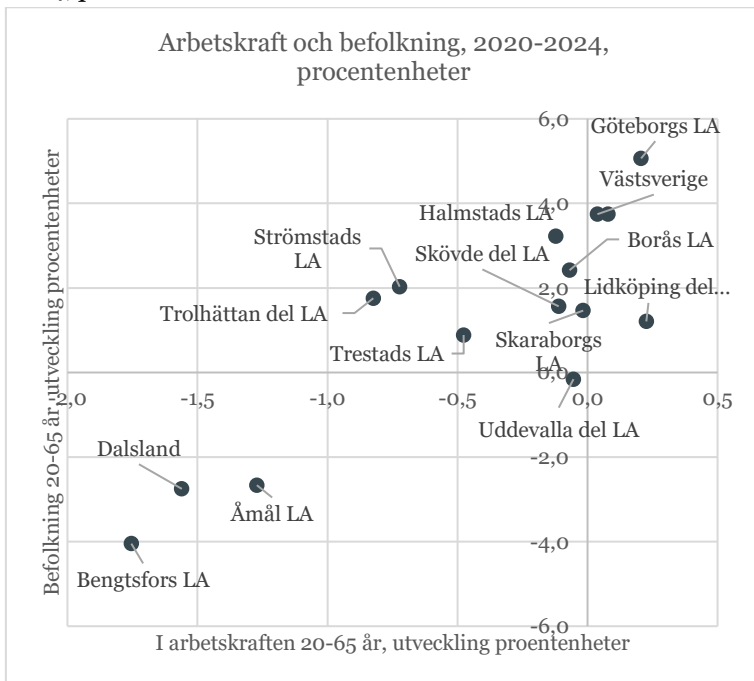
Utvecklingen på arbetsmarknaderna i Bengtsfors och Åmål har ovan beskrivits som posinegativ eller negapositiv. Bakgrunden är en relativt snabbt och den i Västsverige snabbast minskande arbetslösheten och ökade sysselsättningen hittills under 2020-talet (figur 14). Samtidigt uppvisar samma regionala arbetsmarknader en minskning av både arbetskraft och befolkning i de aktuella åldrarna (figur 15). Totalt har dessutom antalet jobb minskat på båda arbetsmarknaderna (tabell 1). Sammantaget råder ingen tvekan om att situationen är bättre, men det är på en stagnerande marknad. Kortsiktigt är denna utveckling inget större problem men om det fortgår under längre tider med färre jobb, färre i arbetskraften och färre i arbetsför befolkning finns en betydande risk för en uttunning av marknaden som gör att den fungerar allt sämre. Riskerna för detta är självklart störst på mindre arbetsmarknader, som de i Dalsland.

Den egentliga utvecklingen på arbetsmarknaden på övergripande nivå avläses därmed bäst genom att både studera utveckling av arbetskraftens storlek samt utveckling av befolkning i dessa åldrar och arbetslöshet och sysselsatta. Mot den bakgrunden blir det tydligt att den samlade utvecklingen på arbetsmarknaden är starkast på Göteborgs regionala arbetsmarknad. En snabb ökning av befolkning i "arbetsför ålder", fler i arbetskraften, fler sysselsatta paras med oförändrad arbetslöshet. I figurerna redovisas även delarbetsmarknader för Trestad och Skaraborg och utvecklingen i Dalsland. Utveckling är stark också i Lidköping del LA med motsvarande tendens som Göteborg, men på en lägre nivå. Trollhättans del LA har färre arbetslösa och fler sysselsatta, men även här med en relativt stor minskning av arbetskraften och med totalt sett färre jobb.

Figur 14 Arbetslösa och sysselsatta på regionala arbetsmarknader, 20 till 65 år, 2020 till 2024, procentenheter

Figur 15 Arbetskraft och befolkning på regionala arbetsmarknader, 20 till 65 år, 2020 till 2024, procentenheter

Källa: SCB

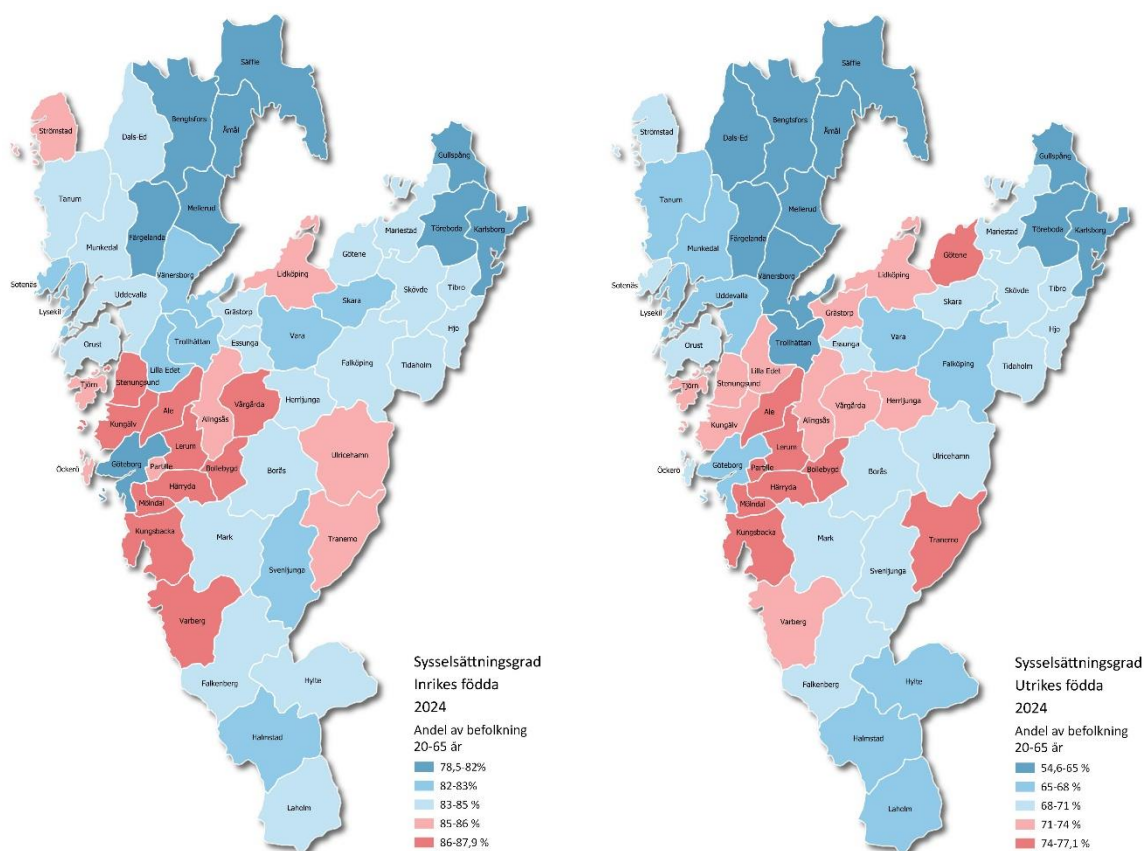
Snabb tillväxt av sysselsättning bland utrikes födda – fortsatt potential. Hur arbetsmarknaden lokalt fungerar totalt sett avgörande för utrikes föddas sysselsättning.

Vi byter därmed fokus till deltagande i arbetslivet. Andelen sysselsatta har ökat snabbt sedan 2020. Det gäller framför allt för utrikes födda. Ökningen i Västsverige är fyra procentenheter från 65 till 69 procent. Bland inrikes födda har nivån ökat något. I runda tal från 83 till 84 procent. Ökningen bland de utrikes födda har varit särskilt snabb på Skaraborgs regionala arbetsmarknad och för Åmåls LA. Här gäller det dock att ha med tidigare flyktningmottagande och flyttmönster efter de stora flyktningströmmarna runt 2015 samt andelen utrikes födda i befolkningen i beräkningarna (se nedan). Andelen sysselsatta utrikes födda har ökat från 60 till 71 procent i Åmåls LA och från 61 till 69 procent i Skaraborgs LA. På Göteborgs regionala arbetsmarknad är ökningen fyra procentenheter, från 66 till 70 procent.

Vid en jämförelse mellan antalet anställda inrikes respektive utrikes födda 2020 och 2024 blir betydelsen av tillkommande invånare i aktiva åldrar uppenbar. Antalet sysselsatta inrikes födda i Västsverige är lika många 2024 som 2020. Antalet sysselsatta utrikes födda har ökat med 31 000. 21 000 av dessa på Göteborgs regionala arbetsmarknad som 2024 även har drygt 4 000 fler inrikes födda i sysselsättning. För Skaraborgs LA är motsvarande tal +3 100 och -800, Trestads LA +2 400 och -1 700, Borås LA +2 200 och -1 200 samt Halmstad LA +1 800 och -200. I Strömstad kompenseras minskning av inrikes födda nätt och jämnt av ökningen av utrikes och för Åmål och Bengtsfors kompenseras inte ökningen av utrikes födda i jobb för minskningen av de födda inrikes.

Oavsett den positiva utvecklingen finns det fortsatt en betydande potential i att fler utrikes födda kan komma i arbete. Av kartorna över sysselsättningsgrader på kommunnivå blir det också uppenbart att det finns ett samband mellan hur arbetsmarknaden fungerar totalt sett och sysselsättningsgraderna per kommun. Där sysselsättningen är lägre för inrikes födda är den samtidigt oftast lägre för utrikes födda. Sysselsättningsgraderna speglar hur den helt lokala arbetsmarknaden fungerar inom de regionala arbetsmarknaderna. Nivåerna inom de senare ligger samtidigt på relativt lika nivå (tabell 1). De regionala arbetsmarknaderna i Västsverige består oftast av alla ”typer” av kommuner från regionala centrum till så kallade landsbygdskommuner.

Figur 16 Sysselsättningsgrader för inrikes och utrikes födda, 2024, %

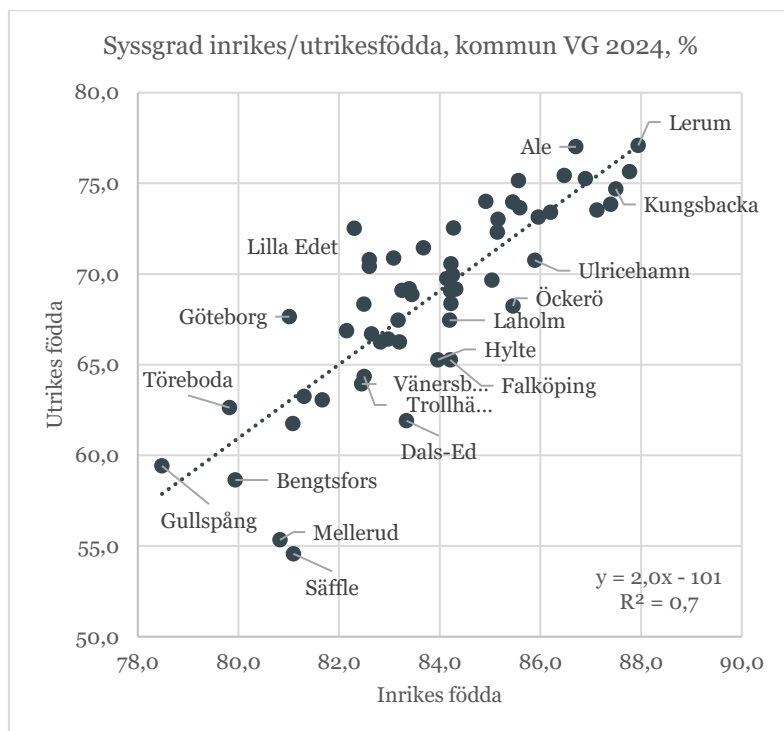

I en enkel analys av hur värdena samvarierar blir bilden än tydligare (figur 17). Sambandet är starkt. Det innebär i sin tur att en förstärkning av de arbetsmarknader som generellt ser ut att fungera sämre kan antas ge förutsättningar för ökad sysselsättning för fler både inrikes och utrikes födda.

Med den snabba utveckling vi sett av utrikes föddas sysselsättningsgrad är det relevant att räkna på vilken potential som finns för tillkommande arbetskraft genom åtgärder som gör att fler utrikes födda ges förutsättningar att delta i arbetslivet. Detta på en arbetsmarknad som förväntas ha en allmän arbetskraftsbrist i framtiden, och då inte bara i de yrken som kräver särskilt lång utbildning. Där har de flesta redan arbete. De utrikes föddas *andel* av de inrikes föddas sysselsättningsgrad har under de senaste fyra åren ökat från 78 till 82 procent i Västsverige. Om den som ett räkneexempel skulle öka till 90 procent (från dagens befolkningsvärden) ger det 20 000 fler i arbetskraften. För Göteborgs arbetsmarknad handlar det om 12 000 fler. För Trestad 2 500, Skaraborg 1 700 och för Borås och Halmstad runt 1 600 fler. För de mindre marknaderna 300 till 400 fler. Det är sannolikt inte en helt enkel uppgift att åstadkomma detta, men det är samtidigt något som skulle gynna både invånarnas livskvalitet och välbefinnande

och utvecklingen av arbetsmarknaden, utan att kräva omfattande investeringar i nya bostäder eller dylikt.

Figur 17 Samvariation - Sysselsättningsgrad för inrikes och utrikes födda per kommun i Västsverige 2024, %

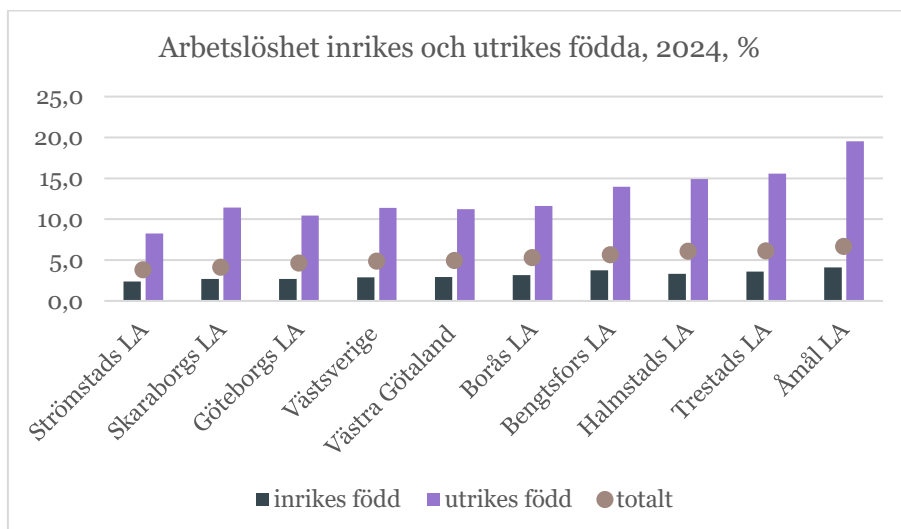
Källa: SCB/BAS

Fortsatt låg arbetslöshet bland inrikes födda och minskning för födda i andra länder

I takt med den ökade sysselsättningen har också arbetslösheten bland utrikes födda minskat snabbt. Sammantaget i Västsverige är minskningen tre procentenheter på fyra år till 11 procent. Vi ska då ha i minnet att jämförelsen sker med "pandemital". På de regionala arbetsmarknader där arbetslösheten bland utrikes födda var särskilt hög tidigare är minskningarna betydligt större. En utjämning har skett över Västsverige.

Arbetslösheten för utrikes födda är dock fortfarande i genomsnitt fyra gånger högre än den är för inrikes födda vars arbetslöshet ligger kvar runt tre procent från 2020. Totalt ger det en arbetslöshet på 5 procent av invånarna i åldern 16 till 64 år i nuläget. Detta med grund i statistik baserat på var de huvudsakliga inkomsterna för invånarna kommer från (SCB/BAS). En statistik som ger betydligt lägre värden än AKU etcetera. I figur 18 redovisas arbetslösheten för inrikes och utrikes födda samt totalt för första kvartalet 2024.

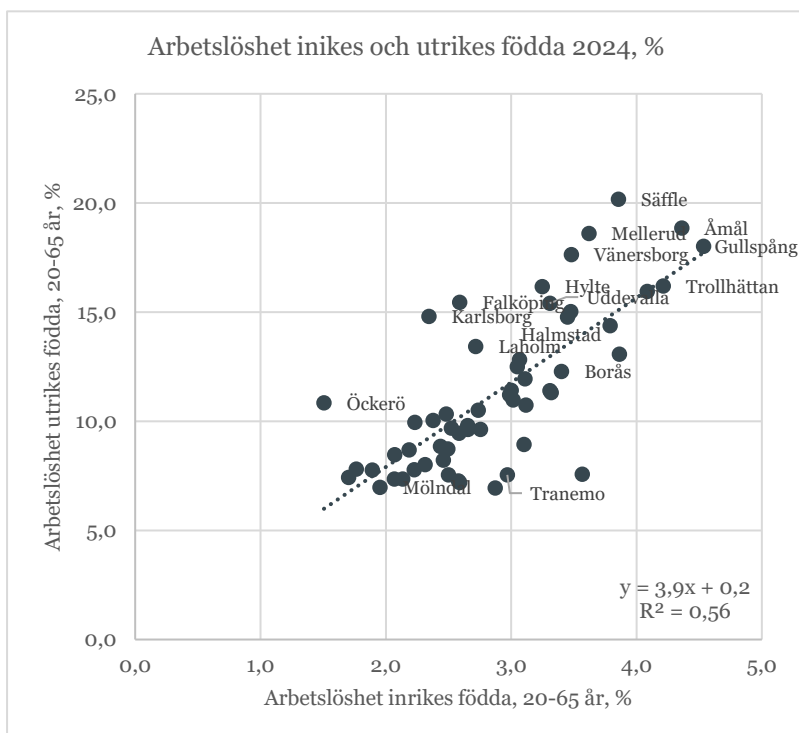
Figur 18 Arbetslösa för inrikes och utrikes födda och totalt av arbetskraft 16/64 år, 2024, %

Källa SCB/BAS

På kommunnivå finns en relativt stark samvariation mellan arbetslösheten för inrikes- och utrikesfödda (figur 19). Det går däremot inte att säga att det bara är hur arbetsmarknaden fungerar som är avgörande. Andelen utrikes födda i arbetskraften, nivån på tidigare flyktingmottagning, olika länderbakgrund, flyttmönster etcetera, spelar in.

Figur 19 Samvariation mellan arbetslöshet inrikes/utrikes födda, kommuner, 2024 kv1

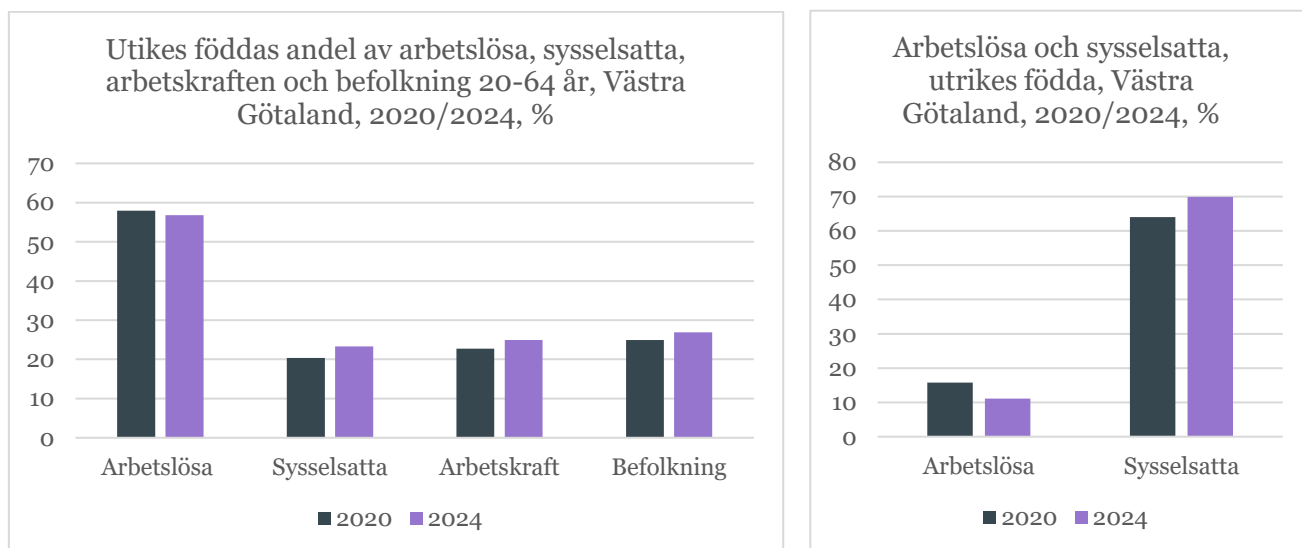
Källa: SCB/BAS

Arbetsmarknadens förutsättningar och hur den fungerar generellt sett kan förenklat beskrivas med nivån på arbetslösheten bland inrikes födda. Vid en jämförelse med arbetslösheten för utrikes födda är Öckerö, Karlsborg, Falköping, Hylte, Vänersborg, Mellerud, Säffle och Laholm kommuner med en arbetslöshet bland utrikes födda som avviker relativt mycket negativt *i förhållande till* arbetslösheten för inrikes födda (se figur 19). Det kan ha flera olika skäl men det är givetvis viktigt att se vilka särskilda insatser som kan sättas in och eventuellt bidra till att förbättra situationen. På den motsatta sidan med en mer positiv nivå av arbetslöshet för utrikes födda än ”förväntat” hittar vi bland annat Tranemo och Borås.

Sammantaget är det de utrikes föddas höga andel av arbetslösheten som står ut men framtidens arbetsmarknad beroende av tillskott i arbetskraften från andra länder

En sammanfattning av utvecklingen på arbetsmarknaden för inrikes och utrikes födda på övergripande nivå för Västra Götaland visar hur andelen av samtliga arbetslösa minskat marginellt från 58 till 57 procent de senaste fyra åren. Samtidigt har andelen av de sysselsatta ökat från 20 till 23, andelen av arbetskraften ökat från 23 till 25 procent och andelen av befolkningen ökat från 25 till 27 procent (figur 20 vänster).

Figur 20 Utrikes föddas andel av arbetslösa mm, arbetslösa/sysselsatta för utrikes födda, Västra Götaland, %

Källa: SCB/BAS

Förändringen kan ses som begränsad men har skett på kort tid och som visats tidigare hade det i stort inte funnits någon tillkommande arbetskraft utan en tillgång till fler invånare från andra länder. Prognoserna för befolkningsutveckling pekar på ett fortsatt behov av invandring och i samband med det en aktiv arbetsmarknadspolitik, med inslag för olika målgrupper. Det som sticker ut extra i den vänstra bilden i figur 20 är givetvis den höga

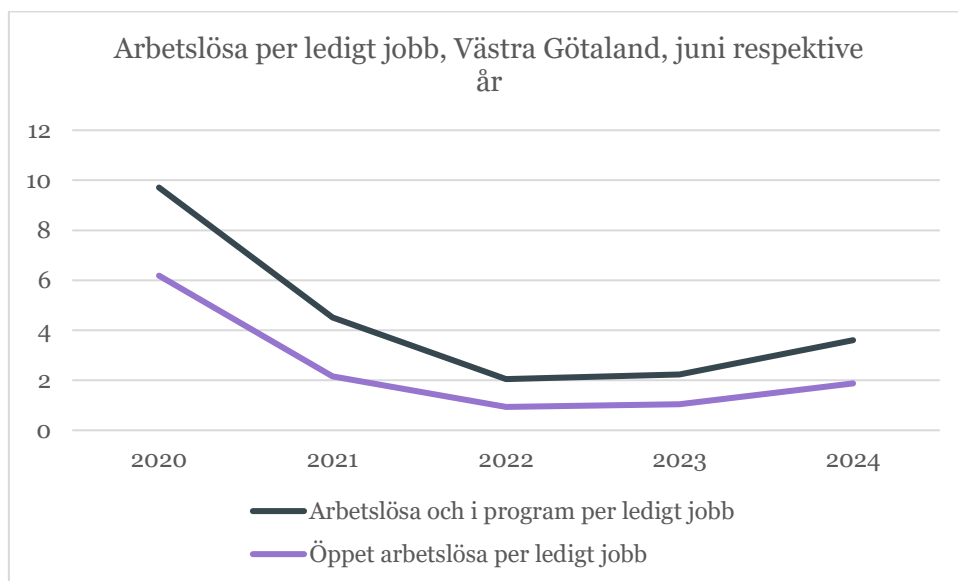
andelen av de arbetslösa som är födda i andra länder. Här är Sverige generellt bland de absolut sämsta i EU. Och Sverige är inte det enda landet som haft en omfattande flyktinginvandring. Den högra bilden i figur 20 ser mer positiv ut. Där går det att avläsa de snabbt sjunkande nivåerna av arbetslösa och ökade nivåerna för sysselsatta bland utrikes födda vi sett tidigare. Den absoluta situationen har således blivit betydligt bättre samtidigt som den relativa gentemot inrikes födda ändrats långsamt.

Halvering av lediga jobb och fler arbetslösa 2024 men långsiktigt har arbetsmarknaden i Västra Götaland stärkts mot de andra storstadsregionerna

Som avslutning på avsnittet om förhållanden på arbetsmarknaden ges här en översiktlig bild av matchning under senare år och av arbetslöshetens långsiktiga utveckling på länsnivå. Matchning på arbetsmarknaden utgör både kort och långsiktigt ett betydande problem. Bristen på arbetskraft är och förväntas vara stor inom en rad sektorer, både privat och offentligt.

Med syftet att beskriva centrala förhållanden på övergripande nivå ryms ingen mer heltäckande analys av detta här. En ögonblicksbild av matchning och konjunktur kan dock fås genom att studera antalet arbetslösa i förhållande till antalet lediga platser på länsnivå. Det gäller då att ha i åtanke att långt ifrån alla lediga eller nya jobb anmäls till arbetsförmedlingen. Jämförbara data finns från 2020 till 2024. I figur 21 redovisas värden för juni respektive år. Det innebär att det går att jämföra läge och konjunktur med hur det såg ut under pandemins mest intensiva påverkan på arbetsmarknaden.

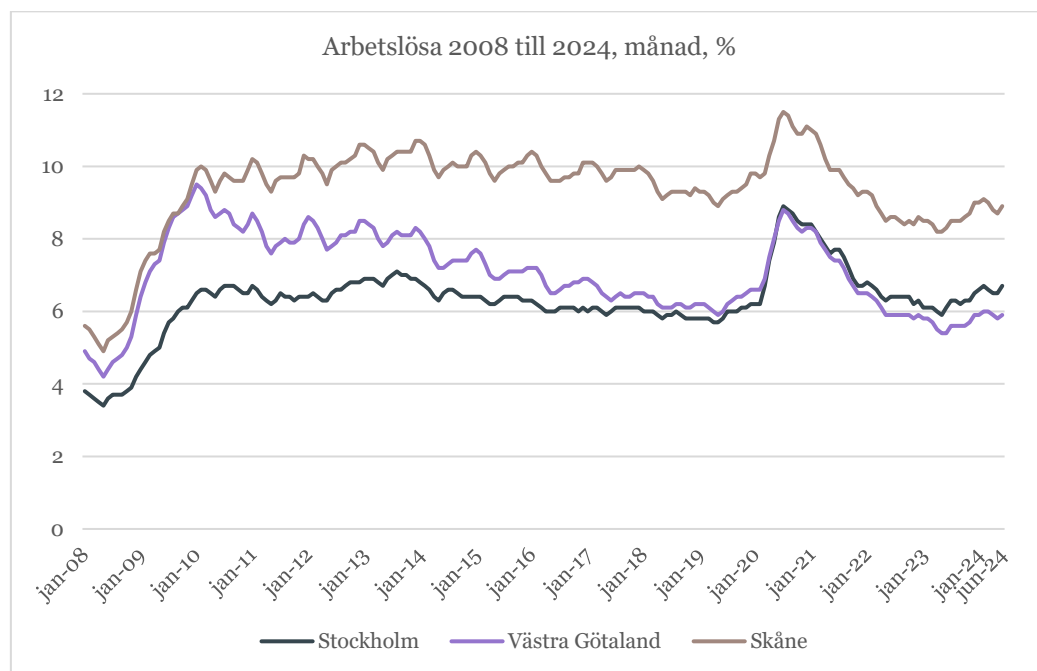
Figur 21 Arbetslösa per ledigt jobb i Västra Götaland 2020 till 2024, %

I juni 2020 gick det tio arbetslösa per ledigt jobb. Sex av dessa var inte i någon form av åtgärd. En mycket snabb återhämtning gjorde att antalet öppet arbetslösa var en per ledigt jobb redan i juni 2022 vilket också gällde 2023. Fram till juni 2024 har situationen åter försämrats något. Inflationen tar sakta ut sin rätt. Antalet nya lediga jobb per månad har i stort sett halverats på ett år och det totala antalet lediga jobb är 70 procent av vad det var ett år tillbaka i tiden. Samtidigt har antalet arbetslösa ökat något. Varslen är fler.

Arbetsmarknaden i Västra Götaland har dock hittills klarat sig relativt bra jämfört med Stockholm och inte minst Skåne. Skånes arbetslöshet ligger över tiden tre procentenheter över den i Västra Götaland och är den högsta bland regionerna i Sverige. Efter pandemin har arbetslösheten i Västra Götaland utvecklats klart bättre än den i Stockholm. Läget i dag är en följd av en succesiv förstärkning av arbetsmarknaden i Västsverige som inleddes efter finanskrisen 2008/2009. Då låg arbetslösheten i Västra Götaland i nivå med den i Skåne och närmare tre procentenheter över den i Stockholm (se figur 22).

Figur 22 Arbetslösa i storstadsregionerna 2008 till 2024, %

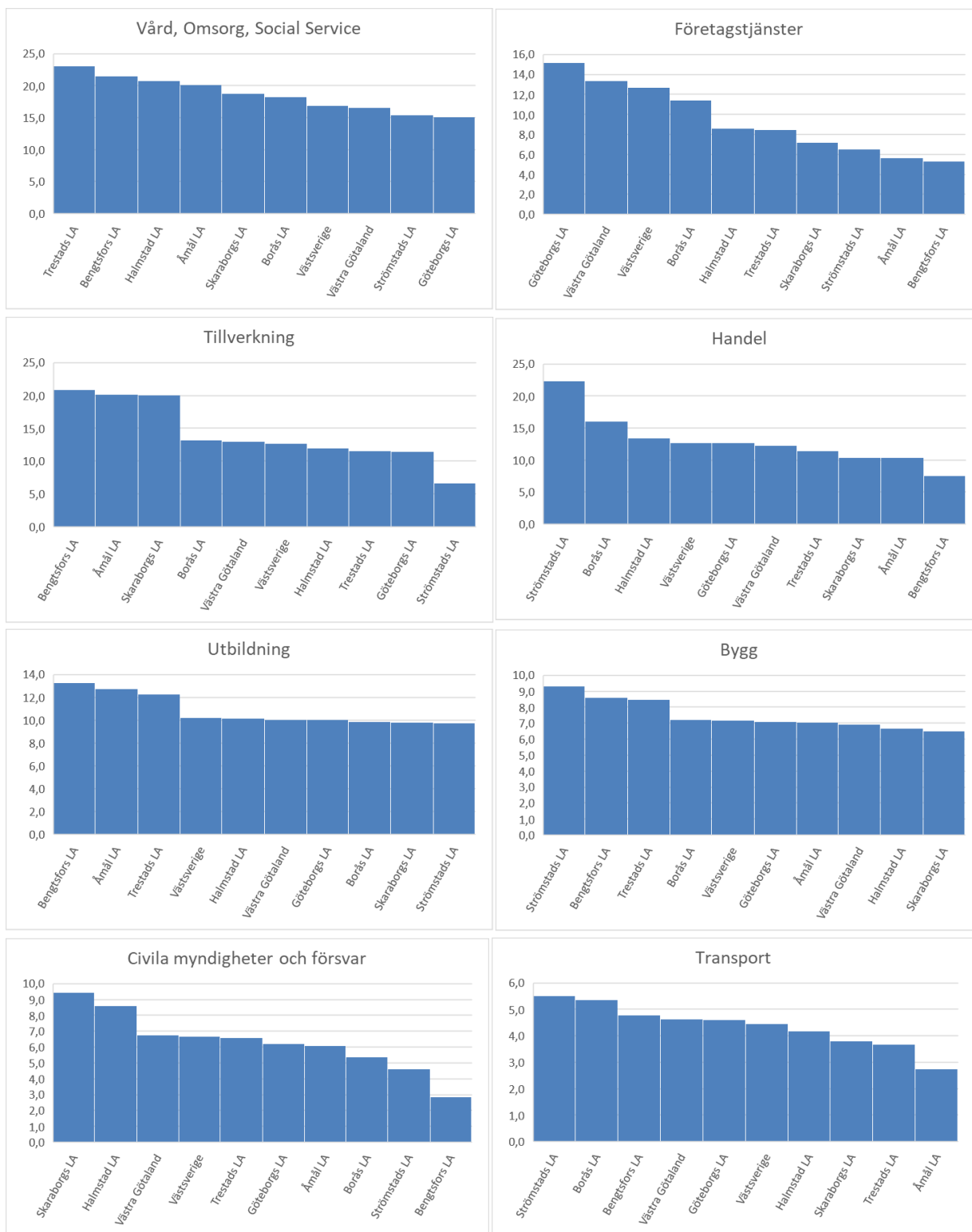

Anm: Öppet arbetslösa och i program, procent av arbetskraft, Källa: AF, Ekonomifakta

Jämförelsen med de andra storstadsregionerna ger en positiv bild av utvecklingen. Samtidigt har en rad andra län en liknande utvecklingskurva. Det gäller inte minst för Norr- och Västerbotten som i dag tillsammans med Jämtland och Gotland har landets lägsta arbetslöshet. Jämfört med Sverige har arbetslösheten i Västra Götaland långsiktigt utvecklats något bättre och ligger nu sedan ett antal år genomgående en dryg procentenhet under riksgenomsnittet.

Appendix - Arbetsmarknad

Figur 23 Andel jobb på de regionala arbetsmarknaderna näringsgrenar Västsverige 2024, %

6 Ekonomisk utveckling

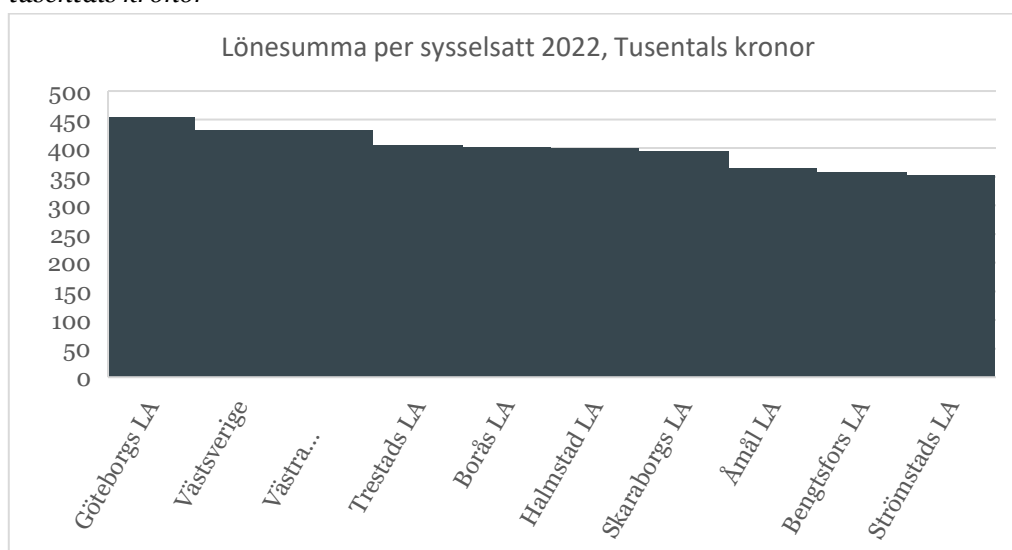
Avsnittet om ekonomisk utveckling fokuserar dels på ekonomisk tillväxt och produktivitet i Västsverige och på de regionala arbetsmarknaderna, dels på olika aspekter av inkomster för invånarna. För invånarna beskrivs situationen när det gäller total disponibel inkomst, självförsörjningsgrad, ekonomisk standard och beroende av ersättningar och bidrag. Huvudresultatet är gott. Den ekonomiska tillväxten och produktiviteten är hög och har utvecklats väl i ett svenskt perspektiv. I en internationell jämförelse är det samtidigt relativt svaga siffror (se rapportens avslutande diskussionsavsnitt). För invånarna utvecklades den disponibla inkomsten väl första halvan av 2010-talet. Efter det har det gått mer trögt och i samband med de senare årens höga inflation har de disponibla inkomsterna minskat även på längre sikt. Andelen som är beroende av ersättningar och bidrag är samtidigt det lägsta uppmätta sedan mätningarna startade 1990.

Västsverige – näst högst ekonomisk tillväxt och produktivitet i Sverige

Den ekonomiska utvecklingen på samhälls- och individnivå kan avläsas på en rad olika sätt. Den samlade lönesumman fungerar väl som ett mått på ekonomisk tillväxt på regional nivå. Västsverige har den näst snabbaste tillväxten av lönesumma efter Stockholm/Uppsala ihop med Skåne mellan 2010 och 2022. Lönesumma per sysselsatt ger ett mått på arbetsproduktivitet. Mätt på detta sätt är Västsveriges produktivitet näst högst i Sverige efter Stockholm/Uppsala. Noterbart är att Jämtland och Gotland som utpräglade turistregioner haft en relativt snabb ekonomisk tillväxt i samband med pandemin och ökade möjligheterna till distansarbete men att de fortsatt inte överraskande har den lägsta produktiviteten följt av Värmland och Kalmar. Näringslivets struktur skiljer rejält mellan olika regioner i Sverige.

Inom Västsverige är produktiviteten som väntat högst på Göteborgs regionala arbetsmarknad (figur 24). De fyra större marknaderna Trestad, Borås, Halmstad, Skaraborg har en nivå på ca 90 procent av Göteborgs. De tre mindre marknaderna – Strömstad, Åmål, Bengtsfors – når 80 procent av Göteborgs produktivetsnivå. Tillväxten inom ekonomin är också starkast i Göteborgs LA från 2010 och fram till 2022. Lönesumman har ökat med 75 procent i löpande priser. De regionala arbetsmarknaderna med centrum i Halmstad och Borås utvecklas också väl (+60 %). Skaraborg, Trestads och Strömstad ökade med runt 50 procent medan tillväxten i lönesumma var knappt 40 procent på Åmål och Bengtsfors arbetsmarknader. Göteborgs regionala arbetsmarknad står för 65 procent av lönesumman i Västsverige och 69 procent av tillväxten av densamma mellan 2010 och 2022.

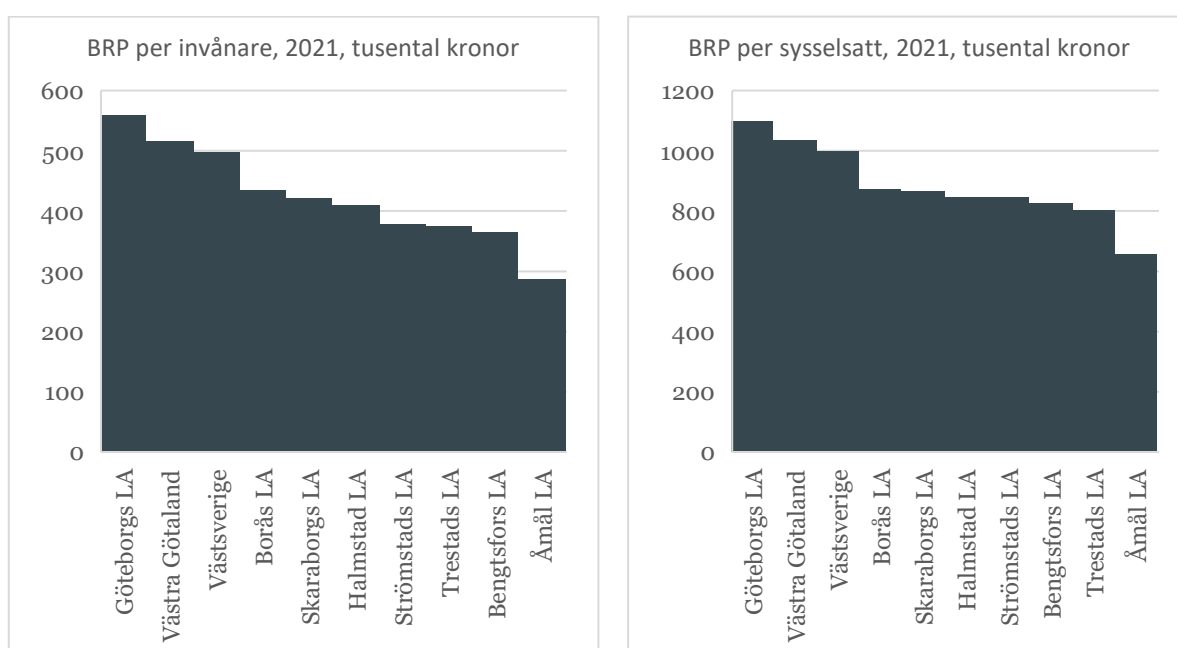
Figur 24 Lönesumma per sysselsatt på regionala arbetsmarknader i Västsverige, 2022, tusentals kronor

Källa: SCB

Utvecklingen av BNP (regional förkortning BRP) lider av än mer eftersläpning på regional nivå. Senast tillgängliga värden 2024 gäller 2021, då med ekonomin klart påverkad av pandemin. På mindre arbetsmarknader kan också utvecklingen i enstaka företag, inte minst med kapitalintensiv verksamhet, påverka värdena. Fokus här ligger därmed på senast uppmätta nivå för BRP per invånare och BRP per sysselsatt (figur 25).

Figur 25 BRP per invånare och sysselsatt, Västsverige 2021, tusentals kronor

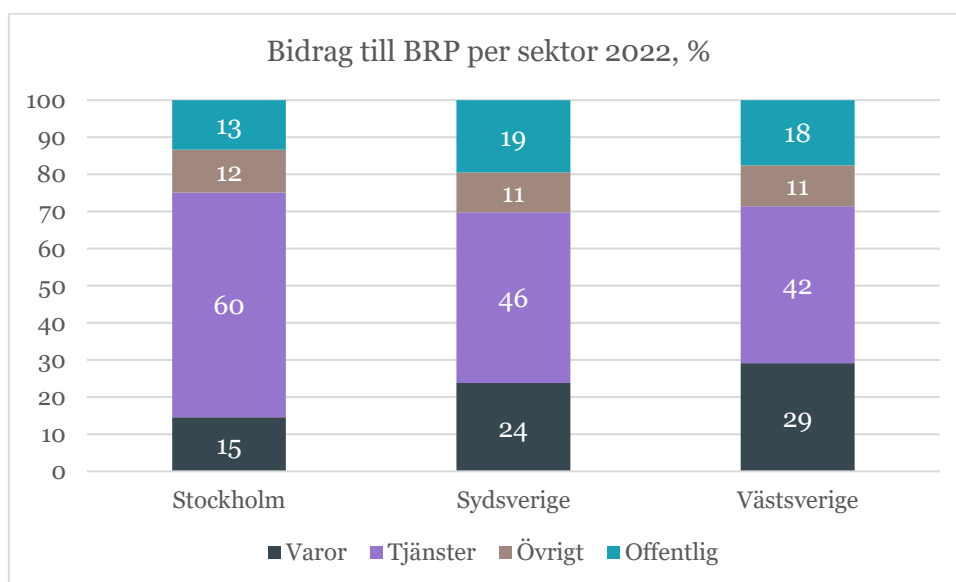
Källa: SCB

Göteborg dominerar än mer när vi mäter värdet av all produktion av varor och tjänster och inte bara lönesumma. Dock fortfarande på en nivå klart under den i Stockholm/Uppsala. Borås, Skaraborg och Halmstad ligger på nivåer runt 80 procent även när produktiviteten mäts som BRP per sysselsatt. Värdena för Trestad är låga i förhållande till marknadens tyngd. En låg andel sysselsatta i industri och negativa resultat för enstaka storföretag spelar in. Åmål påverkas sannolikt av negativ utveckling i ett eller flera viktiga företag.

Högt förädlingsvärde i industrin och snabb återhämtning i Västsverige under pandemin

På en mer övergripande nivå finns också senare värden för hur olika sektorer bidrar till BNP. Västsveriges tydligare industriprofil jämfört med Stockholm och Skåne framgår då tydligt (figur 26). En del av de högre värdena beror på en större andel kapitalintensiv industri som raffinaderier och kemisk industri. Data visar också att den ekonomiska återhämtningen var snabb och tillväxten hög i Västsverige efter pandemin 2020 till 2022. Snabbare än för Stockholm och Sydsverige. Västsverige hade samtidigt den mest negativa utvecklingen av BRP under 2020 då pandemin påverkade utvecklingen som mest. Mönstret med en skarp nedgång och snabb återhämtning i Västsverige känns igen från tidigare ekonomiska konjunkturer och andra svängningar.

Figur 26 Bidrag till BRP per sektor, storstadsregioner, 2022, %

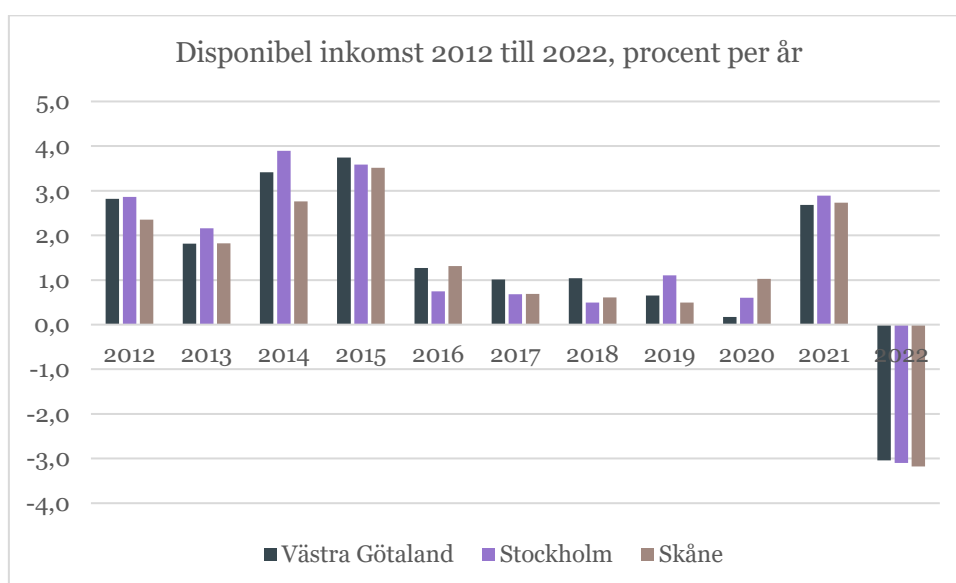

Källa: SCB

Snabb men stagnerade tillväxt av disponibel inkomst för invånarna följt av inflation

Den disponibla inkomsten i Västsverige är näst högst i Sverige efter den i Stockholm. Det gäller också utvecklingen av densamma under de senaste tio åren.¹⁷ I det senare fallet ihop med turistregionerna Jämtland och Gotland. Medianinkomsten ökade snabbt första halvan av 2010-talet för att sedan falla tillbaka fram till och med pandemin. I ”efterdyningarna” av den ekonomiska nedgången i pandemin sjönk medianinkomsten även i löpande priser i samtliga storstadsregioner mellan 2021 och 2022 (figur 27).

Figur 27 Utveckling av disponibel inkomst, 2012 till 2022, storstadsregioner, procent per år

Källa: SCB

Medianinkomsten på Göteborgs regionala arbetsmarknad är högst i Västsverige. Nivån i Göteborg är samtidigt knappt tio procent lägre än vad den är i Stockholms län. De fyra andra större regionala arbetsmarknaderna i Västsverige ligger i sin tur på en nivå på 90 procent av Göteborgs medan Åmål och Bengtsfors LA har en inkomstnivå på drygt 80 procent per invånare av Göteborgs. Vi känner igen mönstret. Strömstads LA sticker ut med ett relativt högt värde. En hög andel välsituerade normmän och en del invånare med inkomster från Norge spelar in. Även tillväxten har varit högst på Göteborgs och Strömstads arbetsmarknader. Ökningen var långsammare på de regionala arbetsmarknaderna med centrum i Halmstad, Åmål och Borås. Skillnaderna i utvecklingstakt är tydliga men inte dramatiska.

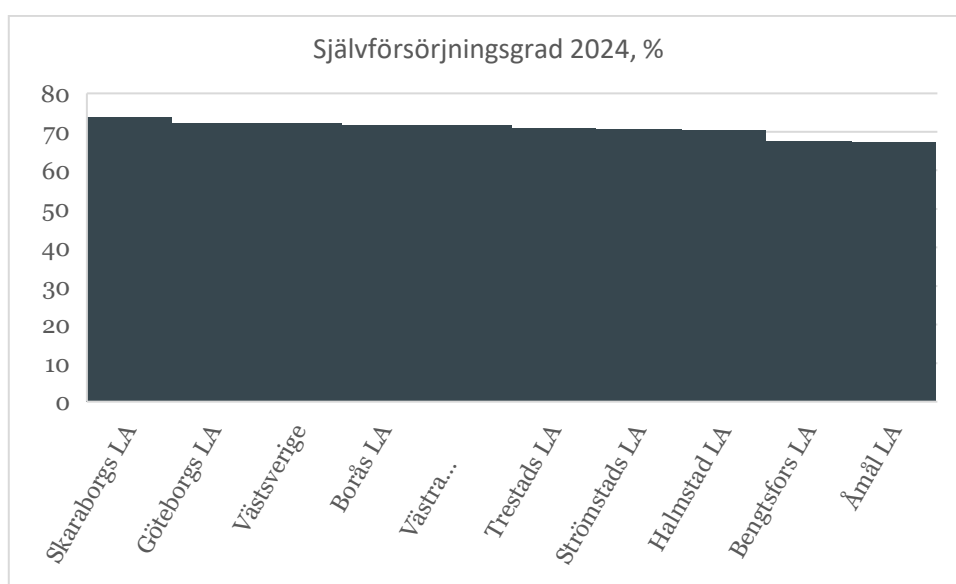
¹⁷ Måttet är median disponibel inkomst per konsumtionsenhet. Alla inkomster och transfereringar, inklusive kapitalinkomster, ingår. Det innebär också att alla invånare ingår.

På kommunnivå blir det tydligt att det är i kranskommunerna runt Göteborg samt i Strömstad som de disponibla inkomsterna är högst, mellan 320 och 350 000 kronor per år och invånare. Invånarna i Dalsland och norra Skaraborg har lägst inkomster, 250 till 260 000 kronor per invånare. Bland de större kommuner har Falköping, Vänersborg, Trollhättan, Mariestad, Borås och Uddevalla relativt låga inkomstnivåer. Den disponibla medianinkomsten ligger här minst 50 000 kronor per år och individ under den i kranskommunerna runt Göteborg. En analys av hur huspriserna samvarierar med den disponibla inkomsten visar samtidigt på ett mycket starkt samband (se avsnitt attraktivitet – figur 48).

Sju av tio självförsörjande, en av tio lever med låg ekonomisk standard – stora regionala skillnader och situationen i Trestad oväntat negativ

I ett försök att beskriva hur stor andel av invånarna som är självförsörjande har måttet självförsörjningsgrad etablerats under senare år. En invånare anses ha möjlighet att försörja sig själv med en arbetsrelaterad inkomst som överstiger tre basbelopp vilket motsvarar 19 5000 kronor per månad 2024. I Västsverige har 72 procent av invånarna i arbetsför ålder (20 till 65 år) en inkomst på minst denna nivå första halvan av 2024. Variationen mellan de regionala arbetsmarknaderna är relativt liten med de lägsta värdena på 68 procent på Åmål och Bengtsfors marknader och de högsta på 74 procent i Skaraborg. Det är samtidigt relativt svårt att tolka måttet. Levnadskostnaderna, inte minst för boende, skiljer över regionen och hushållssituationen behöver vägas in för att göra en mer rättvis analys.

Figur 28 Självförsörjningsgrad, regionala arbetsmarknader, Västsverige 2024, %

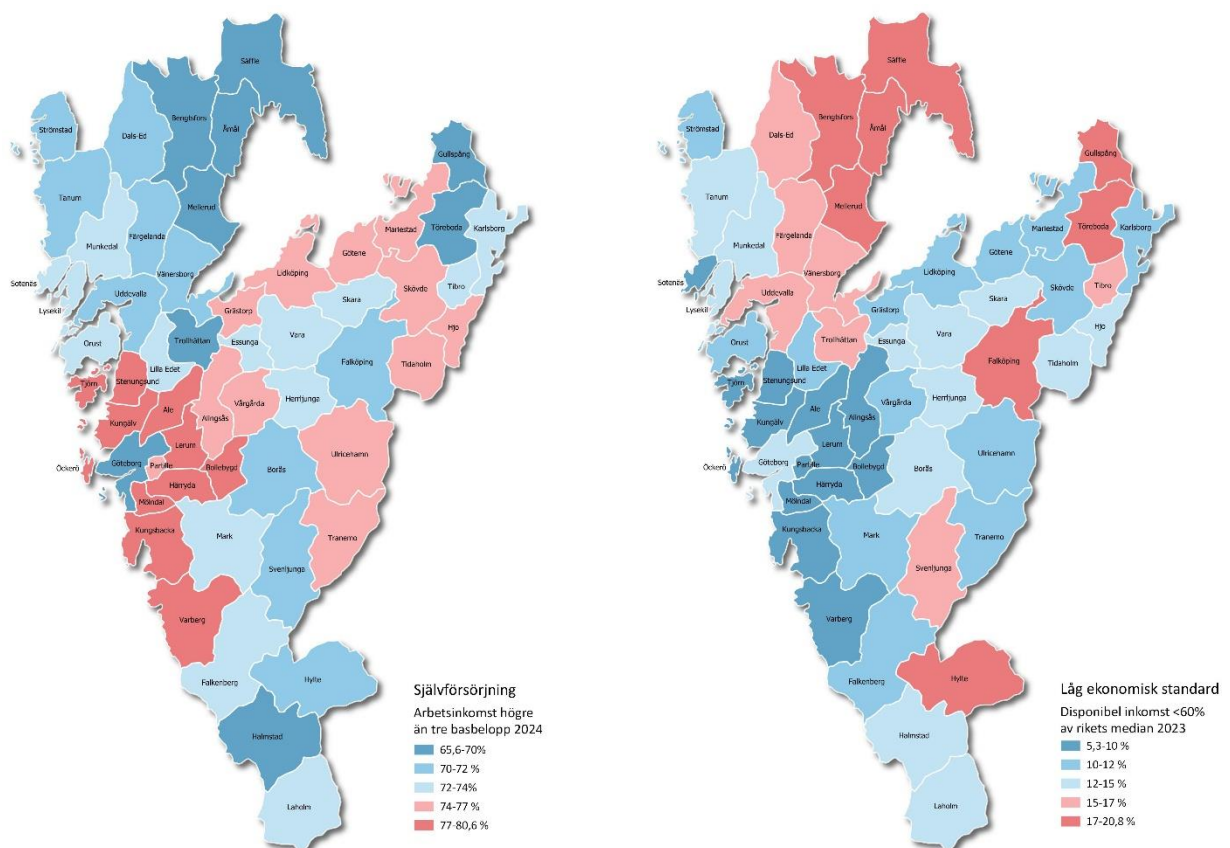

Källa: SCB/BAS

På kommunnivå är skillnaderna större. Här varierar självförsörjningsgraden mellan 66 och 81 procent. De högre värdena gäller som väntat runt Göteborg och de lägsta i Dalsland och norra Skaraborg men också i Göteborg, Halmstad, Trollhättan och delvis Borås. Städer med större socioekonomiska skillnader mellan invånarna och en hög andel studerande. I Skövde är de socioekonomiska skillnaderna mindre och andelen självförsörjande relativt hög (figur 29a). Notera att högre värden genomgående har röda färger i kartorna.

Ett mått med motsatt men samtidigt likartat syfte är det som mäter låg ekonomisk standard. Här ligger fokus på de som har svårt att klara sig på sin inkomst (figur 29b). Det definieras som en disponibel inkomst som är 60 procent under den svenska medianinkomsten. Här vägs hushållsstrukturen in och alla typer av inkomster inklusive transfereringar ingår. Samvariationen mellan självförsörjningsgrad och låg ekonomisk standard i Västsveriges drygt 55 kommuner är hela 84 procent. Måtten blir spegelbilder av varandra.

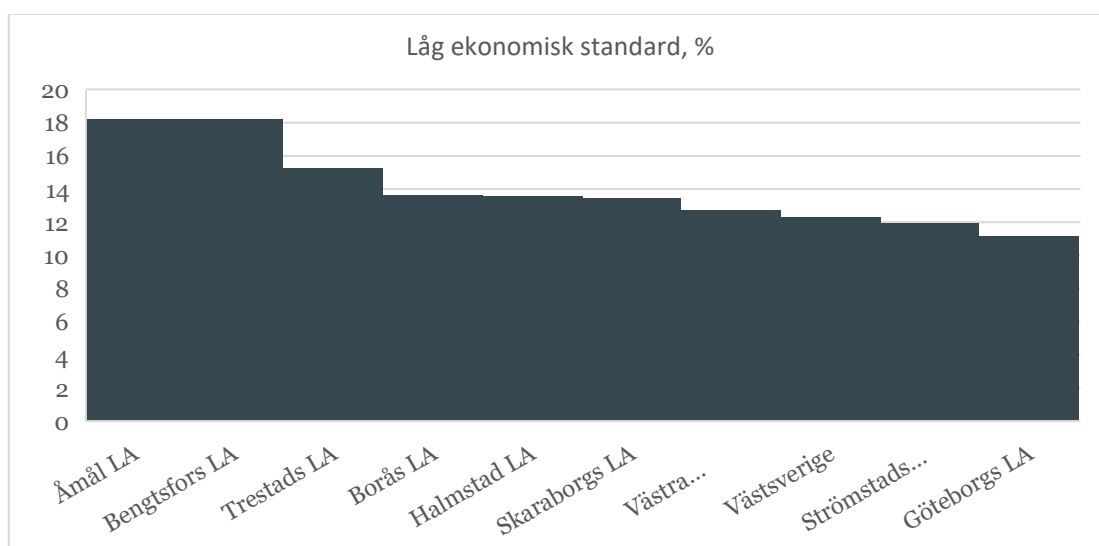
Figur 29 Självförsörjningsgrad 2024 och låg ekonomisk standard 2023, kommuner, Västsverige, %

Källa:SCB

Andelen invånare som bedöms leva med låg ekonomisk standard skiljer sig drastiskt mellan kommunerna i Västsverige, från 5 till 20 procent. 15 kommuner har en andel under 10 procent och samtliga dessa är krans/pendlingskommuner med koppling till Göteborg. Låga inkomster i Dalsland och norra Skaraborg (Gullspång, Töreboda, Tibro) präglar åter kartbilden av var ekonomin i Västsverige är svagare. Men det blir också uppenbart hur ett antal andra kommuner har socioekonomiska problem. Det gäller alla tre kommunerna i kärnan av Trestads arbetsmarknad, inte minst Trollhättan som också har en låg självförsörjningsgrad. Det gäller också Falköpings kommun där drygt 17 procent av invånarna lever i hushåll med låg ekonomisk standard. Summerat till regionala arbetsmarknader blir bilden den förväntade med lägre andelar i Göteborg och Strömstad och högre i Bengtsfors och Åmål men också på Trestads regionala arbetsmarknad (figur 30).

Figur 30 Låg ekonomisk standard, regionala arbetsmarknader, Västsverige 2024, %

Källa: SCB

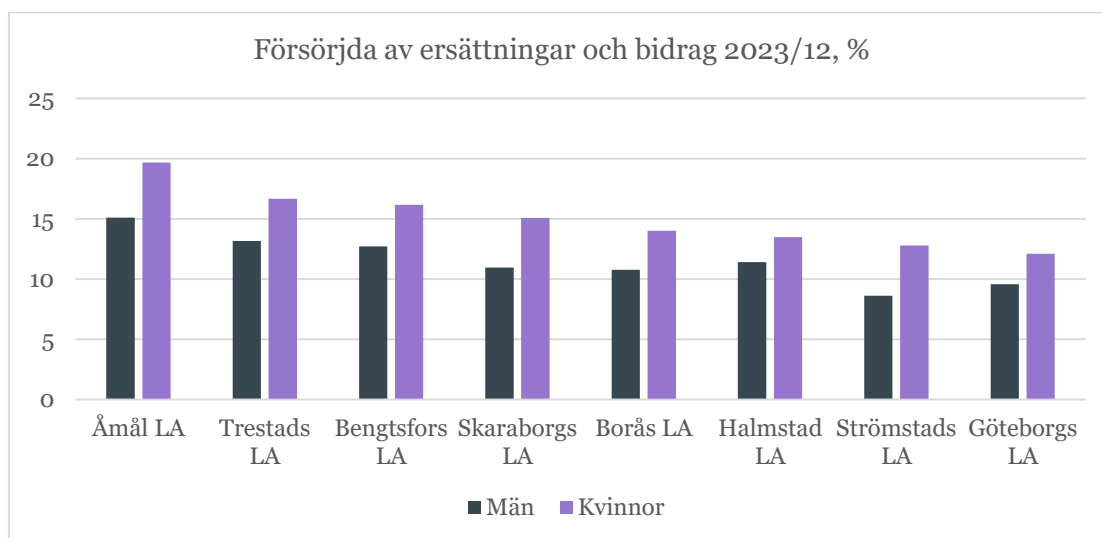
Lägsta uppmätta nivån för andelen invånare som försörjs av ersättningar och bidrag

Andelen som lever på ersättningar och bidrag kompletterar bilden av disponibel inkomst och självförsörjning. Nivåerna har sjunkit dramatiskt under 2000-talet och vid årsskiftet 2023/2024 var knappt 12 procent av befolkningen i Västsverige (omräknat till helårspersoner) i åldern 20 till 65 år beroende av ersättningar och bidrag.¹⁸ Runt millennieskiftet var nivån runt 20 procentenheter. Värdena för årsskiftet 2023/24 är de lägsta uppmätta sedan mätningarna startade 1990. Nivån

¹⁸ "Sjukpenning, sjuk- och aktivitetsersättning, arbetslöshet, arbetsmarknadsåtgärder och etableringsersättning. Helårspersoner innebär som exempel att två personer som har sjukpenning var sitt halvår räknas som en person.

är som väntat högst på Åmål, Trestads och Bengtsfors regionala arbetsmarknader. Den är lägst för Göteborg och Strömstad. Vi känner igen bilden. Kvinnor har över tid och fortsatt en högre nivå. Det vanligaste stödet är sjuk och aktivitetsersättning följt av sjukpenning. Därefter arbetsmarknadsåtgärder, ekonomiskt bistånd och arbetslöshet. En högre andel kvinnor har ersättning inom samtliga områden utom arbetslöshet. Störst skillnad gäller de två vanligaste bidragsformerna. Under 2023 minskade samtliga områden utom arbetslöshet och sjukpenning.

Figur 31 Försörjda av ersättningar och bidrag, reg. arbetsmarknader, Västsverige, helårspersoner 2024, %

Källa: SCB

På kommunnivå varierar värdena mellan sju och 16 procent för män och åtta och 21 procent för kvinnor. Åmål har flest bidragsförsörjda för både kvinnor och män. För kvinnor är andelen försörjda av bidrag 17 procent eller högre i Åmål, Gullspång, Säffle, Munkedal, Töreboda, Uddevalla, Vänersborg, Vara, Färgelanda och Tibro. För män är nivån över 13 procent i Åmål, Gullspång, Säffle, Uddevalla, Tibro, Vänersborg, Mellerud, Bengtsfors, Skara och Färgelanda. Sju av tio kommuner finns därmed med på listan över var andelen bidragsförsörjda i Västsverige är högst både för kvinnor och män. Lägst andel (sju till åtta procent) finner vi inte helt överraskande runt Göteborg och i Strömstad.

Samvariationen mellan självförsörjningsgrad och beroende av ersättningar och bidrag är relativt hög (drygt 60 procent). Kommuner som sticker ut med höga värden för ersättningar och bidrag *i förhållande* till självförsörjningsgrad är Åmål, Munkedal, Uddevalla, Vänersborg, Tibro, Tidaholm, Lidköping och Skara. I dessa är nivån på ersättningar och bidrag minst två procentenheter över det förväntade värdet.

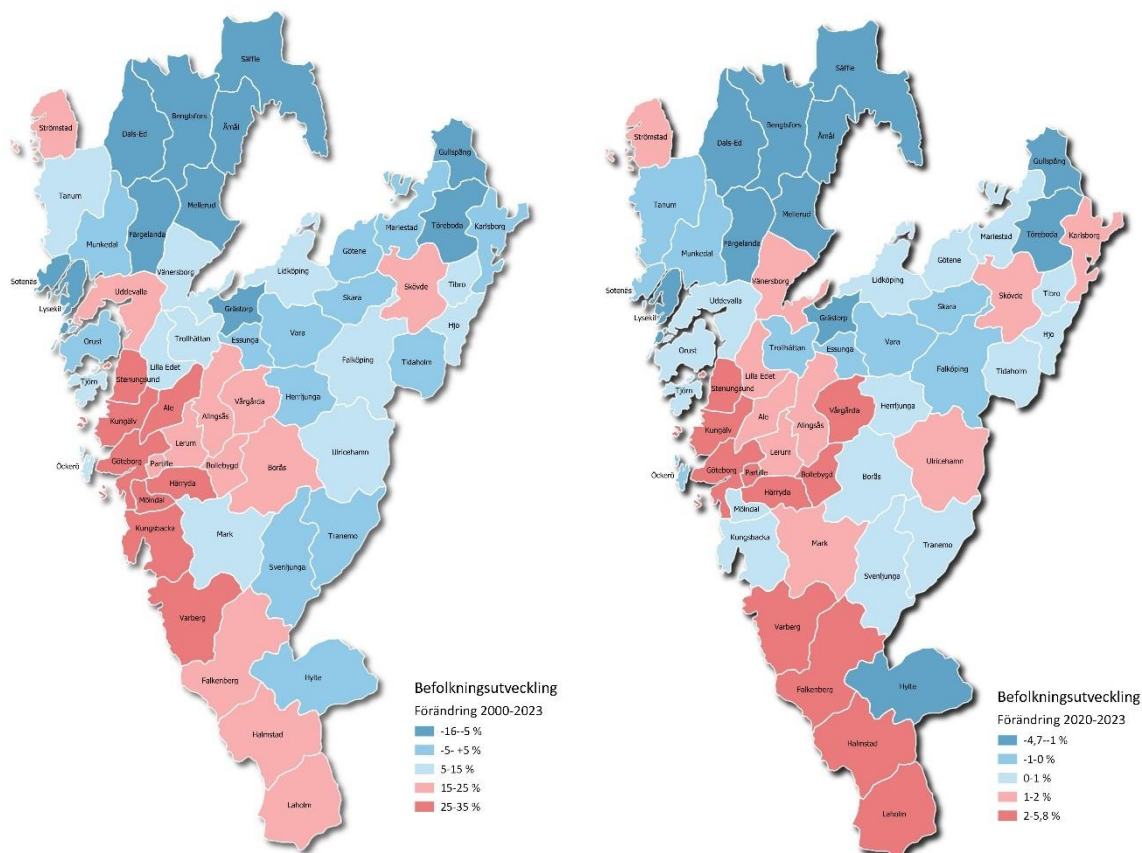
7 Attraktivitet

Attraktivitet är ett mångfacetterat begrepp. Fokus här ligger på platsers samlade attraktivitet för boende. De givna måtten blir långsiktig befolkningsutveckling, flyttmönster och fastighetspriser. Bland de mer intressanta resultaten är små nettovinsten och förluster på grund av flyttningar inom och mellan Västsveriges regionala arbetsmarknader samt inte minst Göteborgs kommuns helt avgörande roll för att attrahera invånare från andra delar av landet till Västsverige som helhet. Västkustens höga attraktivitet är tydlig men också att det finns i stort sett helt linjärt samband mellan disponibla inkomster och huspriser i de västsvenska kommunerna.

Dramatiska skillnader i befolkningsutveckling i Västsverige på relativt kort tid

Befolkningsutvecklingen speglar långsiktigt platsers samlade attraktivitet för boende. Skillnaderna i befolkningsutveckling i Västsverige under de senaste knappa 25 åren är mycket stora (figur 32a). De röda fälten visar kommuner med en ökning av befolkningen med mellan 15 och 25 respektive 25 till 35 procent. De mörkt blå visar en minskning på mer än 5 procent.

Figur 32 Befolkningsutveckling i kommuner i Västsverige 2000/2023 och 2020/2023, %

Källa: SCB

På merparten av Göteborgs regionala arbetsmarknad låg snittpriset för ett hus över 4 miljoner kronor 2023. Till det kommer hela Väst- och Bohuskusten. Vad den breda arbetsmarknaden och kusten betyder blir uppenbart vid en jämförelse med andra större regionala centrum som Skövde och Trollhättan. Här ligger genomsnittsvärderingen på mellan 2 och 3 miljoner. Det är samtidigt tydligt hur de regionala centrumen på de olika arbetsmarknaderna är högst värderade inom desamma. I andra ändan av skalan finner vi kommuner på längre avstånd från centrum på arbetsmarknaderna och/eller med en mer traditionell struktur. I kommunerna i Dalsland, delar av norra och Västra Skaraborg, sydöstra Sjuhärad ligger snittpriset mellan 1 och 1,5 miljoner kronor. Genomsnittspriset i Göteborgs kommun var 6,6 miljoner kronor 2023.

Vilka kommuner invånarna ser som mest attraktiva har inte förändrats särskilt mycket över tid. Procentuellt kan andra kommuner än de högst värderade från och till visa på större ökning men skillnaderna i utgångsläget är så stora att priserna genomgående ändå ökar mest i de kommuner som är högst värderade. Detta gäller även på lång sikt. Under 2000-talet har snittpriset ökat med drygt 2,8 miljoner kronor i löpande priser i Västsverige. På Göteborgs regionala arbetsmarknad är ökningen 3,7 miljoner. I Halmstads och Strömstads LA 2,4 miljoner. I Trestads och Borås LA har snittsvärderingen ökat med strax under 2 mkr och i Skaraborg 1,5. I Åmål och Bengtsfors LA har priserna ökat med runt 800 tusen kronor. Procentuellt är utvecklingen betydligt jämnare med undantag för de två sistnämnda. På kommunnivå är ökningen störst i och omkring Göteborg där snittpriset ökat med 5 miljoner kronor under 2000-talet. Det ska jämföras med ökning på mellan 600 och 800 tusen i Bengtsfors, Gullspång, Mellerud, Hylte, Färgelanda och Töreboda. Utvecklingen i löpande priser mellan 2020 och 2023 är i snitt nio procent. Med hänsyn tagen till inflationen innebär det i stort oförändrade priser.

Stora skillnader i pris skapar problem på en svagt fungerande marknad

De stora skillnaderna i priser med grund i olika förutsättningar ger en rad olika problem på marknaden både för individer och samhälle. Bohuskustens höga värdering norr om Uddevalla bygger på en stor del fritids- och sommarboende inklusive en stor andel norrmän. Detta trissar upp priserna och skapar problem för en del av de som lever i dessa kommuner vardagen. Den regionala ekonomin ger inte alltid och inte för alla förutsättningar att betala de huspriser som gäller. Som vi kommer se nedan finns det dock ett mycket starkt samband mellan den disponibla inkomsten och huspriser på kommunnivå. Med färre permanentboende, mer uthyrning och därigenom en högre andel som inte är skrivna på platsen blir dock framför allt kommunernas ekonomi mer ansträngd. Ett antal lösningar finns och har föreslagits. Samtidigt kan givetvis de permanentboende som äger en fastighet göra goda affärer. Sotenäs, Tanum och Lysekil finns alla bland de 10 kommuner i Sverige

som har högst toppar när det gäller besökare vilka inte är relaterade till studentfirande eller särskilda evenemang under sommarmånaderna.¹⁹

För grannen Dalsland är situationen närmast den omvända. Här är värderingen av fastigheter så låg att det blir mycket svårt att bygga lönsamt eller ens att få det att gå jämt upp. Det blir ett uppenbart hinder för landskapets utveckling. Att förbättra möjligheterna att utveckla och bebygga de mest attraktiva platserna framstår som en viktig åtgärd. I ett samverkansprojekt mellan Länsstyrelsen i Västra Götaland, kommunerna och Västra Götalandsregionen har ett förslag till en modell som väger samman förutsättningarna när det gäller sociala, ekonomiska och miljömässiga hänsyn i ett bredare samhällsperspektiv och för en större geografi tagits fram. Om en sådan modell etableras för regionalpolitiskt prioriterade kommuner ges betydligt bättre förutsättningar till utveckling.²⁰

Om vi vänder på perspektivet igen närmar vi oss den mest attraktiva kärnan i Västsverige som också har de klart högsta fastighetspriserna. Här blir det framför allt problem för unga och andra utan betydande egna ekonomiska resurser att etablera sig. Ett större utbud av boende skulle kunna ge förutsättningar att kyla ner marknaden en aning. Det kan också särskilda kreditgarantier eller dylikt för förstagångsköpare/unga, liknande system som finns i olika former, bland annat i Norge. Med en ökad efterfrågan skulle byggandet öka ytterligare. Generellt anser invånarna i Västra Götaland att bostadssidan är den service i samhället som fungerar allra sämst. De gör det år efter år och det gäller även de som själva anser att de bor bra.

Västsverige - landets snabbaste procentuella ökning av huspriser under 2000-talet

I jämförelse med övriga delar av Sverige har fastighetspriserna i Västsverige ökat snabbt på 2000-talet. Procentuellt är ökningen snabbast i Sverige. För Göteborgs LA är den något långsammare i kronor än den för Stockholms län. Annars är det Gotland och Jämtland som sticker ut. Turistregioner med den genomgående högsta ökningen i landet på 2000-talet. Det är också värt att notera att prisökningen procentuellt varit hög det senaste decenniet i Skaraborg, framför allt på Lidköpings delregionala arbetsmarknad.

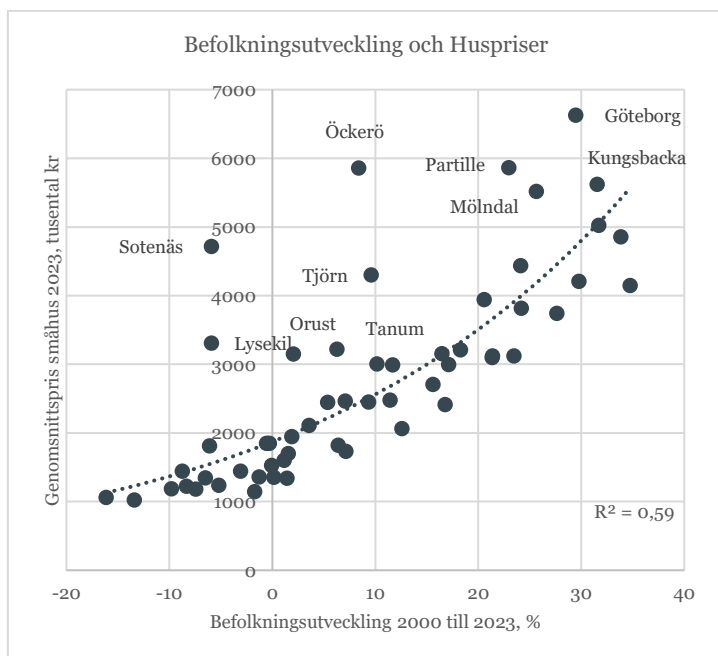
¹⁹ <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2024/musik-idrott-och-bilar-drar-folk-i-sommarsverige/>

²⁰ Ramböll (2023): Fördjupad analys av möjligheterna att bygga och utveckla bostäder och verksamheter i attraktiva lägen i Dalsland, VGR Analys 2023:60

Ö- och kustkommuner extra attraktiva i förhållande till befolkningsutvecklingen – utrymme för mer bostäder?

Om befolkningsutveckling och huspriser ger relevanta bilder av olika platsers/kommuners attraktivitet, men med något olika fokus, bör det givetvis finnas ett samband mellan måtten. Figur 34 ger en bild av samvariationen mellan den långsiktiga befolkningsutvecklingen och dagens huspriser. Attraktiva kommuner lockar till sig befolkning. Kurvan stegrar något vilket innebär att de platser som ses som mest attraktiva värderas ytterligare något högre än genomsnittskommunen. Dessutom ges en tydlig bild av vilka övriga kommuner som sticker ut när det gäller ekonomisk attraktivitet. Kommuner där värderingen är högre och ofta betydligt högre än förväntat i relation till befolkningsutvecklingen. Här handlar det utan undantag om ö-kommuner och kustkommuner efter Bohuskusten samt om de som ligger i absolut centrum i och kring Göteborg. Det kan antas att den högre värderingen beror på fler säsongs- eller hyrboende men som det visar sig nedan är sambandet mellan disponibel inkomst och huspriser i stort helt linjärt (figur 34). Det pekar mot att det snarare är byggaktiviteten i ö- och kustkommunerna som varit långsiktigt låg. De som bor i dessa kommuner nu har i snitt en ekonomi som är relevant för prisen men efterfrågan är större än utbudet av bostäder.

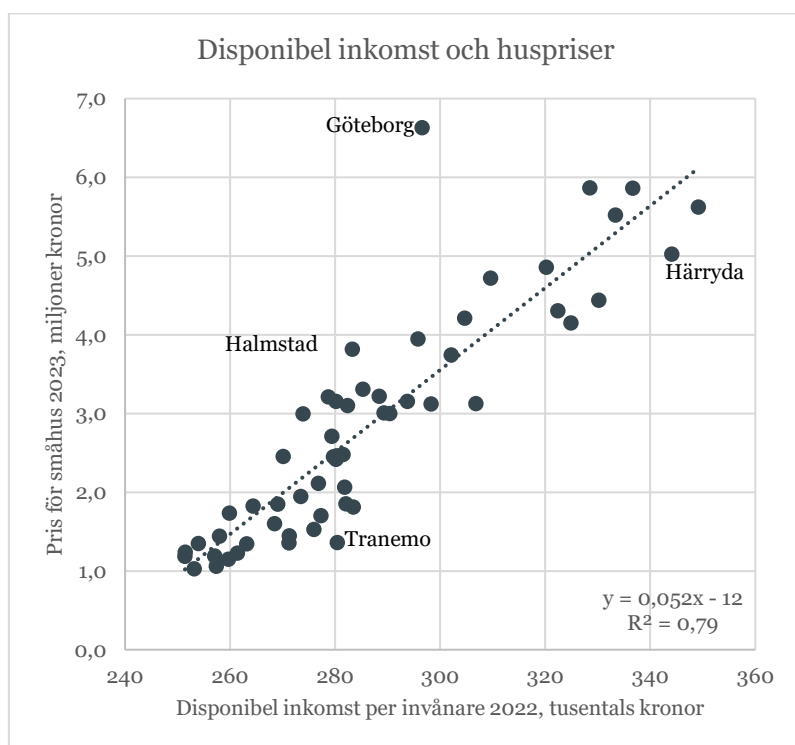
Figur 34 Samvariation befolkningsutveckling och huspriser småhus, kommuner i Västsverige

Huspriserna ger en spegelbild av de disponibla inkomsterna

Som konstaterats i föregående stycke är sambandet mellan disponibla inkomster och huspriser per kommun närmast helt linjärt (figur 35). Göteborgs kommun avviker totalt och befinner sig i en egen division med en betydligt högre värdering. Det kan förklaras av att antalet objekt i regionens centrum är relativt begränsat samt att inkomstspridningen är stor med en hög andel hög- och låginkomsttagare. Det är även här medianinkomsten per samtliga individer som mäts. Halmstad är ett liknande exempel, i samma situation, men på en betydligt mer modest nivå. Tranemo och Härryda är exempel på kommuner med hög disponibel inkomst i förhållande till huspriserna. Här kan förklaringarna handla om struktur på bostadsmarknaden, pendlingsmöjligheter etcetera.

Figur 35 Samvariation disponibel inkomst och huspriser, kommuner i Västsverige

Källa:SCB

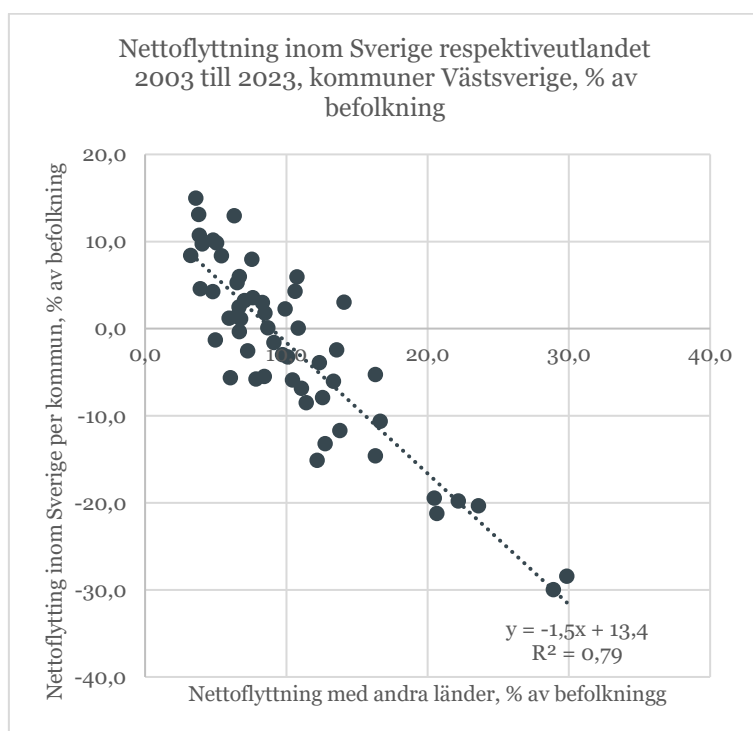
Göteborgs kommun är magnet mot omvärlden både för den egna kommunen och för övriga delar av Västsverige

Attraktivitet för invånare kan också beskrivas genom flyttmönster. Här finns givetvis ett långsiktigt samband med befolkningsutveckling. Vi har redan konstaterat (figur 9) att rörelserna inom Västsverige mellan de regionala arbetsmarknaderna är relativt små. Det finns dock intressanta skillnader och utvecklingen under senare år

ställer en del frågor, framför allt för Skaraborg. Det mest uppseendeväckande resultatet här är dock Göteborgs helt fundamentala roll för att attrahera invånare från andra delar av landet. Och det gäller både för den egna kommunen och arbetsmarknaden men också för Västsverige som helhet. Flyttnettot mot utlandet är i kontrast till detta positiv för samtliga kommuner under de senaste två decennierna. En analys av flyttmönstret från utlandet relativt detsamma inom Sverige ger dessutom intressanta resultat.

Skaraborgs LA är den enda regionala arbetsmarknadsregion som över tid har en något större nettoutflyttning till övriga delar av Västsverige, 2 800 personer totalt under de senaste 20 åren. Mellan 2019 och 2022 vände dock utvecklingen och nettoflyttningen för Skaraborg inom Västsverige var positiv. 2023 bröts detta och utflyttningen netto var nu en av de största under 2000-talet. Dessutom finns stora skillnader inom Skaraborgs LA där den lokala delarbetsmarknaden Lidköpings netto och i stort sett varje år har ett mindre plus mot omgivningen och Skövdes del LA ett minus. På kommunnivå har Lidköping och Skövde nettoinflyttning från Västsverige medan de flesta andra tappar invånare. Det senare gäller särskilt Skara och Gullspång. Här finns bland annat en koppling till tidigare flyktingmottagande.

Figur 36 Samvariation nettoflyttning utland och inom Sverige, kommuner i Västsverige 2003/2023, %

Källa: SCB

Helt andra nivåer talar vi om när det gäller Göteborgs roll som magnet för invånare från andra delar av Sverige, för den egna kommunen, men inte minst för andra delar

av Västsverige. Göteborgs kommun är utan någon som helst tvekan centrum för inflyttare för utbildning och jobb från andra delar av landet och världen. Göteborg har "levererat" 38 000 personer netto till andra delar av Västsverige de senaste 20 åren. 23 000 netto har flyttat in till staden från andra delar av Sverige och 82 000 från andra länder. Ingen annan kommun i Västsverige har någon mer omfattande nettoinflyttning från andra län i Sverige. Undantaget är Kungsbacka och Varberg men där kommer de flesta från Västra Götaland.

Nettoutflyttning till andra län gäller också för högskoleorterna Borås, Skövde och Trollhättan. Göteborgs kommun fungerar som en kraftfull magnet för invånare från omvärlden. Sen släpper Göteborg taget och bidrar på så sätt till den positiva befolkningsutvecklingen i andra delar av området.

Stor inflyttning från utlandet leder genomgående till stor utflyttning inom Sverige

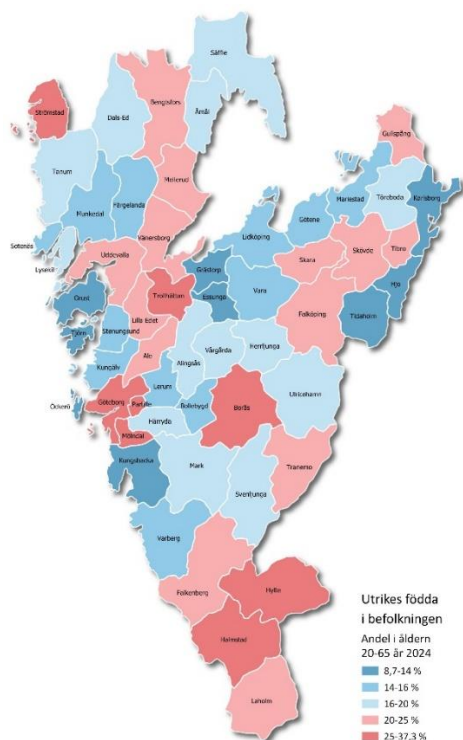
När det gäller flyttmönster med utlandet har vi tidigare inte oväntat konstaterat att nettoutflyttningen från utlandet är positiv för alla regionala arbetsmarknader men den är det också för samtliga kommuner under de senaste 20 åren. Dessutom med något enstaka undantag för varje enskilt år för varje kommun. Skillnaderna är samtidigt stora mellan olika kommuner när det gäller hur stort till exempel flyktingmottagandet varit och hur omflyttningen av utrikes födda ser ut efter det.

Det finns en stark samvariation mellan nettoinflyttning relativt utlandet och senare utflyttning inom länet och mot andra delar av Sverige. De kommuner som tagit emot en stor andel flyktingar i förhållande till den egna befolkningens storlek har totalt en omfattande nettoutflyttning inom Sverige (figur 36 ovan). Dessa kommuner kan beskrivas som "tillfälliga stopp på vägen". En majoritet av inflyttarna söker sig vidare. Med något enstaka undantag har dock samtliga 55 kommuner en positiv nettoutflyttning totalt. I de allra flesta fall då beroende på nettoinflyttningen från andra länder.

Andelen utrikes födda högst i centrum av de regionala arbetsmarknaderna

Resultatet av de flyttningsrörelser som beskrivits kan, förutom när det gäller befolkningsutveckling enklast avläsas i en karta över andelen utrikes födda i "arbetsför ålder" per kommun (figur 37). I kartan blir det tydligt att andelen utrikes födda är betydligt högre i centrum på de regionala arbetsmarknaderna men också i kommuner med ett stort flyktingmottagande. Den är lägst på Lidköpings delregionala arbetsmarknad, utefter Vätterkusten och norra Bohuskusten. Det senare med undantag för Strömstad med en högre andel från Norge i befolkningen.

Figur 37 Utrikes födda i befolkningen i kommuner i Västsverige, 20 till 65 år, 2024, %

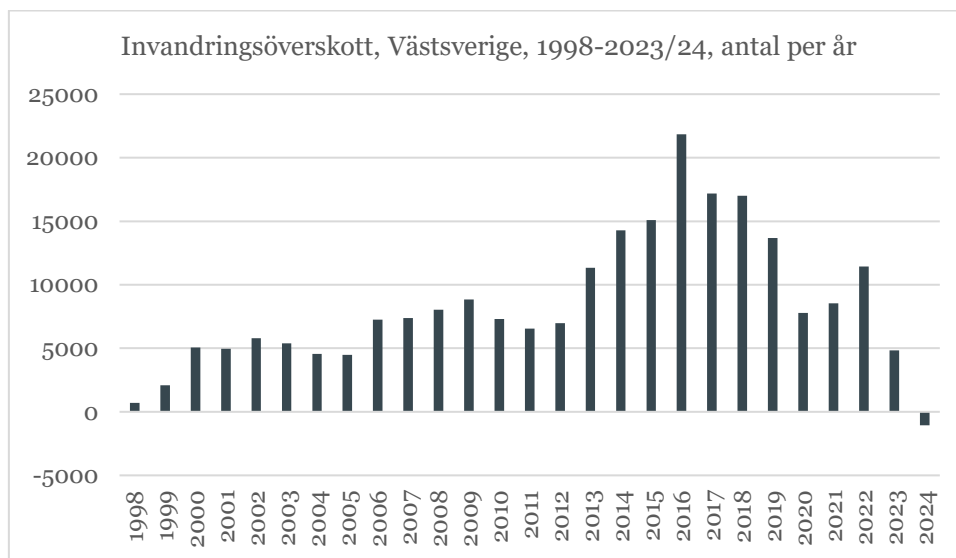

Positivt invandringsnetto för samtliga regionala arbetsmarknader varje år de senaste 25 åren

Under sensommaren 2024 har det förts en diskussion om värdet av och synen på invandring. Med anledning av denna kan vi konstatera att nettoinvandringen varje år de senaste 25 åren varit positiv för samtliga regionala arbetsmarknader i Västsverige. En allt högre andel av nettoinvandringen gäller Göteborgs regionala arbetsmarknad. För 2023 var andelen 77 procent. 3 700 av 4 800 totalt. Nivån 2023 är i nivå med den första halva decenniet på 2000-talet. Effekterna av de stora flyktingströmmarna kan avläsas i värdena för åren 2013 till 2019.

Längst till höger i figuren redovisas nettoinvandringen under 2024 summerad för första halvåret. Nettoinvandringen har varit negativ under varje månad fram till juni då den åter blev positiv. Totalt har något fler än 1 000 fler personer i Västsverige utvandrat än invandrat. Om vi relaterar detta till bedömningar av framtidens befolkningsutveckling är det oroande tal. Det gäller dels befolkningsstrukturen generellt med ett behov av fler i arbetskraften. Det gäller inte minst för många mindre kommuner med en äldre befolkning och där det år efter år föds färre än vad som dör. Här har invandringen bidragit till att i någon mån bryta detta mönster. För Sverige har nettoinvandringen hittills under året varit negativ till samtliga våra nordiska grannar – Norge, Danmark och Finland. Vad som finns att fira i detta är oklart.

Figur 38 Invandringsöverskott Västsverige 1998 till 2023 samt 2024 jan till maj, antal per år

Källa: SCB

Siffrorna kommer också med en brasklapp. Skatteverket har fått i uppgift att rensa registren från invånare som inte längre bor i Sverige men inte meddelat detta. SCB meddelar att detta är en huvudanledning till de negativa värdena. Samtidigt har de som nu avförs utvandrat. I det perspektivet blir bilden långsiktigt alltmer korrekt.

Sverige och Västsverige är som vi ska se i nästa avsnitt fortsatt en mycket bra plats att leva på med ett högt välbefinnande. Västsverige borde således ha fler, inte färre, invånare. I den internationella forskningen finns resultat som betonar att invandrare efter hand når samma välbefinnande som de som redan bor på en plats.²¹ Samtidigt varnas det för påverkan av allt för stora nivåer för att denna process ska fortleva. Under senare år har vi sett hur sysselsättningen bland utrikes födda ökat snabbt och närmast sig den för de som är födda i landet. I de mycket omfattande enkäterna kring invånarnas välbefinnande och hälsa är den genomsnittliga nivån för andelen nöjda med livet 86 procent för utrikes födda jämfört med 89 procent totalt. För samtliga mellan 16 och 29 år är nivån 84 procent.²²

Befolkningsstrukturen ger en bild av den långsiktiga attraktiviteten

Som avslutning på detta avsnitt kan vi konstatera att även befolkningsstrukturen – som ett resultat av den långsiktiga befolkningsutvecklingen – ger en bra bild av de regionala arbetsmarknadernas attraktivitet.

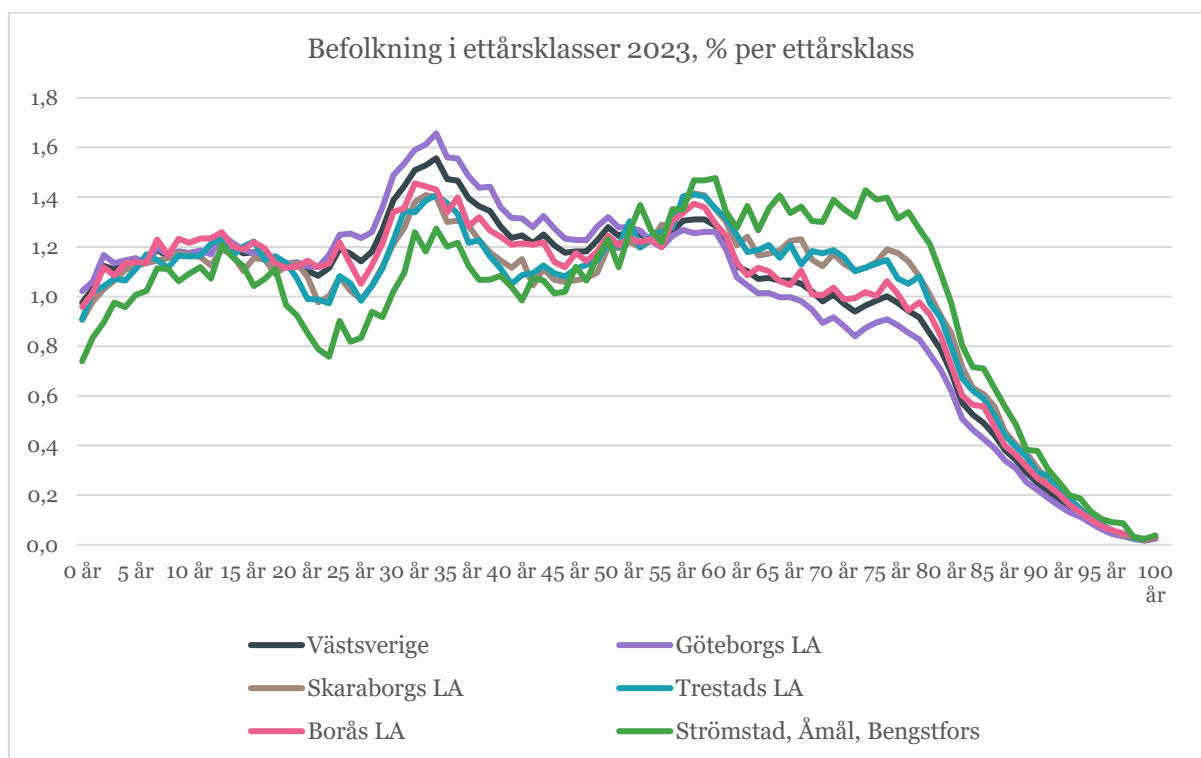
²¹ Helliwell, Layard, Sachs (2018): World Happiness Report 2018, s.6 ff

²² <https://infogram.com/halsa-pa-lika-villkor-i-vastra-gotaland-2022-1hzj4o3q0l8yo4p?live>

Göteborgs regionala arbetsmarknad har en betydligt högre andel i åldrarna 25 till 50 år jämfört med de tre andra regionala marknaderna med centrum i Västra Götaland (figur 39). Och då en betydligt lägre andel i åldern 65 till 80 år. Strukturen på Borås regionala arbetsmarknad är något ”yngre” än för Skaraborg och Trestad. De har i stort identisk befolkningsstruktur.

Noterbart är också den generellt låga andelen helt unga invånare. En reflektion av ett snabbt minskat barnafödande. En fortsatt hög attraktivitet för inflyttare är en viktig fråga för hela Västsverige. Strukturen för de tre mindre arbetsmarknaderna är likartad, med en något yngre befolkning för Strömstad. I figuren har värdena för de tre marknaderna summerats. De vanligaste åldrarna i befolkningen ligger här mellan 55 och 80 år.

Figur 39 Befolkningsstruktur regionala arbetsmarknader, 2023, procent per åldersklass (ettårsklasser)

Källa: SCB

8 Välbefinnande – Hur ser invånarna i Västsverige och dess olika delar på sina liv?

För en relevant bild av förutsättningar och utveckling på de regionala arbetsmarknaderna behöver också invånarna komma till tals. Det ger inte minst bättre möjligheter att jämföra hur levnadsförhållanden och livsvillkor faktiskt ser ut i olika delar av regionen. Forskningen är tydlig med att invånarna båda kan ge och generellt ger rättvisande bedömningar av sin situation. Invånarnas värdering av sitt subjektiva välbefinnande – hur nöjda de är med livet – stämmer till exempel väl med hur vänner och andra uppfattar personen men det finns mängder av fler ”bevis”.²³ Det är också väl belagt hur den subjektiva värderingen av hälsa samvarierar med den objektiva eller faktiska hälsosituationen.

Vi använder data från enkätstudien Hälsa på lika villkor som genomförs med jämna mellanrum av SCB på uppdrag av Folkhälsomyndigheten. VGR lägger till ett antal extra frågor samt ett betydligt bredare urval vilket gör det möjligt att studera resultaten på relativt detaljerad geografisk nivå.²⁴ Svaren redovisas med en något annan geografisk indelning mot tidigare. Göteborgs kommun, Göteborgs kranskommuner, Skaraborg, Sjuhärad, Trestad, Bohuslän samt Dalsland. Indelningen ger värdefulla möjligheter att se situationen i Göteborg och Trestad (Vänersborg, Trollhättan, Uddevalla) utan sitt omland. Det ger också ett bra underlag för värden för Bohuslän (Lysekil till Strömstad) och Dalsland. Underlaget är mycket stort med totalt 30 000 svarande.²⁵ Talen är vägda för att motsvara faktisk befolkningsstruktur när det gäller kön, ålder, utbildning, bakgrund etcetera.

De data som redovisas tar sin utgångspunkt i det övergripande målet för samhällsutvecklingen, invånarnas välbefinnande eller livstillfredsställelse och de faktorer som är viktigast för välbefinnandet. De senare kan beskrivas som drivkrafter för välbefinnande. En snabbt växande och nu omfattande forskning identifierar samstämmigt ett antal områden som centrala.²⁶ Resultaten har även vidimerats i flera studier med grund i data för invånarna i Västra Götaland.²⁷

Det handlar i första hand om fysisk och psykisk hälsa, sociala relationer, inkomster och arbete. Till det kommer andra frågor som våra gener, vår uppväxt, det samhälle vi lever i. Frågan om invånarnas syn på sitt välbefinnande kan vidgas till att handla

²³ Layard/De Neve (2023): Wellbeing – Science and Policy. Sid 17 ff

²⁴ Antalet svarande 2022 var för Bohuslän 2400, Dalsland 1600, Göteborg 12100, Övriga kommuner GR 5900, Sjuhärad 3300, Skaraborg 5900, Trestad 1300.

²⁵ Hälsa på lika villkor VGR, vregion.se/statistik-analysportalen/halsa-och-vard/folkhalsa/folkhalsoenkaten-halsa-pa-lika-villkor/

²⁶ För en översikt av forskningen och dess resultat, Layard/De Neve (2023): Wellbeing, Science and Policy

²⁷ VGR(2019): Lycka för fler VGR Analys2019:4, SOM-institutet (2020): Det goda livet i Västra Götaland, opubl., VGR (2020): Det goda livet i Dalsland, VGR Analys 2020:51, s.46 ff

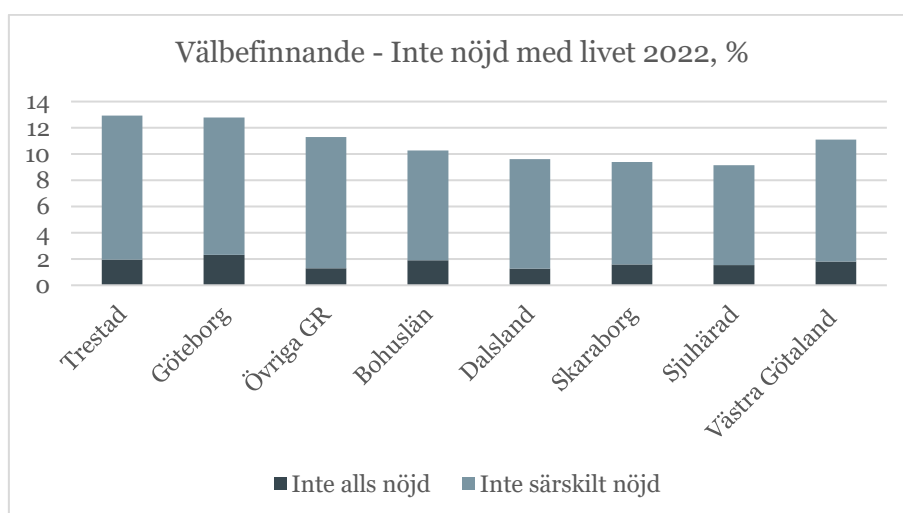
om hur meningsfullt de anser det är på det hela taget och hur deras känslor i ett kortare tidsperspektiv ser ut. Samvariationen är mycket hög mellan hur nöjda invånarna är med livet och hur meningsfullt de menar att det är. I redovisningen här får meningsfullhet representeras av i vilken mån invånarna känner att de varit till nytta. Det rimmar väl med utredningens inriktning på arbetsmarknaden.

Världens lyckligaste land – Välbefinnandet är högt i alla delar av Västsverige

Sverige var 2023 det land som enligt FN:s årliga World Happiness Report hade de fjärde mest nöjda invånarna med livet av samtliga länder i världen.²⁸ Nivån för Västra Götaland är i stort sett som den svenska. En av tio är inte särskilt eller inte alls nöjda med sitt liv. Andelen inte alls nöjda är mycket få (figur 40). Skillnaderna inom Västra Götaland är inte stora men tydliga.

Hur nöjda invånarna i Västra Götaland är med sina liv har förändrats lite under de senaste 25 åren.²⁹ Att den allmänna hälsan och sociala relationer är så viktiga för välbefinnandet är en av flera anledningar till detta. Andelen av invånarna som anger sin hälsa som dålig eller mycket dålig har till exempel minskat något, från 8 till 6 procent, de senaste 20 åren. Trestad med dess tre kommuner och Göteborgs kommun har en något högre andel inte nöjda. De socioekonomiska skillnaderna är större. Andelen mindre nöjda är färre i Sjuhärad och Skaraborg och värdena för Dalsland – vars utveckling i ekonomiska termer ofta handlat om svag ekonomi, socioekonomiska problem, utflyttning etcetera – är i nivå med dessa.

Figur 40 Välbefinnande – nöjd med livet, 2022, %

Fråga: Hur nöjd är du på det hela taget med det liv du lever? Källa: Hälsa på lika villkor VGR

²⁸ World Happiness Report - <https://worldhappiness.report/ed/2024/>

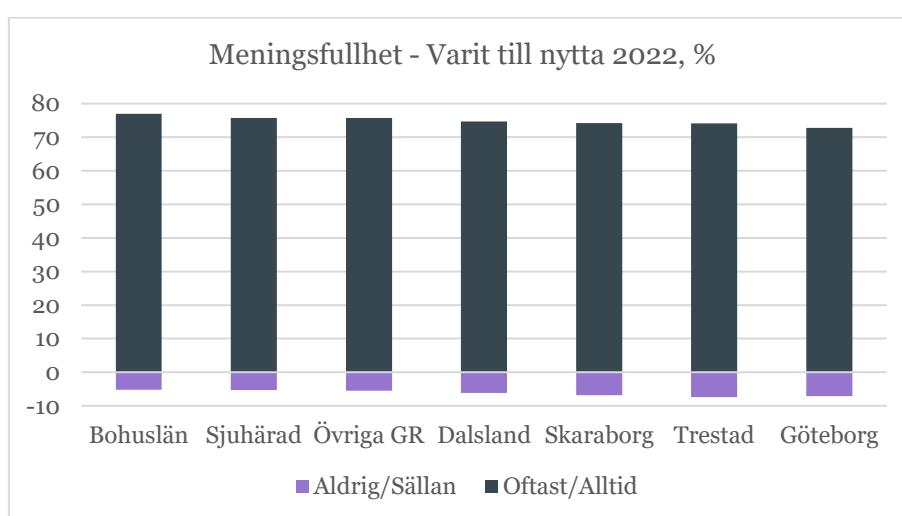
²⁹ SOM-institutet (2024), Tabellrapport, VGR Analys 2024:33

Meningsfullhet – att vara till nytta

Att ha något meningsfullt att göra har en stark direkt koppling till välbefinnandet. Effekten av att inte ha det är i princip lika stor som för invånarnas bedömning av sin hälsa. Att ha gjort något intressant eller varit till nytta är också betydligt viktigare för lyckan än att ha ett jobb vid en samlad analys.³⁰

Möjligheten att göra meningsfulla saker och vara till nytta är därmed en given ingrediens i ett utvecklingsarbete med fokus på det goda livet. Situationen i Västra Götaland kan anses som bra. Drygt sju av tio invånare känner att de oftast eller alltid varit till nytta. Klart under tio procent menar att de sällan eller aldrig varit det. Skillnaderna inom regionen är små (figur 41).

Figur 41 Meningsfullhet – vara till nytta, 2022, %

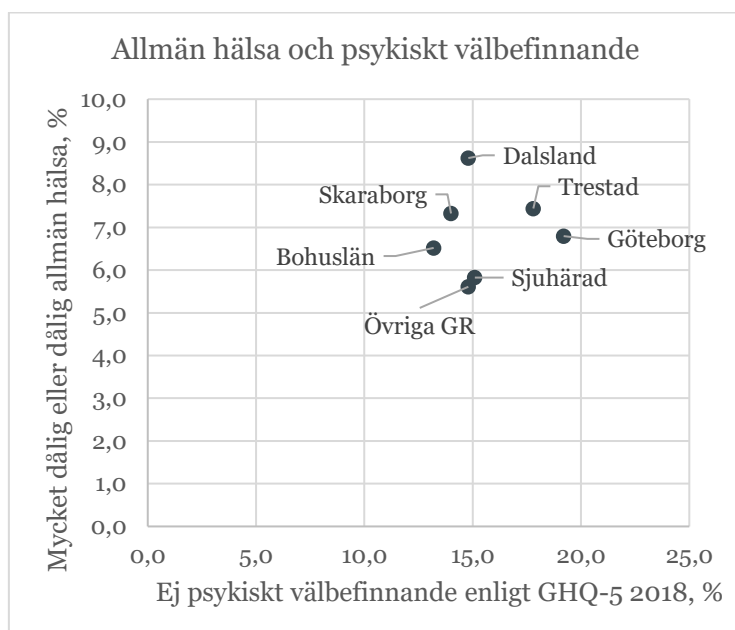
Hälsa

I figur 42 redovisas invånarnas syn på sin allmänna hälsa och det psykiska välbefinnandet. Det finns en naturlig samvariation mellan det psykiska välbefinnandet och den allmänna hälsan. Det psykiska välbefinnandet påverkar den allmänna hälsan liksom åldersstrukturen gör det. Göteborg och Trestad har högre andel invånare med sämre psykiskt välbefinnande. Indexet summerar fem olika aspekter av psykiskt välbefinnande.³¹ Den allmänna hälsan i befolkningen är något sämre i Dalsland, Trestad och Skaraborg. Invånarna i Bohuslän, Göteborgsregionen exklusive Göteborg och de i Sjuhärad har över lag en något bättre hälsosituation. Skillnaderna mellan de olika delarna är betydligt mindre för den allmänna hälsan än för psykiskt välbefinnande.

³⁰ Västra Götalandsregionen (2019): Lycka för fler, VGR Analys 2019:4.

³¹ Indexet byggs upp av svaren på följande fem frågor. Har du känt dig olycklig/nedstämd, spänd, förlorat tron på dig själv, varit värdelös, känt att du inte kunnat klara dina problem - de senaste veckorna?

Figur 42 Samvariation allmän hälsa och psykiskt välbefinnande, %

Sociala relationer i flera dimensioner

Sociala relationer är centrala för välbefinnandet. Och det gäller fler olika aspekter av desamma. Allt från att bara inte vara ensam till att ha ett starkt stöd och goda relationer med andra. Det gäller känslan av samhörighet och tillit. Ett återkommande resultat i forskningen om hur människor värderar olika aktiviteter på lite längre sikt är att, i stort sett vad du än gör, blir det mer värt när du gör det med andra. Och det samtidigt som att göra saker genomgående ger mer för välbefinnandet än att äga saker.

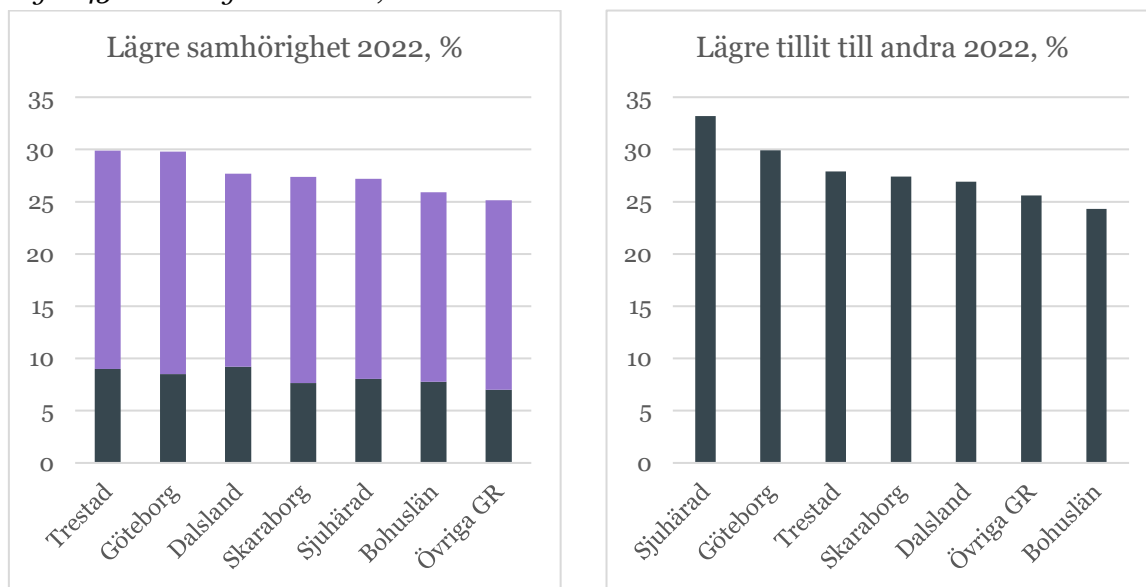
Även för sociala relationer skiljer sig situationen från den som handlar om var inkomsterna är störst och tillväxten högst. Den skiljer också mellan de olika perspektiven. I nedanstående figurer redovisas frågor om känslan av samhörighet med andra, tillit samt emotionellt och praktiskt stöd. Resultaten är genomgående bra i ett europeiskt perspektiv.

Sociala relationer och tillit är styrkefaktorer för Norden. Tillit beskrivs inte sällan som Nordens guld.³² Färre än en av tio invånare känner inte samhörighet med andra (figur 43). Skillnaderna mellan de olika delarna av Västra Götaland är relativt små med som väntat något högre värden i stadsmiljöerna Göteborg och Trestad. Andelen så kallade låglitare ligger i Västra Götaland år efter år runt 10 procent av

³² <https://www.forskning.se/2024/04/17/ensamma-svenskar/> , <https://www.norden.org/sv/publication/tillit-det-nordiska-guldet>

befolkningen i SOM-institutets mätningar.³³ När det mäts som här med bara ett ja eller nej-alternativ framstår de som inte litar på andra som fler. Det viktigaste resultatet här är därmed att tilliten är högst i de tydligaste landsbygdsmiljöerna Bohuslän och Dalsland samt i Göteborgs krans- och pendlingskommuner.

Figur 43 Samhörighet och tillit, %

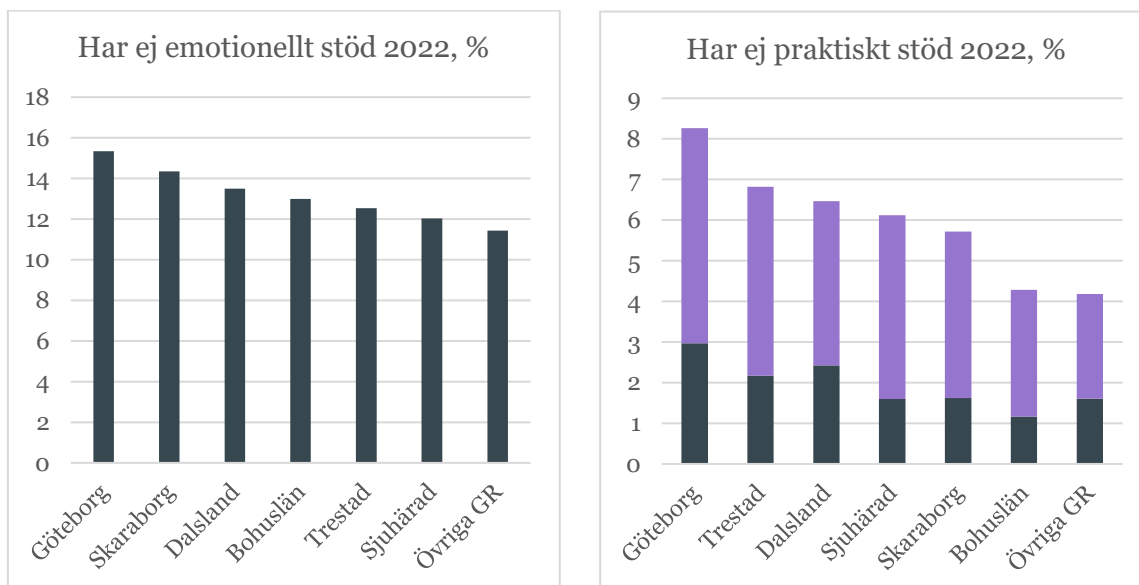
Fråga a: Jag har känt mig nära andra människor - de senaste två veckorna, visar andelen svar nej och ibland.
Fråga b: Går det att lita på de flesta människor? Svartalternativ ja/nej. Figuren visar andelen som svarat nej. Källa: Hälsa på lika villkor VGR

För frågorna om emotionellt och praktiskt stöd är det främst de goda värdena som sticker ut (figur 44). I grova termer är det en av tio invånare som inte har någon att dela sina innersta känslor med och anförtro sig åt och än färre som inte kan få praktisk hjälp av någon om de skulle behöva det. Värdena är naturligt något högre i Göteborg i vad som ibland beskrivs som en mer anonym storstadsmiljö.

Sammantaget är de sociala relationerna inom Västra Götaland en styrkefaktor generellt och en särskilt klar sådan i kommunerna runt Göteborg och i Bohuslän. Göteborg är en storstad med de större socioekonomiska klyftor och den större anonymitet som ofta följer av det. Befolkningen är också yngre och känslan av ensamhet är högre bland unga än äldre.

³³ SOM-institutet (2024): Den Västsvenska SOM-undersökningen 2023, Tabellrapport, SOM rapport 2024:33

Figur 44 Emotionellt och praktiskt stöd, %

Fråga a: Har du någon du kan dela dina innersta känslor med och anförtra dig åt?

Fråga b: Kan du få hjälp av någon om du har praktiska problem eller är sjuk? Visar Aldrig och För det mesta inte

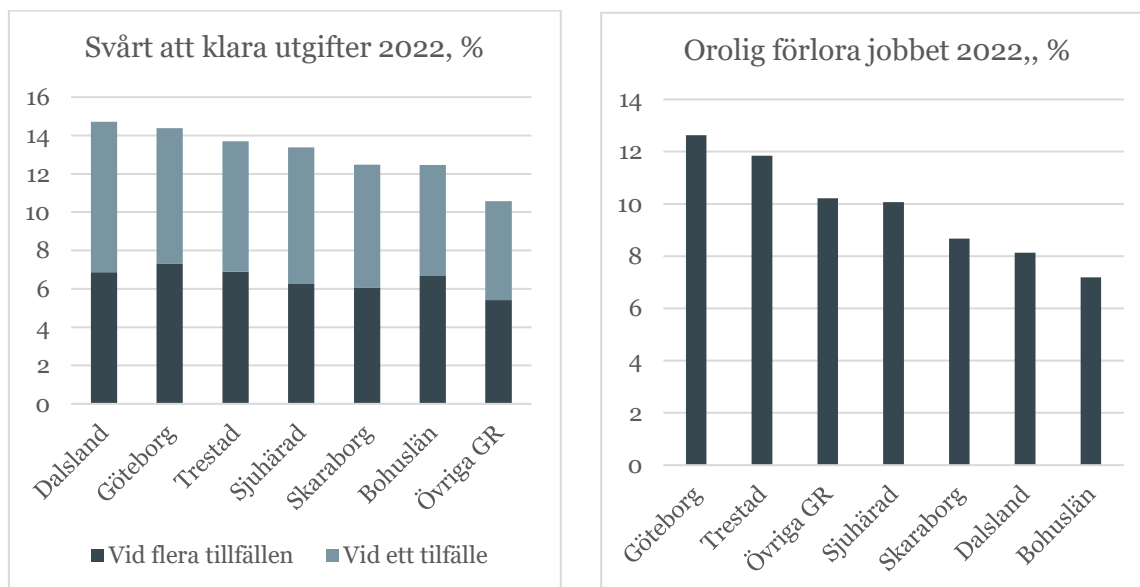
Inkomster och arbete

Ekonomiska resurser och därmed inkomster är viktigt för invånarnas välbefinnande. Det gäller dock framför allt upp till en nivå där inkomsterna är på en nivå som skapar trygghet. Frågan om att klara sina utgifter blir därmed särskilt viktig. Detta visar sig också i analyser av samvariationen mellan inkomster, förmåga att klara utgifterna och hur nöjda invånarna är med livet.³⁴

Att invånarna i kranskommunerna på Göteborgs regionala marknad har en stark ekonomi har vi visat tidigare. Andelen som har svårt att klara sina utgifter är också lägst här. Skillnaderna över Västra Götaland är dock relativt små men samtidigt väntade med Dalsland, Göteborgs kommun och Trestad i ”topp”. Inkomsterna i Dalsland är låga och spridningen i inkomster i Göteborg och Trestad är större än i de andra delarna.

³⁴ Västra Götalandsregionen (2020): Det goda livet i Dalsland VGR Analys 2020:51, VGR (2019): Lycka för fler VGR Analys 2019:4

Figur 45 Svårt att klara utgifter, orolig förlora jobbet, %

Fråga a: Har det under det senaste året hänt att du haft svårigheter att klara löpande utgifter för mat, hyra, räkningar, etc? Fråga b: Är du orolig att förlora ditt arbete inom det närmaste året?

När det gäller arbete och arbetslöshet är det senare något som är klart negativt för välbefinnandet. Arbetslöshet sätter också långvariga negativa spår i livet för många. En relevant fråga till invånarna blir hur många som är oroliga för att förlora jobbet. Inte minst för att förluster i ett välbefinnandeperspektiv svider så mycket mer än vinster.³⁵ De senare vänjer sig merparten snabbt vid. Kanske något oväntat är det invånarna på de mindre arbetsmarknaderna som upplever arbetsmarknaden som tryggast. En anledning kan vara att andelen jobb inom serviceyrken, inte sällan i någon form av gig-ekonomi, är betydligt färre. Det kan också bero på en större kännedom om den egna arbetsgivaren och den egna arbetsmarknaden.

Trygghet och framtid

Vi avslutar genomgången av invånarnas syn på sina liv i Västra Götaland med en bild av hur de ser på sin trygghet och sin framtid. Andelen som känner sig otrygga har ökat från 22 till 29 procent de senaste 10 åren. Nivåerna är nu mycket höga, inte minst bland kvinnor och särskilt för unga kvinnor. Mer än hälften av kvinnorna i åldern 16 till 29 år har avstått från att gå ut för att de känner sig otrygga på något sätt. För män i motsvarande åldersgrupp gäller det runt 15 procent.³⁶ Påverkan på välbefinnandet är uppenbar. Otryggheten är som väntat störst i stadsområdena Trestad och Göteborg. Den är klart lägre i Bohuslän och Dalsland. Att tre av tio invånare i Trestad och Göteborg har avstått från att gå ut ensam bör ses som ett

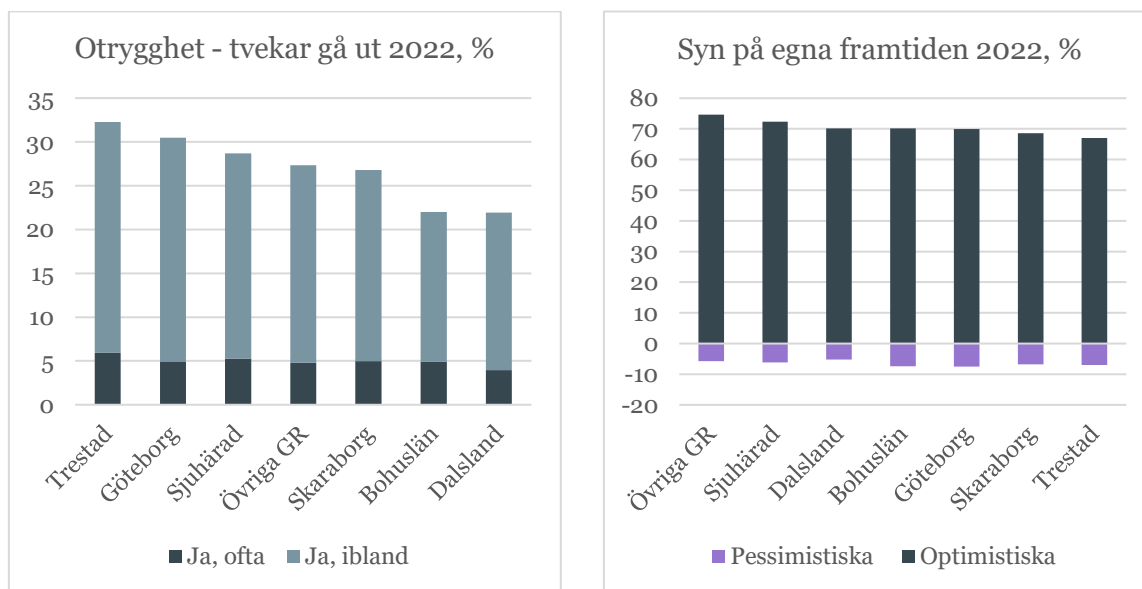
³⁵ <https://sv.wikipedia.org/wiki/F%C3%B6rlustaversion>

³⁶ Västra Götalandsregionen (2021): Invånarna i Västra Götaland om sina liv och sin hälsa, VGR Analys 2021:3,

underbetyg för samhällsutvecklingen. Känslan av trygghet i det egna bostadsområdet är dock fortsatt stark för en stor majoritet och antalet som säger att de faktiskt utsatts för våld har minskat något över tid till runt två procent totalt. Fyra procent har känt sig hotade av våld.³⁷ Den ökade otryggheten ser i huvudsak ut att bero på samhällsutvecklingen i stort där sju av tio i Västra Götaland nu är mycket oroad över utvecklingen av organiserad brottslighet inför framtiden och lag och ordning blivit en av de absolut viktigaste politiska frågorna för invånarna i kommun och region.³⁸

Framtidstro är intressant genom att det i någon mån ger en bild av både individens och platsens förutsättningar. Färre än en av tio är pessimistiska om den egna framtiden. Och det gäller i alla delar av Västra Götaland. Runt sju av tio är optimistiska. Skillnaderna är relativt små och att grannkommunerna runt Göteborg har högst värden och Trestad har något lägre ligger i linje med det samlade analysmaterialet. Mest intressant, förutom de generellt positiva värdena, är att invånarna i "landsbygdskommunerna" i Bohuslän och Dalsland är minst lika positiva som de i Göteborg. Framtidstron är totalt sett något lägre bland unga och högst bland de över 65 år. Den ålder där många i dag får chansen att leva mer fullt ut som de vill. Framtidstron i befolkningen som helhet har samtidigt sjunkit något de senaste fem åren.

Figur 46 Otrygghet och framtidstro, %

Fråga a: Händer det att du avstår från att gå ut ensam av rädsla för att bli överfallen, rånad eller ofredad på annat sätt? Fråga b: Hur ser du på framtiden för din personliga del? Källa: Hälsa på lika villkor VGR

³⁷ <https://infogram.com/halsa-pa-lika-villkor-i-vastra-gotaland-2022-1hzi4o3q0l8yo4p?live>

³⁸ Västra Götalandsregionen (2024) Trender i tiden – Aktuella tendenser i samhällsutvecklingen – Invånarnas syn, VGR Analys 2024:27

Det går att leva väl i alla delar av Västsverige, skillnaderna i välbefinnande och dess drivkrafter är relativt små

Det viktigaste resultatet av genomgången av hur invånarna ser på sina liv är att skillnaderna mellan olika delar av regionen är små och att sambandet mellan välbefinnande och var ekonomi och befolkning växer mest inte alls är självklart. Det är meningslöst att leta vinnare och förlorare. Det är mer meningsfullt att fundera på hur välbefinnandet kan stärkas för de med sämre välbefinnande. Under det senaste decenniet och inte minst i samband med och efter pandemin är det utvecklingen för den yngre generationen som oroar mest.³⁹

Om några delar som påverkar mer brett ska lyftas är det den växande otryggheten och sannolikt också sociala medier och det eskalerande mobilberoendet. Internet har många mycket positiva sidor men skapar också nya jämförelsenormer, inte minst för unga, som ökar kraven på utseende och prestationer. Detta samtidigt som många i alla åldrar fångas i algoritmerna och tillbringar betydligt mer tid än de själva vill i mobilen.⁴⁰ Det är samtidigt värt att påpeka att en mycket stor majoritet av invånarna har ett bra liv och ett högt välbefinnande jämfört med situationen i de flesta andra länder.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det faktiskt går att leva mycket väl i alla delar av Västsverige. Det är egentligen inte platsen som är avgörande. Det är människors livssituation. Även i särskilda analyser av platsens betydelse för välbefinnandet i Västra Götaland är huvudresultatet att det är levnadsförhållanden som är avgörande. Det viktiga blir fortsatt hälsa, sociala relationer, en tillräckligt god ekonomi och något meningsfullt att göra. Sedan ser förutsättningarna för detta något olika ut i olika delar av regionen. I den bilden ryms också att en mycket hög andel arbetslösa i ett område eller mer omfattande brottslighet påverkar hela befolkningen i det området särskilt mycket. En sådan koncentration av problem är därmed en av de absolut viktigaste frågorna att arbeta med och att försöka undvika för en långsiktigt positiv samhällsutveckling. Kopplat till detta blir också frågan om en alltmer våldsam och utbredd kriminalitet oerhört central. Här påverkas hela samhället och alla invånare i någon mån på samma sätt som vid en hög koncentration av arbetslöshet och brottslighet.

³⁹ För en analys av välbefinnandet i olika åldrar i Västra Götaland se VGR Analys 2024:27. För en beskrivning och analys av utvecklingen globalt i olika åldersgrupper se World Happiness Report 2024.

⁴⁰ För invånarna i Västra Götalands egen syn på sin mobilanvändning se Trender i tiden – Invånarnas syn, VGR Analys 2024:27.

9 Utvecklingen i ett internationellt perspektiv och omvärldens syn på Västsveriges potential

Det avslutande avsnittet diskuterar situationen i Västsverige jämfört med hur det ser ut i vår omvärld. Det görs dels med avseende på den utveckling vi kunnat avläsa, dels i förhållande till de förutsättningar och den potential som Västsverige bedöms ha i ett större sammanhang. Det mest utmärkande draget för den västsvenska ekonomin är de mycket stora investeringarna från näringslivet i forskning och utveckling. De är bland de högsta i världen både i förhållande till befolkning och det samlade värdet av produktionen (BRP). Det innebär också att Västsveriges ekonomi totalt sett är mer innovationsdriven än de flesta andra. Det, en relativt väl utbildad befolkning och stora satsningar på livslångt lärande ger ofta hög ranking i olika index som ska beskriva ett områdes ekonomiska konkurrenskraft och/eller potential för framtiden. De stora satsningarna på FoU har en direkt koppling till en tung ansamling av internationellt verksamma storföretag inom olika områden med forsknings-avdelningar och utvecklingsverksamhet. En hel del av detta, men absolut inte allt, är koncentrerat till Göteborg.

Vi går i tur och ordning igenom huvudresultaten i den årliga internationella benchmarkingen av internationell konkurrenskraft, attraktivitet och potential som regionala utveckling vid VGR genomför i samverkan med BAK Economics, OECD:s regionala index för attraktivitet, EU:s benchmarking av regioners innovationspotential, Nordregios analys av nordiska regioners utveckling och potential. Till detta kommer ett avsnitt om hur sysselsättning och arbetslöshet ser ut i Sverige jämfört med övriga länder i Europa. Detta är särskilt viktigt med tanke på framtida behov av arbetskraft, den potential som finns bland utrikes födda, frågan om pensionsåldrar och inte minst samhällsutveckling generellt och välbefinnande. För närmare studier av resultaten hänvisar vi till respektive rapport/hemsida.

Högt välbefinnande och relativt stark ekonomisk utveckling men framför allt stor potential

VGR International Benchmark – ekonomisk utveckling, attraktivitet, konkurrenskraft, potential

Västra Götalandsregionen genomför sedan mer än tio år en årlig internationell benchmark för att jämföra utvecklingen i Västsverige med den i ett antal ekonomiskt starka regioner med liknande struktur samt några av de mest ekonomiskt framgångsrika i världen som San Francisco och Seoul.⁴¹ Analysen omfattar

⁴¹ Benchmarking i forskningssamverkan med BAK Economics. För de tre senaste årens analyser och rapporter se Regional Economic Benchmark, West Sweden and STRING, VGR Analys

ekonomisk utveckling, attraktivitet och konkurrenskraft vilka summerar till en värdering av ekonomisk potential. Resultaten är i huvudsak stabila över åren.

Västsverige är attraktivt och konkurrenskraftigt på en relativt bra nivå i ett europeiskt och internationellt perspektiv. Västsverige presterar på en något bättre nivå än medelregionen i Europa och USA och har förutsättningar att fortsätta göra det. De starkaste sidorna är jobbskapande, näringslivets satsningar på forskning och utveckling, en hög och växande del av ekonomin i innovationsdrivna sektorer, en bra grundstruktur i näringslivet och relativt väl utbildad befolkning, en fram till nu växande befolkning och en hög attraktivitet för företag. Kvaliteten på universitet och högskolor bedöms som god relativt regionens storlek. De svaga sidorna är låg produktivitet, tillgänglighet till kontinentala och globala marknader (egentligen läget), ett något begränsat befolkningsunderlag och ett relativt lågt samlat värde av produktion per invånare.

OECD Attractiveness Index

Index från OECD med avsikt att värdera en regions attraktivitet globalt.⁴² Det handlar då om attraktivitet för både invånare, besökare och investeringar/företag. De absolut sett starka sidorna i ett index med ett stort antal indikatorer fördelat på olika grupper är här ekonomisk tillväxt, innovation och entreprenörskap, social sammanhållning. Social sammanhållning innefattar bland annat subjektivt välbefinnande och sociala relationer. Även digitalisering är en styrka när det mäts som tillgång och hastigheter. Det gäller även miljö och energi i de delar som berör förnybarhet, återvinning med mera.

De svaga sidorna är arbetsmarknad, vilket i huvudsak beror på en relativt andra länder hög arbetslöshet och stora skillnader i arbetslöshet mellan inrikes och utrikes födda. Boende, som handlar om huspriser och priser relativt inkomster och tillgång till bostäder. Även hälsa bedöms något negativt och då handlar det inte bara om hälsa i sig utan också om hälso- och sjukvårdssystemet etcetera. Transporter får också en del negativa värden främst beroende på att tillgänglighet till andra marknader på grund av Västsveriges läge drar ner värdena. Den roll som Västsverige och Göteborg spelar som Nordens ledande hamn vägs inte in. Och så naturkapital där vi har det sämsta absoluta värdet men också relativa värdet gentemot EU och OECD. Här det den låga andelen skydda natur som ligger bakom. En fråga som torde förtjäna mer uppmärksamhet i ett land, län och en region som säger sig prioritera biologisk mångfald. Summan av allt detta är väl också att allt inte är frid och fröjd ens i Västsverige eller Sverige. Ibland kan det låta så.

2022:11 och VGR Analys 2023:1 och VGR Analys 2023:69. Rapporterna har ett avsnitt med olika tema per år.

⁴² OECD Regional Attractiveness index

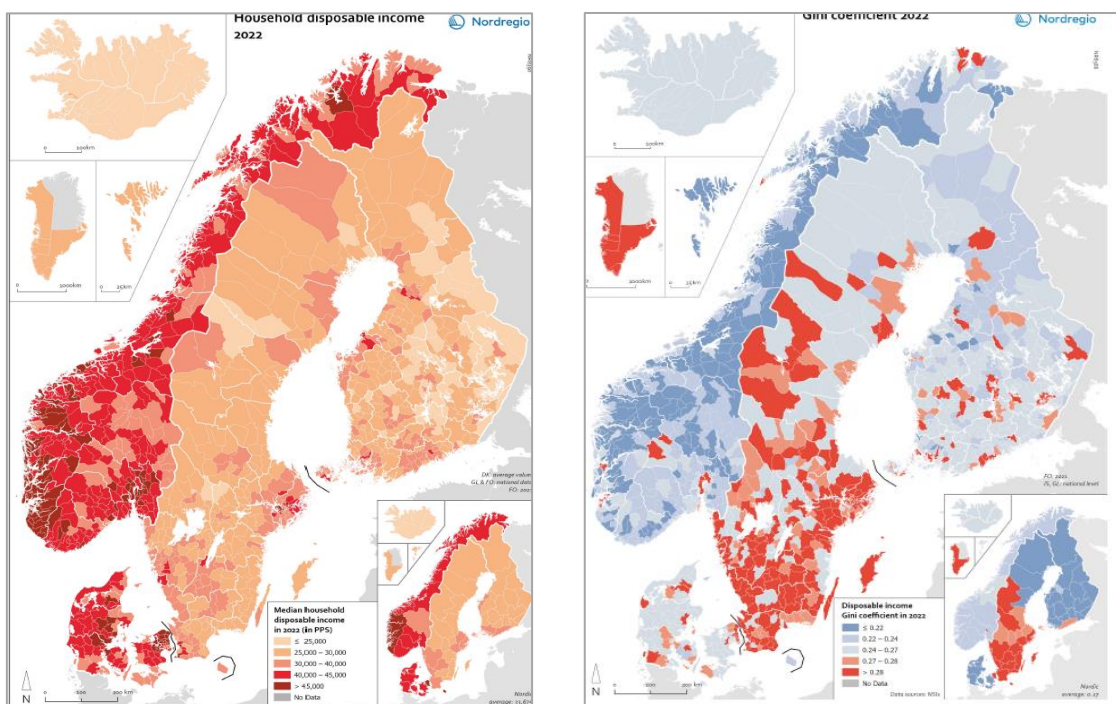
EU Regional Innovation Scoreboard

Västsverige ses samtidigt år efter år som en av relativt få ledande innovationsregioner i Europa i Regional Innovation Scoreboard.⁴³ De särskilt starka sidorna anses (åter) vara näringslivets satsningar på forskning och utveckling men också de små och medelstora företagens förmåga att bidra till innovation på olika sätt. Även vetenskapliga publikationer rankas mycket högt. I detta perspektiv ses befolkningens utbildningsnivå som bra men inte i toppklass. Den offentliga sektorns samlade satsningar på forskning och utveckling är en svagare faktor.

Nordic Potential Index

Nordic Potential Index som tas fram av Nordregio har ambitionen att beskriva förhållanden när det gäller demografi, arbetsmarknad och det ekonomiska utfallet för regioner i Norden. Det mäter bland annat urbaniseringsgrad, befolkningens åldersstruktur, sysselsättning och utbildning samt ekonomisk tillväxt och satsningar på forskning och utveckling. Västsverige anses sammantaget ha den starkaste samlade ekonomiska potentialen av samtliga nordiska regioner tillsammans med Oslo/Viken, Stockholm/Uppsala, Köpenhamn, Helsingfors, Skåne och Mittjylland. En nordisk jämförelse ger dessutom ett antal andra intressanta resultat. De som sticker ut mest handlar om inkomster och inkomstskillnader (figur 47).

Figur 47 Disponibel inkomst och inkomstfördelning – Norden

Källa: Nordregio – State of the Nordic Region 2024

⁴³ Se EIS/RIS 2023 för den senaste versionen 2024

Den disponibla inkomsten generellt och ner på kommunnivå är betydligt lägre i Sverige än den är i Norge och Danmark. Finland är på en liknande nivå som den svenska. Sverige är också det land i Skandinavien som har klart störst inkomstskillnader generellt och inom kommunerna av samtliga länder. Skillnaderna är betydande jämfört med en betydligt mer jämn inkomstfördelning i Norge och klart mer jämn fördelning i Danmark och Finland och i danska och finska kommuner.

Jämförelse av situationen på arbetsmarknaden – EU – Hög andel sysselsätta men också en hög arbetslöshet – högst sysselsättningsgrad i EU bland de över 50 år. Sysselsättning och arbetslöshet är som vi påpekat genomgående särskilt viktiga frågor för invånarnas välbefinnande men också för hur hela samhället och ekonomin fungerar. Sverige har EU:s näst högsta sysselsättningsgrader efter Nederländerna. Värdena är höga både för män och kvinnor men jämfört med genomsnittet för EU är det fortfarande den kvinnliga sidan som drar upp värdena. Sysselsättningsgraden för de mellan 55 och 64 år sticker ut än mer. Här är Sverige i absolut topp med 78 procent tillsammans med Nederländerna Tyskland och Danmark som ligger runt 75 procent. Även för de som är födda utanför EU är sysselsättningsgraderna bra. Inte i topp men bättre än Tyskland och övriga Norden.

Samtidigt är då arbetslösheten hög. Många är i arbetskraften. En hög andel av dessa är arbetslösa. Bara Spanien, Grekland, Italien och Turkiet har högre värden för 2023. Arbetslösheten är hög både för kvinnor och män. Arbetslösheten är också relativt hög i Finland. Även ungdomsarbetslösheten är hög och för de som är födda utanför EU har Sverige den högsta arbetslösheten i EU för män och näst högsta för kvinnor efter Grekland. Arbetslösheten är också näst högst totalt sett för de med utbildning på grundskolenivå. Här finns möjligen ett samband med födelseland. Andelen unga som varken är i arbete, utbildning, eller i jobbträning är däremot glädjande nog numer låg i ett EU-perspektiv.⁴⁴

⁴⁴ Källa för detta avsnitt Eurostat Data Browser - ec.europa.eu/eurostat/databrowser

Appendix

Regionala arbetsmarknader i Västsverige med ingående kommuner

Regional arbetsmarknad	Delarbetsmarknader	Övriga centrum
Göteborg – Ale, Bollebygd, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mark, Mölndal, Partille, Öckerö		Alingsås – Vårgårda Stenungsund – Orust, Tjörn Varberg – Falkenberg
Trestad	Trollhättan – Grästorp, Mellerud, Vänersborg Uddevalla – Färgelanda, Lysekil, Munkedal, Sotenäs	
Skaraborg (Skövde)	Skövde – Falköping, Hjo, Karlsborg, Skara, Tibro, Tidaholm Lidköping – Götene, Vara, Essunga	Mariestad – Gullspång, Töreboda (Skövde)
Borås – Herrljunga, Svenljunga, Tranemo, Ulricehamn		
Halmstad – Hylte, Laholm		
Strömstad – Tanum		
Ämål – Säffle		
Bengtstors – Dals-Ed		

Anm: Mariestad utgör övrigt centrum inom Skövdes delarbetsmarknad.

Källa: VGR Analys 2023:3

Litteraturförteckning

Ahlin, Andersson, Thulin (2018): "Human Capital Sorting – the 'when' and 'who' of the sorting of educated workers to urban regions", Journal of Regional Science, 58

Andersson och Larsson (2019): Västsverige: Ekonomisk utveckling och ekonomisk geografi – Ny teori och empiri, VGR analys 2019:14

BAK Economics: Regional Economic Benchmark, West Sweden and STRING, VGR Analys 2022:11 och VGR Analys 2023:1 och VGR Analys 2023:69.

ekonomifakta.se/sakomraden/makroekonomi/handel/varldshandels-utveckling_1209611.html

Expertgruppen för Regional utveckling, ERU (1983): Västsverige ett produktionssystem? ERU-rapport 26

EU-kommissionen: EIS/RIS 2023 - https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/regional-innovation-scoreboard_en

Helliwell, Layard, Sachs: World Happiness Report 2012 till 2024

Henning/Boström (2020): NAMN gupea.ub.gu.se/handle/2077/66440

Johansson och Strömqvist (2003/2005): Västsverige och den nya ekonomiska geografien, Västra Götalandsregionen 2003.

Layard/De Neve (2023): Wellbeing – Science and Policy

OECD (2024): Regional Attractiveness index

Ramböll (2023): Fördjupad analys av möjligheterna att bygga och utveckla bostäder och verksamheter i attraktiva lägen i Dalsland, VGR Analys 2023:60

SOM-institutet (2024): Den Västsvenska SOM-undersökningen 2023, Tabellrapport, SOM rapport 2024:33

SOM-institutet (2020): Det goda livet i Västra Götaland, opubl.

Västra Götalandsregionen (2024): Trender i tiden – Invånarnas syn, VGR Analys 2024:27.

Västra Götalandsregionen (2023): Pendling och lokala arbetsmarknader i Västsverige, VGR Analys 2023:3

Västra Götalandsregionen (2023): och Västsveriges arbetsmarknader Basfakta 2023, VGR Analys 2023:44

Västra Götalandsregionen (2021): Invånarna i Västra Götaland om sina liv och sin hälsa, VGR Analys 2021:3

Västra Götalandsregionen (2020): Det goda livet i Dalsland, VGR Analys 2020:51

Västra Götalandsregionen (2019): Lycka för fler VGR Analys 2019:4

Västra Götalandsregionen (2011): Skaraborg och attraktivitet – En utredning av regionens utvecklingsförutsättningar, Rapport Tillväxt och utveckling 2011:3. I samverkan med Skaraborgs kommunalförbund.

Västra Götalandsregionen: vgregion.se/statistik-analysportalen/halsa-och-vard/folkhalsa/folkhalsoenkaten-halsa-pa-lika-villkor/

www.forskning.se/2024/04/17/ensamma-svenskar/

www.norden.org/sv/publication/tillit-det-nordiska-guldet

